

OPINNÄYTETYÖ

Aktivismi murroksessa

Uusia tapoja organisoida nuorten yhteiskunnallista vaikuttamista järjestöissä

Terhi Ljungkvist ja Maiju Tuomainen

Yhteisöpedagogi YAMK

(90 op)

4/2023

TIIVISTELMÄ

Humanistinen ammattikorkeakoulu
Yhteisöpedagogi (ylempi AMK)

Tekijät: Terhi Ljungkvist ja Maiju Tuomainen
Opinnäytetyön nimi: Aktivismi murroksessa: Uusia tapoja organisoida nuorten yhteiskunnallista vaikuttamista järjestöissä
Sivumäärä: 95 ja 10 liitesivua
Työn ohjaaja: Eeva Sinisalo-Juha
Työn tilaaja: Kimmo Lind, Osaamiskeskus Kentauri

Viime vuosien suuret yhteiskunnalliset liikkeet, kuten #metoo, Black Lives Matter ja Elokapina, ovat tehneet vaikuttavia avauksia yhteiskunnallisen muutoksen edistämiseksi. Niiden seurauksena useat epäkohdat, kuten poliittisen järjestelmämme epätasa-arvo ja väkivaltaisuus sekä elämäntapamme kestättömyys, ovat nousseet julkiseen keskusteluun globaalisti. Liikkeet ovat luoneet muutosta niin normeihin ja asenteisiin kuin lainsäädäntöönkin. Tämän uuden ajan aktivismin keskeisiä toimijoita ovat nuoret. Globaalien liikkeiden aikakaudella perinteiset osallistumisen tavat tulevat haastetuksi edellyttäen järjestöiltä kykyä uudistua.

Opinnäytetyön tavoitteena oli 1. vahvistaa nuorten vaikuttamismahdollisuuksia kansalaisyhteiskunnassa, 2. tuottaa uutta tietoa nuorten osallistamiseksi ja yhteiskunnallisen vaikuttamisen lisäämiseksi, ja 3. luoda konkreettisia tapoja, joiden avulla voidaan huomioida aktivismin ja vallan muutokset toiminnassa.

Työssä keskityttiin kansalaisyhteiskunnassa 2000-luvulla tapahtuneisiin muutoksiin sekä vapaamman kansalaisaktiivisuuden erityispiirteisiin, jotka vetoavat erityisesti nuoriin. Arvolähtöinen kehittämistapa yhdisti kokeilukulttuurin ja taistelevan tutkimuksen piirteitä. Opinnäytetyössä havainnoitiin nuorten kansalaistoimintaa eri ympäristöissä sekä työskenneltiin nuorista vaikuttajista koostuvan fokusryhmän kanssa.

Opinnäytetyössä kehitettiin järjestöille suunnattu arvolähtöinen malli, joka rakennettiin työn kolmen keskeisen tuloksen pohjalta: 1. Nuoret kaipaavat tunneturvapaikkoja, joissa he voivat ilmaista turhautumistaan järjestelmään ja jakaa huoltaan maailman tilasta. 2. Nuorten yhteiskunnallista osallistumista leimaavat muuttavan vallan piirteet: verkostomaisuus, toimijuus ja projektimaisuus. Nuoret eivät sitoudu pitkäkestoihin rooleihin tai tiettyihin järjestöihin, vaan he pitävät tärkeämpänä asiakeskeisten tavoitteiden edistämistä ja arvolähtöistä vaikuttamista. Järjestöjen on kyettävä tarjoamaan erilaisia osallistumisen tapoja ja uudistamaan raskaita rakenteitaan. 3. Nuorten uupuminen on ajankohtainen uhka ja jo toteutunut kriisi. Suurempien resurssiensa myötä kolmas sektori, eli kansalaisyhteiskunnan organisoituneet toimijat ja järjestöt, voivat onnistua neljättä sektoria paremmin turvaamaan nuorten voimavaralähtöistä toimintaa. Malli auttaa purkamaan sekä henkilökohtaisia että toimintaympäristön valtarakenteita, jotka voivat olla muutoksen tiellä, ja sitä kautta estää uusien toimijoiden mukaan tulemisen.

Asiasanat: aktivismi, kansalaisyhteiskunta, kansalaistoiminta, nuoret, yhteiskunnallinen vaikuttaminen, järjestötoiminta, osallistuminen

ABSTRACT

Humak University of Applied Sciences
Community Education (Master's Degree)

Author: Terhi Ljungkvist and Maiju Tuomainen

Title: Activism in the 21st Century: New Ways to Mobilize Youth Participation in NGOs.

Number of Pages: 95 and 10 attachment pages

Supervisor: Eeva Sinisalo-Juha

Commissioned by: Kimmo Lind, The Youth Work Centre of Expertise Kentauri

In the recent years global movements such as #metoo, Black Lives Matter and Extinction Rebellion have been demanding change to several defects in our world. Following these movements, political injustice, violence, inequality and unsustainability of our lifestyle have been brought up to global discussion creating changes in our norms, attitudes as well as laws. In the centre of this struggle for better are young people. Established organizations need to be reformed in the era of networked governance and global movements and create space for the critical voices of young people.

The aims of this thesis were to 1. strengthen the voice of young active citizens and activists in the civil society, 2. generate new knowledge for NGOs on how to make space for youth participation and advocacy and 3. offer concrete ways for Finnish organizations to consider the change in the power dynamics and activism in their own operations.

The thesis focused on researching the change in the civil society and the characteristics of youth activism in the 21st century. The method of research was value-led, and combined principles of experimental culture and rebellious research. The data was collected by observing youth social action groups in different settings and working with focus group consisting of young active citizens both online and offline.

As development output a value-driven youth participatory model for organizations was created based on the three key results: 1. Young people need emotionally safe spaces, where they can openly express their criticism towards the political system and share their concerns about the current state of the world. 2. Youth participation is characterized by new power values: change-driven, short-term, networked and radical transparency. Young people do not want to commit to long-term positions or certain organizations; they are driven by their own values and most effective ways to make meaningful change. Organizations need to be able to reform their hierarchical structures and offer innovative ways for participation. 3. The exhaustion and coping abilities of the young people is a real threat. Organizations might be better equipped to support more sustainable youth participation, than the freer civic groups, due their resources. The value-driven youth participatory model helps in re-doing both the personal and operational power structures, which can be blocking change and preventing new actors from getting involved.

Keywords: activism, civil society, civic activities, young people, societal advocacy, organisational activities, participation

SISÄLLYS

TIIVISTELMÄ

ABSTRACT

1	JOHDANTO.....	6
	1.1 Tavoitteet	8
2	KANSALAISYHTEISKUNTA JA KANSALAISTOIMINTA.....	10
	2.1 Mitä on aktiivinen kansalaisuus?	10
	2.2 Kansalaisyhteiskunta historiasta nykypäivään.....	11
	2.3 Moniulotteinen yhdistystoiminta 2020-luvun Suomessa.....	15
	2.4 Kriittinen ja luova neljäs sektori	17
	2.5 Aktivismi haastaa normit ja uudistaa järjestelmää	21
	2.6 Aktivismin moninaiset muodot.....	23
	2.7 Nuoret yhteiskunnallisina toimijoina Suomessa.....	25
3	UUDEN AJAN AKTIVISMI.....	29
	3.1 Uusi valta virtaa ja laajentaa	29
	3.2 Systeemikriittisyys ja nykyaikaisuuden ongelmat	31
	3.3 Ekososiaalinen sivistys ja transformatiivinen oppiminen.....	33
	3.4 Tunneregiimit ja tila tunneilmaisulle	36
	3.5 Arvot, merkityksellisyys ja sosiaalinen identiteetti	37
4	MENETELMÄT	41
	4.1 Arvolähtöinen lähestymistapa kehittämiseen	41
	4.2 Kuljeskellen ja kokeillen tuloksiin	44
	4.3 Havainnointi.....	47

4.4 Fokusryhmä	49
5 TULOKSET: HAVAINTOJA KENTÄLTÄ	52
5.1 Elokapina: Tunneyhteisö turhautuneille	52
5.2 Fokusryhmä: Esimerkilliset aktiiviset kansalaiset	56
5.3 Nuoret tasa-arvovaikuttajat etsimässä omaa tapaansa vaikuttaa	62
6 POHDINTA: RATKAISUJA TULEVAISUUDEN HAASTEISIIN	66
7 TUOTOS: ARVOLÄHTÖINEN MALLI OSALLISTAMISEEN	71
8 ARVIOINTI JA REFLEKTIO	75
8.1 Tutkimuksen luotettavuus ja eettinen pohdinta	75
8.2 Reflektio: Arvot osana tutkimusta	79
8.3 Mitä seuraavaksi?	82
LÄHTEET	86
LIITTEET	96

1 JOHDANTO

”Isännän työkaluilla ei koskaan pureta isännän taloa.”

Audre Lorde, *Sister Outsider* 1984 (Salami 2020, 50–51)

Viime vuosien suuret liikkeet, kuten #metoo, Black Lives Matter ja Elokapina, ovat mullistaneet maailmaa globaalisti. Ne ovat tuoneet tasa-arvon ja rasismien yhteiskunnalliseen keskusteluun ja saaneet aikaan merkittävää muutosta niin normeissa ja asenteissa kuin myös lainsäädännössä. Näiden liikkeiden keskiössä toimivat yhteiskunnallisesti aktiiviset nuoret, jotka vaativat muutosta nykyisen poliittisen järjestelmämme epäkohtiin. Jotta voimme purkaa isännän talon, nykyisen epätasa-arvoisen ja kapitalistisen yhteiskunnallisen systeemin, tarvitsemme uusia työkaluja – emme voi purkaa systeemiä samoilla ajatuksilla ja teoilla, joilla se on luotu. Uuden ajan aktivismiliikkeiden toiminta auttaa lisäämään tietoisuutta ja ratkaisemaan aikamme suuria kompleksisia ongelmia, kuten ilmastokriisiä, globaalia epätasa-arvoa ja hyvinvoinnin haasteita. Näiden aktivismiliikkeiden toiminta on yhteiskunnalliseen muutokseen tähtäävää ja verkostomaista tarjoten nuorille arvolähtöisiä ja lyhytkestoisia tapoja osallistua. Aktivismiliikkeiden toiminnassa on käytäntöjä ja piirteitä, joiden huomioiminen ja hiominen osaksi järjestöjen toimintaa voi auttaa kehittämään ja uudelleen arvioimaan järjestöjen toimintaa. Järjestöt voivat hyötyä uudesta tavasta organisoida toimintaa ja siten tarjota nuorille enemmän mahdollisuuksia osallistua yhteiskunnalliseen vaikuttamiseen.

Sekä demokratiaa laajentaviin että sitä haastaviin osallistumisen muutoksiin on havahduttu jo laajasti suomalaisessa yhteiskunnassa. Erityisesti ne haastavat järjestöjä uudistamaan perinteisempiä vaikuttamismuotojaan. Kuitenkin tietyt rakenteet, kuten valtiolta saatu rahoitus, voivat rajoittaa järjestöjen mahdollisuuksia hyödyntää aktivismille tutumpia keinoja toiminnassaan. Järjestöt tarvitsevat konkreettisia keinoja toimia muuttuvassa toimintaympäristössä, jossa nuorten osallistuminen ja tavat vaikuttaa yhteiskuntaan muuttuvat. Valtioneuvoston *Kansalaisyhteiskunnan tila ja tulevaisuus 2020-luvun Suomessa* -selvityksessä nouseekin esille, että järjestäytyneen kansalaisyhteiskunnan – kolmannen sektorin – ammattimaistumisen ja julkisen vallan lähentymisen myötä kriittinen ääni yhteiskunnallisessa keskustelussa on hiljennyt (Ruuskanen, Jousilahti, Faehnle, Kuusikko, Kuittinen, Virtanen & Strömberg 2020, 39–40). Parhaim-

millaan kriittisiä huomioita ja yhteiskunnallisia muutostarpeita tuodaan yhteiskunnalliseen keskusteluun laajasti sekä vapaamman kansalaistoiminnan (ns. neljännen sektorin) että kolmannen sektorin puolelta. Tällöin kansalaiset ja kansalaistoiminta ovat laajasti mukana muutoksen edistämässä ja yhteiskunnallisessa tulevaisuustyössä. Järjestöissä on merkittävää substanssiosaamista ja asiantuntijätietoa, joiden avulla vahvistetaan nuorten osaamista ja kykyä vaikuttaa. On ajankohtaista tarkastella miten kolmannen sektorin yhteiskunnallinen vaikuttavuus ja vakaa asema kohtaavat neljännen sektorin äänen ja toimintamuotojen kanssa.

Tämä tutkimus- ja kehittämisprosessi on ennen kaikkea tarina oppimisesta ja yhteistoimijuudesta. Siitä, miten kaksi toisilleen ennalta täysin vierasta opiskelijaa päättivät tehdä yhdessä opinnäytetyön. Kaikki lähti liikkeelle avoimuudesta, uteliaisuudesta ja jaetusta kiinnostuksen kohteesta: vapaan aktivismin roolista kansalaistoiminnassa. Meitä yhdisti halu vahvistaa nuorten vaikuttamismahdollisuuksia. Näimme, että näitä mahdollisuuksia voisi olla löydettävissä syventymällä kansalaisyhteiskuntaan ja -toimintaan sekä tutkimalla nuorten aktivismia. Opinnäytetyötä aloittaessa emme vielä tienneet minne tutkimusmatkamme johtaa tai minkälaista polkua tulemme kulkemaan. Toteutimme opinnäytteen yhdistämällä kokeilukulttuurin ja taiteellavan tutkimuksen periaatteita osin itse muotoilemaamme menetelmään, jonka nimesimme arvolähtöiseksi lähestymistavaksi. Tekemisemme keskiössä olivat arvot: dialogisuus, voimavara-lähtöisyys, reflektiivisyys, radikaali rehellisyys ja systeemikriittisyys. Kokeilukulttuurille ominaisesti etenemisemme oli poukkoilevaa. Muutimme ja tarkensimme suuntaa sitä mukaa, kun opimme lisää ja uusia oivalluksia syntyi. Tutkimme opinnäytetyössämme havainnoinnin ja fokusryhmän kautta yhteiskunnallisesti aktiivisia nuoria heidän luonnollisissa toimintaympäristöissään, kuten mielenosoituksessa ja tapaamisissa. Opinnäytetyömme on kannanotto sekä nuorten osallistamisen että omaehtoisen osallistumisen puolesta.

Lopputuotoksena kehitimme järjestöille suunnatun arvolähtöisen mallin osallistamiseen. Mallin avulla voidaan vahvistaa nuorten osallistumista tukevaa tunneturvallista arvoyhteisöä, jossa on tilaa avoimelle dialogille ja toimijuudelle. Malli auttaa purkamaan sekä henkilökohtaisia että toimintaympäristön valtarakenteita, jotka voivat olla esteenä muutokselle ja sitä kautta uusien toimijoiden mukaan tulemiselle.

Opinnäytetyömme toi näkyväksi kolme näkökulmaa kolmannelle sektorille. Ensimmäkin neljännen sektorin toiminnassa on tilaa ilmaista kriittisiä näkökulmia ja esimerkiksi turhautumisen tunteita, kun taas perinteisempi järjestötoiminta pohjaa enemmän rationaalisuuteen ja hillitym-

pään tunneilmaisuun. Tunteiden ilmaisun sallivuus tekee uuden ajan aktivismiliikkeistä veto-voimaisia nuorille ja mahdollistaa myös vaikuttamiseen liittyviä normeja haastavien keinojen käyttämisen muutoksen tavoittelussa. Kolmannella sektorilla tämä voidaan ottaa huomioon mahdollistamalla tilaa moniääniselle kriittiselle dialogille ja vapaammalle tunneilmaisulle. Toiseksi nuorten osallistumista leimaavat uuden vallan arvot, kuten yhteistyö, verkostomaisuus ja projektimaisuus. Nuoret haluavat toimia ja vaikuttaa itselleen tärkeiden arvojen mukaisesti siellä, missä he kokevat äänensä tulevan parhaiten kuulluksi ja sillä olevan eniten vaikutusvaltaa. Kannustammekin järjestöjä tarkastelemaan ja uudelleen arvioimaan toiminnan valtarakenteita sekä luomaan erilaisia osallistumisen tapoja moninaisille toimijoille. Järjestöt voivat tarjota nuorille koulutusta ja kasvattaa aktiiviseen kansalaisuuteen, ja toki tekevätkin sitä jo monin paikoin. Kolmanneksi nuorten uupuminen ja jaksamisongelmat on huomioitava toiminnassa. Kolmannen sektorin suurempien resurssien myötä se voi onnistua neljättä sektoria paremmin turvaamaan voimavaralähtöistä toimintaa. Tässä kolmannen sektorin on mahdollista ottaa vahva rooli inhimillisemmän ja arvolähtöisen yhteiskunnan ja yhteisöjen rakentamisessa.

Työn tilaajana on Osaamiskeskus Kentauri, jonka työ kohdentuu nuorisoalan järjestöjen tilannekuvaan ja vaikuttavuuteen (Kentauri 2022). Opinnäytetyön taustatiedoissa on hyödetty Kentaurin (2021) laajaa taustamateriaalia, jossa on 15 000 nuoren kokemuksia liittyen harrastus- ja järjestötoiminnan merkitykseen.

1.1 Tavoitteet

Tämän opinnäytetyön perimmäisenä tavoitteena oli vahvistaa nuorten mahdollisuuksia vaikuttaa suomalaisessa yhteiskunnassa tutkimalla uuden ajan aktivismin erityispiirteitä. Tätä tavoitetta ohjasi jo aivan työn alussa muodostunut hypoteesi: neljäs sektori tarjoaa tunneilmaisultaan ja olemisen tavoiltaan vapaampaa tilaa nuorille ilmaista kriittisiä näkökulmia kuin hillitymmäksi mieltämämme järjestösektori. Lisäksi näimme neljännellä sektorilla olevan sellaista vetovoimaa ja kulttuurisia tekijöitä, jotka mahdollistavat yhteiskunnalliseen vaikuttamiseen suuntautuville nuorille toimijuutta. Lähdimme liikkeelle tutkimalla uudenajan aktivismin ja suomalaisen kansalaisyhteiskunnan muutoksia ja kansalaistoiminnan erityispiirteitä. Opinnäytetyöllemme oli kolme tavoitetta:

1. Vahvistaa nuorten vaikutusmahdollisuuksia suomalaisessa kansalaisyhteiskunnassa ja toiminnassa.

2. Tuottaa uutta tietoa järjestökentälle nuorten osallistamiseksi ja yhteiskunnallisen vaikuttamisen lisäämiseksi.
3. Luoda konkreettisia tapoja järjestöille huomioida aktivismin ja vallan muutos omassa toiminnassaan.

Näiden tavoitteiden toteuttamiseksi opinnäytetyössä sovellettiin arvolähtöistä lähestymistapaa, joka yhdistää kokeilukulttuurin ja taistelevan tutkimuksen erityispiirteitä, kuten refleksiivisyyttä, avointa dialogia, kokemuksellisuutta, keskeneräisyyttä ja kokeilun kautta oppimista.

Opinnäytetyö vastasi seuraaviin tutkimuskysymyksiin:

- Mitä uutta vapaa ja verkostomainen neljännen sektorin aktivismi voi tuoda järjestöille?
 - Mitä järjestöissä voidaan tehdä nuorten kriittisen äänen ja toimintatilan vahvistamiseksi?
 - Minkälainen merkitys tunteilla on neljännen sektorin vetovoimatekijänä?
 - Miten järjestöt voivat pysyä mukana muutoksessa ja olla relevantteja toimijoita verkostomaisen vallan ja globaalien liikkeiden aikakautena?

Keskityimme yhteiskunnallisesta vaikuttamisesta kiinnostuneisiin nuoriin kolmannella ja neljännellä sektorilla. Rajasimme fokuksen nuoriin, jotka ovat kiinnostuneita yhteiskunnallisesta muutoksesta ja sen edistämisestä. Nämä nuoret toimivat demokraattisen aktiivisuushanteen mukaisesti pyrkien tuomaan omaa ääntään kuuluviin. Muutosta he tavoittelevat innovatiivisia keinoja käyttämällä. Tutkimme keinoja, joilla järjestöt voivat tarjota monipuolisempia yhteiskunnallisen vaikuttamisen väyliä ja osallistumisen tapoja juuri näille nuorille. Työmme on suunnattu erityisesti järjestöille, joiden toimintaan kytkeytyy nuorten yhteiskunnallinen vaikuttaminen. Työssä ei tarkastella nuoria muunlaisissa harrastusryhmissä. Uskomme tunneturvallisen ympäristön ja tuotoksemme kuitenkin hyödyntävän nuorten osallistumista myös sen kohderyhmää laajemmin.

2 KANSALAISYHTEISKUNTA JA KANSALAISTOIMINTA

Tässä osiossa avaamme opinnäytetyömme kannalta keskeisiä teoreettisia käsitteitä, kuten aktiivista kansalaisuutta. Taustoitamme lisäksi kansalaisyhteiskunnan historiaa, eri sektorien toimintaa, nykyajan aktivismin erityispiirteitä esimerkkien avulla sekä yhteiskunnallisesti aktiivisten nuorten arvoja Suomessa.

2.1 Mitä on aktiivinen kansalaisuus?

Kansalaisuus ilmenee toimintana yksilöllisyyden ulkopuolella, kun toimimme ja vaikutamme erilaisissa yhteisöissä ja yhteiskunnassa (Ilvonen 2011, 6). Aktiivinen kansalaisuus toteutuu monin eri tavoin. Se on osallistumista ja vaikuttamista demokraattisen järjestelmän kautta, yhdistystoimintaa, mutta yhtä lailla yhteiskuntakritiikkiä ja suoraa toimintaa. (Harju 2004, 20.) Vaikuttaminen on kansalaistaito ja se ilmenee aktiivisena kansalaisuutena (Ilvonen 2011, 5). Miten aktiivinen kansalaisuus sitten ilmenee yhteiskunnalliseen vaikuttamiseen suuntautuneiden nuorten kohdalla?

Vaikuttamista edeltää osallistuminen. Osallistuessaan ihminen on mukana muiden määrittelemissä tilanteissa, kuten erilaisissa sosiaalisissa aktiviteeteissa ja tapahtumissa eri elämänalueilla muun muassa työssä, vapaa-ajalla ja kansalaistoiminnassa. Vaikuttamisessa korostuu aktiivinen tekeminen, jolla pyritään muuttamaan jotakin tai vaikuttamaan johonkin. Esimerkiksi viestinnän keinoin toteutetulla suostuttelulla ja sosiaalisella vaikuttamisella pyritään vaikuttamaan toisten ihmisten asenteisiin ja tiedolliseen tai käyttäytymiseen liittyvään toimintaan. Suostuttelea tehdään muun muassa mainonnan ja poliittisen vaikuttamisen keinoin, jolloin tavoitteena on synnyttää motivaatiota toimia viestin mukaisesti. Henkilökohtainen tai yhteisöllinen vallankäyttö kytkeytyy vaikuttamiseen. Valtaa tarvitaan, jotta voi edistää tärkeitä katsomiaan asioita. (Ilvonen 2011, 8–10.) Käsittelemme valtaa syvemmin luvussa 3.

Mahdollisuutemme yhteiskunnalliseen osallistumiseen ja vaikuttamiseen on turvattu lainsäädännössä (Ilvonen 2011, 5). Suomen perustuslaki (1999) muodostaa perustan kansalaisten vaikuttamismahdollisuuksille. Siinä säädetään kansalaisten perusoikeuksista, kuten kokoontumis- ja yhdistymisvapaudesta, sananvapaudesta sekä vaali- ja osallistumisoikeuksista (mt., 6–23§). Muut lait tukevat vaikuttamismahdollisuuksia (Ilvonen 2011, 10). Esimerkiksi kuntalaissa (2015, 22–29§) säädetään kunnan asukkaiden osallistumisoikeudesta sekä määritellään tapoja edistää osallistumis- ja vaikuttamismahdollisuuksia.

Vaikka lait turvaavat oikeutemme vaikuttaa, nuorten osallistumis- ja vaikuttamismahdollisuudet ovat usein rajalliset. Nykyiset käytännöt nuorten osallistamiseksi eivät ole riittäviä huomiomaan nuorten eriaviä tarpeita ja valmiuksia. Georg Boldtin (2021, 9, 81, 151–155) mukaan nuorten poliittista ja yhteiskunnallista osallistumista rajoittaa esteitä, jotka vaikuttavat siihen kenen ääntä kuullaan ja kenen esittämiä ideoita viedään eteenpäin. Ensinnäkin erilaisten nuorten mahdollisuudet saada äänensä kuuluviin ja hyödyntää eri vaikuttamiskanavia vaihtelevat ja toisaalta myös institutionaalisissa vaikuttamisympäristöissä toimivat nuoret kohtaavat sivuuttamista esimerkiksi viranhaltijoiden taholta, joiden tulisi nimenomaan tukea nuoria ja nuorten edustuksellisia vaikuttajaryhmiä pyrkimyksissään (mt.). Aktiiviseen kansalaisuuteen kasvetaan ja harjaannutaan, jolloin se edellyttää myös tietoista kasvattamista ja opettamista (Harju 2004, 13). Varhaisilla kokemuksilla kansalaistoiminnasta vaikuttaisi olevan merkitystä tulevaisuuden kansalaisaktiivisuudelle. Esimerkiksi ne nuoret, jotka äänestivät äänioikeutensa alkuvuosina, äänestivät todennäköisemmin myös myöhemmin elämässään. Näin ollen kansalaisuuden toteuttamisen tavat ovat muokattavissa vahvimmin teini-iässä ja varhaisaikuisuudessa. (Boldt 2021, 25.) Kyse on juuri siitä ikäryhmästä, jonka osallistumista tässä opinnäytetyössä käsitellään. Ymmärtämällä paremmin nuorten aktiivista kansalaisuutta, voimme edistää nuorten vaikuttamista ja osallistumista järjestötoimintaan.

2.2 Kansalaisyhteiskunta historiasta nykypäivään

Kansalaisyhteiskunta on tuttu käsite antiikin Kreikan ja Rooman ajoista lähtien, jolloin sillä tarkoitettiin elämän yhteiskunnassa mahdollistavia olosuhteita, järjestäytyntä, moraalista ja valtiollista poliittista elämää (Konttinen 2022). Antiikin ajan filosofit pohtivat, miten kansalaisyhteiskunta voi tarjota ratkaisuja hyvän, yhteisöllisen elämän kysymyksiin, kuten siihen, miten turvataan yhtäaikaaisesti kansalaisten oikeudet ja velvollisuudet sekä yhteiskunnan poliittiset ja hallinnolliset tehtävät. Pohjimmiltaan kyse oli siitä, miten yhteiskunnat voivat toimia sekä tehokkaasti että oikeudenmukaisesti. (Edwards 2012, 18.) Kansalaisyhteiskunnan käsitettä rakentaneita keskeisiä ajattelijoita ovat muun muassa 1700–1800-luvuilla vaikuttaneet skotlantilaiset filosofit Adam Smith ja Adam Ferguson, saksalainen filosofi G.W.F. Hegel, kommunismin luoja tunnettu yhteiskuntafilosofi Karl Marx sekä valistuksen ajan ranskalaisfilosofit Charles-Louis de Secondat Montesquieu, Jean-Jacques Rousseau ja Alexis de Tocqueville (Konttinen 2022).

1700-luvulla alkanut skottilainen valistus muutti sitä, miten kansalaisyhteiskunta ymmärretään, kun kansalaisyhteiskunta alettiin nähdä valtiollisesta elämästä erillisenä. Smith ja Ferguson halusivat ihmisten vapautuvan valtiovallan kontrollista. He halusivat tilaa ihmisten vapaudelle järjestäytyä. Hegel ja Marx yhtyivät käsitykseen kansalaisyhteiskunnasta ihmisten vapaan toiminnan alueena. Kansalaisyhteiskunnan käsite viittasi myös kansalaisten vapaaseen toimintaan markkinoilla. Huolta sen sijaan herätti kansalaisyhteiskunnassa esiintyvä oman edun tavoittelu, jonka nähtiin johtavan sosiaalisten ongelmien ja eriarvoisuuden kasvuun. Hieman skottilaisia valistusajattelijoina myöhemmin Hegel asemoi kansalaisyhteiskunnan perheen ja valtion väliin. Hän sisällytti siihen taloudellisen toiminnan lisäksi sosiaaliset, uskonnolliset, ammatilliset ja vapaa-aikaan liittyvät elämänpiirit. Hegel katsoi, että kansalaisyhteiskunta ei kuitenkaan voi toimia ilman kontrollia ihmisten erilaisten intressien ja ristiriitaisuuksien takia ja siksi kansalaisyhteiskunnan yläpuolella täytyy toimia valtio ja sen ohjaus. (Konttinen 2022.)

Montesquieu, Rousseau ja Tocqueville rikastivat kansalaisyhteiskunnan käsitettä ja ymmärrystä sen sisällöstä kohdentamalla huomiota yhdistystoiminnan kykyyn tasapainottaa yhteiskunnan valtarakenteita ja suojata demokratiaa. Yhdistystoiminta paitsi kiinnittää kansalaisia yhteiskuntaan, myös estää eristäytymistä ja mahdollistaa yhteistoiminnassa oppimista. (Konttinen 2022.) Niin sanotut assosiatiiviset suhteet rakentuvat kansalaisten toimiessa omaehtoisesti ja liittyessä vapaasti yhteen (kerhot, keskustelufoorumit jne.), jolloin suhteen perusta on yhteisissä intresseissä (mt.; Leemann, Kuusio & Hämäläinen 2015, 4.). Kansalaisyhteiskunta pohjautuukin vahvasti vapaaehtoisuudelle ja ihmisten omalle halulle toimia tietyn asian eteen yhdessä muiden kanssa ilman voiton tavoittelua tai vahvaa valtion ohjausta.

Suomalaisen kansalaisyhteiskunnan alku voidaan sijoittaa kulttuurinationalismin syntyyn 1800-luvulle (Metsämäki & Nisula 2006, 14). J.W. Snellman ja fennomaaninen liike hyödynsivät erityisesti Hegelin näkemyksiä suomalaisen yhteiskunnan kehittämisessä 1800-luvulla (Konttinen 2022). Järjestäytyneen kansalaistoiminnan ensimmäisinä toimijoina pidetään 1800-luvun puolivälissä syntyneitä raittiusseuratoimintaa ja kansansivistystyötä. Vuosisadan vaihteessa syntynyt sosialistinen työväenliike ja ammattiyhdistysliike vahvistivat kansalaisyhteiskunnan asemaa ja toivat uusia kansalaistoiminnan keinoja avaten ovet myös radikaalimmalle aktivismille. Suomalaisen kansalaisyhteiskunnan ja aktivismin suurena saavutuksena voidaan pitää Suomen itsenäisyyttä Venäjältä. (Metsämäki & Nisula 2006, 14–15.) Kansalaisyhteiskunnan rooli Suomen historiassa onkin merkittävä.

Kansalaisyhteiskunnan toimijoihin kuuluvat ammattiyhdistystoiminta, järjestötoiminta, osuustoiminta, puolueet, säätiöt, uskonnolliset yhdyskunnat ja vapaa sivistystyö (Harju 2020). Nykyään kansalaisyhteiskunnan rooli on vakiintunut suomalaisessa yhteiskunnassa. Yhteiskunnassa nähdäänkin olevan yleensä kolme päätoimintalohkoa: valtio, markkinat ja kansalaisyhteiskunta. Tässä opinnäytetyössä jaamme kansalaisyhteiskunnan kahteen osaan, organisoituneeseen ja itseorganisoituneeseen, vahvistaen täten neljännen sektorin roolia yhteiskunnallisesti merkittävänä vaikuttajana (mm. Faehnle & Mäenpää 2021; Harju 2020; Kaunismaa 2022a; Ruuskanen ym. 2020). Ymmärrämme täten yhteiskunnan päätoimijat Harjun (2020) esittelmän jaottelun mukaisesti, josta nostimme neljännen sektorin omaksi kategoriakseen:

1. Julkinen sektori, joka koostuu valtioista ja kunnista. Tämän kautta huolehditaan kansalaisten hyvinvoinnista ja hallinnoidaan yhteisiä asioita. Julkinen sektori ei tavoittele taloudellista voittoa.
2. Yksityinen sektori muodostuu yrityksistä, jotka tavoittelevat taloudellista voittoa toimien markkinatalouden säännöillä vastaten asiakkaiden tarpeisiin.
3. Kolmas sektori eli kansalaisyhteiskunta pohjautuu ihmisten omaehtoiselle tekemiselle yhteisen hyvän eteen eikä se tavoittele taloudellista voittoa. Kansalaisyhteiskunnan muodostavat organisoituneet toimijat, kuten yhdistykset, säätiöt sekä muut voittoa tavoittelemattomat yhteisölliset toimijat.
4. Neljäs sektori on vapaata kansalaistoimintaa ja se muodostuu itseorganisoituneista toimijoista.

Kolmas ja neljäs sektori yhdessä muodostavat vapaaehtoissektorin (Harju 2020). Nykyinen yleisesti hyväksytty jaottelu kolmeen (julkinen, yksityinen ja kolmas sektori) mukailee Tocquevillen 1800-luvun Amerikkaa koskevaa ajatusta kansalaisyhteiskunnasta ja yhteiskunnan järjestäytymisestä. Sen mukaan kansalaisyhteiskuntaa on karkeasti kaikki perheen ja valtion väliset verkostot, joissa toimiminen ja jäsenyys on vapaaehtoista yhdistyksistä erilaisiin yhteisö- ja itseapuryhmiin, sosiaalisiin liikkeisiin ja riippumattomaan mediaan. (Edwards 2012, 30.) Aktiivinen kansalaistoiminta, järjestötoiminta mukaan lukien, on edellytys toimivalle edustukselliselle demokratialle, tukien sen toteutumista ja toimivuutta (Kuvaja 2007, 125; Saukkonen 2023). Kansalaisyhteiskunta tuottaa uusia ideoita sekä innovatiivisia tapoja keskustella, sillä sen toiminta ei ole yhtä sidottua hallintoon ja säännöksiin, kuten 1. sektorilla eikä sitä ohjaa voiton tavoittelu, kuten 2. sektoria. Se onkin vapaampi toimimaan yhteisten intressien eteen ja täten sillä on mahdollisuus kyseenalaistaa yhteiskunnan toimintaa ja toimia sen kriittisenä uudistavana äänenä.

Tälle kriittisyydelle ei ole kuitenkaan kaikkialla maailmassa tilaa. Kansainvälisen kansalaisyhteiskunnan organisaatioiden ja aktivistien liiton Civicusin (2021, 5–6) mukaan vain kolme prosenttia maailman ihmisistä asuu maassa, jossa kansalaisyhteiskunta voi toimia vapaasti. 117 maassa valtiot rajoittavat järjestöjen toimintaa huomattavasti erilaisten lakien ja säädösten kautta. Viime vuosina kansalaisyhteiskunnan tila on kansainvälisesti heikentynyt entisestään. Kai Alhanen (2016, 55) näkee, että maiden sisällä demokratiaa haastaa valtaa tavoittelevien ryhmien manipulaatioyritykset ja ulkopäin sitä uhkaa autoritaaristen valtioiden suorat ja epäsuorat hyökkäykset hidastaen demokratian etenemistä. Myös Tulevaisuustalo Sitra nosti vuoden 2023 Megatrendit-katsauksessaan esiin koventuneen kamppailun demokratiasta, johon kytkeytyvät lisäksi kilpailu digivallasta ja vaikuttamisesta (Dufva & Rekola 2023, 10, 47–56). Suomessa kansalaisyhteiskuntaa on systemaattisesti rakennettu ja se onkin vahva moneen muuhun maahan verrattuna (Iivonen 2005, 81). Demokratian ja kansalaisyhteiskunnan tila eivät kuitenkaan ole meilläkään itsestäänselvyyksiä, eikä niitä sellaisina tule ottaa. Suomessa kansalaisyhteiskunnalla ja valtiolla on erityisen läheinen kumppanuussuhde, joka on alkanut jo suomalaisen kansakunnan syntyessä (Ruuskanen ym. 2020, 27). Tämän kumppanuussuhteen varaan ei voi kuitenkaan laskea, sillä myös Suomessa viranomaiset ovat tiukentaneet kansalaisyhteiskuntaa koskevia tulkintojaan ja lisäksi esimerkiksi kokoontumislakia muutettiin vuonna 2019 osin aiempaa kireämmäksi (Amnesty International 2022, 3).

Jokainen sukupolvi kohtaa kansalaisyhteiskunnan haasteet hieman eri näkökulmasta. Yhteiskunnalliset olosuhteet muuttuvat ja kansalaistoiminnan menetelmät kehittyvät. Parhaimmillaan kansalaistoiminnassa hyödynnetään sosiaalisen median kaltaiset nykyajan mahdollisuudet kuitenkin ylenkatsomatta sitä, mikä on hyvää ja toimivaa vanhoissa tavoissa toimia, kuten kasvokkaisessa vuorovaikutuksessa ja demokraattisessa hallinnossa. Kansalaisyhteiskunnan tulee turvata myös köyhyydestä ja syrjinnästä eniten kärsiville mahdollisuus ilmaista itseään ja tarpeitaan suoraan niin, että vapaaehtoisjärjestöt, poliittiset toimijat tai julkinen keskustelu eivät hallitse tai dominoi näitä ryhmiä ja niiden ilmaisua heidän ohitseen. Kansalaisyhteiskuntaa voidaan kuvata orkesterina, joka moniäänisenä ja -taitoisena mahdollistaa yhdessä tärkeiden asioiden puolesta toimimisen ja tavoitteiden saavuttamisen. Kansalaisyhteiskunnan vahvuus on siinä, että sillä on kyky muuttua maailman mukana ja omaksua uusia työkaluja, vaikka tietyt kantavat peruseriaatteet, kuten erilaisten ihmisten äänen esiin nostaminen demokratiassa, pätevät vuosikymmenestä toiseen. (Edwards 2012, 8–12.)

2.3 Moniulotteinen yhdistystoiminta 2020-luvun Suomessa

Suomessa kansalaisyhteiskunnan merkittävän osuuden muodostaa kansalaistoiminnan organisoitunut muoto eli yhdistystoiminta (Kaunismaa 2022a, 14). Suomea on usein kutsuttu yhdistysten luvatuksi maaksi viitaten virallisten ja epävirallisten yhdistysten suureen määrään sekä yksilötason aktiivisuuteen yhdistyksissä (Rasimus 2006, 16). Jopa kolme neljäsosaa suomalaisista kuuluu johonkin yhdistykseen (Jousilahti 2019). Suomessa oli vuoden 2022 lopussa Patentti- ja rekisterihallituksen (2023) mukaan 108 032 rekisteröityä yhdistystä ja 497 uskonnollista yhdyskuntaa. Yhdistysten kirjo on laaja ja myös niiden toiminta organisoituu moninaisesti. Osa yhdistyksistä toimii palkattujen ammattilaisten voimin, osassa vapaaehtoisten rooli on keskeinen ja joissakin yhdistyvät nämä molemmat. Eri tavoin toimiville yhdistyksille yhteistä on se, että niiden päätöksenteko on muodollisesti jäsenten hallinnassa ja se, että ne edustavat tiettyä ryhmää, intressiä tai päämäärää. (Kaunismaa 2022a, 14–15.)

Yhdistyslain (1989, 1§) mukaan yhdistyksen “saa perustaa aatteellisen tarkoituksen yhteistä toteuttamista varten”. Yhteisö ei saa myöskään tavoitella voittoa tai taloudellista etua eikä sen tarkoitus voi olla pääosin taloudellinen. Näiden lisäksi laissa on kirjattu hallinnollisia velvoitteita, kuten hallituksen kokoonpano, kirjanpito, sääntöjen mukaisten kokousten järjestäminen ja jäsenluettelon ylläpitäminen, jotka luovat vaateen huolellisuuteen yhdistyksen asioiden järjestämisessä (mt., 2§, 11§ 20§, 30§, 35§). Tämä on keskeinen ero neljänteen sektoriin, jonka toimijat eivät kuulu yhdistyslain alaisuuteen ja jotka ovat täten vapaampia organisoitumaan itse sopivaksi katsomallaan tavalla.

Kaunismaa (2022a, 16–18) jäsentää yhdistyksille kolme ydintehtäväkokonaisuutta, jotka voivat toteutua myös samassa yhdistyksessä samanaikaisesti ja/tai rinnakkain:

1. Sosiaalinen funktio kuvaa yhdessä tekemistä, kuten osallistumista harrastuksiin, vertaistukitoimintaa tai muuta yhteisöllistä vapaa-ajan viettämistä.
2. Vaikuttamisfunktio kuvaa pyrkimystä vaikuttaa muihin toimijoihin. Vaikuttamisfunktio korostuu tyypillisesti esimerkiksi poliittisessa järjestötoiminnassa, ammattiyhdistystoiminnassa ja muissa yhteiskunnallista uudistusta ja sosiaalisia muutoksia tavoittelevassa yhdistystoiminnassa. Vaikuttamiseen tähtäävä toiminta puhuttelee erityisesti kansalaisaktiiveja ja voi tapahtua esimerkiksi aktivismina.

3. Tuotantofunktio kuvaa yhdistysten roolia palveluiden tuottajana esimerkiksi sosiaali- ja terveysjärjestöissä, vapaapalokuntatoiminnassa tai kouluttamistehtävän ottaneissa järjestöissä. Palvelutehtävissä on usein tilaa myös vapaaehtoisijoille ja -toiminnalle.

Järjestöjen tehtävä ja rooli yhteiskunnassa määrittyykin monien tekijöiden summana (mt., 19). Kaikki yhdistystoiminta ei tähtää suoraan yhteiskunnalliseen muutokseen, vaan sillä voidaan esimerkiksi pyrkiä tuottamaan palveluja tietyille ihmisryhmille. Viime vuosikymmenten aikana kolmas sektori onkin ottanut lisääntyvässä määrin hoitaakseen hyvinvointiyhteiskunnan palvelutehtäviä, jotka ovat aiemmin kuuluneet julkiselle sektorille. Järjestöt tekevät vaikuttamistyötä resurssiansa puitteissa. Vaikka järjestön toiminnan ytimessä ei olisi yhteiskunnallinen vaikuttaminen, voi järjestötoiminta herättää kipinän edustukselliseen demokratiaan ja vaikuttamiseen. (Ilvonen 2005, 7–10.) Järjestötoiminnassa opitaan järjestön rooliin tai tehtävään katsomatta paljon yhteiskunnassa tarvittavia tietoja ja taitoja, kuten vuorovaikutusta, keskinäistä arvostusta ja vastuunkantoa (Fields & Lehtinen 2021, 8). Nämä järjestötoiminnassa opittavat taidot mahdollistavat toimivan kansalaisyhteiskunnan, jonka ytimessä on aktiivisuus ja avoimuus dialogille ja jossa eri sektorit etsivät yhdessä ratkaisuja yhteiskunnallisiin ongelmiin (Ilvonen 2005, 9). Kiteyttäen voi sanoa, että järjestötoiminta edistää eri ryhmien intressejä ja päämääriä yhteisöllisesti sekä vahvistaa aktiivisessa kansalaisuudessa tarvittavia tietoja ja taitoja.

Jo 2000-luvun alkupuolella havahduttiin siihen, että perinteisempi yhdistystoiminta lain alaisena kohtaa saman nykyajan haasteen kuin julkinen sektori: hierarkkiset ja virallisiin asemiin perustuvat hallintamuodot eivät pysty vastaamaan yhteiskunnan tulevaisuuden haasteisiin. Nykyäikää kuvastaa yhteistoiminta ja verkostomaisuus, jossa korostuvat osallistuvuus, yhteiset tavoitteet ja alhaalta ylöspäin suuntautuvat toimintamallit. (Häikiö 2006, 47.) Näihin muutoksiin pohjautuvat uudenlaiset toimintatavat ovat levittäytyneet laajasti myös kolmannelle sektorille, mutta osassa järjestöistä uusien vaikuttamis- ja viestintäkeinojen voidaan nähdä uhkaavan laajaan jäsenpohjaan ja vapaaehtoisuuteen perustuvaa yhdistystoimintaa. Yhdistysten välillä esiintyy kilpailua rajallisista resursseista, kuten ihmisistä (jäsenet ja tukijat), rahasta, toimintamahdollisuuksista sekä mediatilasta. (Kuvaja 2007, 119.) Kuitenkin useat järjestöissä aktiivisesti toimivat näkevät vapaampaa yhteistoimintaa toteuttavan neljännen sektorin kasvun kansalaistoimintaa vireyttävänä elementtinä (Ruuskanen ym. 2020, 50). Yhdymme Kuvajan (2007, 119) näkemykseen siitä, että uudet ja vanhat toimijat voivat oppia toisiltaan ja tehdä yhteistyötä sekä taklata nykyajan haasteita hyödyntäen molempien vahvuuksia.

Kansalaisyhteiskunnan tila ja tulevaisuus 2020-luvun Suomessa -raportissa selvitettiin yhdistysten haasteita, jotka liittyvät erityisesti autonomian puutteeseen rahoittajien vaatimusten vuoksi sekä osin siitä johtuvaan ammattimaistumiseen. Järjestöjen rahoitus koostuu kasvavassa määrin valtion myöntämistä, usein projektiluontoisista tuista, joilla on tiukat ehdot. Järjestöt toimivat yhä enemmän palkattujen ammattilaisten voimin, mikä helpottaakin rahoitusbyrokratiasta selviämistä. Palkatut työntekijät mahdollistavat usein myös nopeamman reagoimisen erilaisiin sitä vaativiin tilanteisiin. Toisaalta järjestöjen ammattimaistuminen tuottaa yhdistystoimintaan yksityisen sektorin toimintamalleja, kuten asiakkuusajattelua. Monet yhdistykset tuottavat myös kuntien tilauksesta palveluja ryhmille, joille niitä ei olisi muuten tarjolla ja tarvitsevat tätä varten palkattua henkilökuntaa. Julkisen ja yksityisen sektorin toimintalogiikan ja ohjauksen siirtyessä vahvemmin kolmannelle sektorille, vaarana on, että sen tila vapaasti kritioida valtiota heikkenee ja sen kyvykkyys luoviin yhteiskunnallisiin avauksiin laskee. (Ruuskanen ym. 2020, 33–44.) Pidämme tärkeänä, että kansalaisyhteiskunnan moninaisten toimijoiden aktiivisuutta ja erilaisia toimintatapoja tuetaan. Tämä tarkoittaa eri toimijoille eri asioita: yhtäällä tarve on ennen kaikkea toiminta-, media- ja neuvottelutilalle, toisaalla tarve voi painottua konkreettisiin kokoontumistiloihin ja taloudellisiin edellytyksiin.

2.4 Kriittinen ja luova neljäs sektori

Yhteiskunnallisen uudistajan roolissaan vapaa kansalaistoiminta eli neljäs sektori tuo vahvan kriittisen äänen kansalaisyhteiskuntaan. Neljäs sektori vaikuttaa olevan käsitteenä vielä jokseenkin keskeneräinen ja hahmottomaton. Sitä käytetään kuvaamaan keskenään osin erilaisia toimintoja ja merkityksiä. Käsitteen tuoreudesta ja jäsentymättömyydestä kertoo se, että sitä ei tätä työtä tehdessämme löytynyt Fintosta (2022), suomalaisesta asiasanasto- ja ontologiapalvelusta, jota käytetään tukena tiedonhaussa. Myöskään toisinaan neljännen sektorin synonyymeina käytettyjä kaupunkiaktiivismin tai vapaan kansalaistoiminnan käsitteitä palvelu ei tunnistanut.

Suomessa neljättä sektoria ovat käsitteellistäneet mm. tutkijat Maija Faehnle ja Pasi Mäenpää (2021, 44), joiden mukaan yhteistä erilaisille näkökulmille on se, että neljännessä sektorissa on kyse uudesta yhteiskunnan alueesta, jossa toiminta tapahtuu instituutioiden ulkopuolella tai niiden välillä, toiminta on verkostoimasta, yhteistoiminnallista, näkyvää ja projektimaista sekä itseorganisointunutta ja autonomista. Kyseessä on yhteiskunnallinen muutos, jossa taloudelliset

ja sosiaaliset suhteet rakentuvat uudestaan. Neljännelle sektorille on ominaista toimijoiden moniroolisuus ja liikkuminen instituutioiden rajat läpäisevissä verkostoissa. Se on aktiivista ja aloitteellista yhteistoimintaa, joka organisoituu järjestötoiminnan ulkopuolella. (mt., 42–45.) Heidän tutkimuksensa painottuu vahvasti kaupunkiaktivismiin, kun taas tässä työssä lähestymme ilmiötä kansalaisaktivismiin käsitteestä käsin. Pertti Lappalaisen (2022) mukaan kansalaisaktivismi ja kansalaisosallistuminen muodostavat kansalaistoiminnan kaksi ulottuvuutta. Kansalaisaktivismissa on kyse kansalaisten politiikasta, joka saa alkunsa kansalaisten itseorganisoitumisesta jonkin ongelman esiin nostamiseksi ja ratkaisemiseksi (mt.). Kansalaisosallistuminen taasen viittaa erilaisiin tapoihin, joilla kansalaiset voivat osallistua hallintoon ja päätöksentekoon, kuten kuntien suunnitteluprosesseihin (Häikiö 2006, 47). Tällöin osallistumisen alullepanijana on jokin virallinen instituutio, kuten kaupunki, kun taas kansalaisaktivismi on kansalaisista itsestään nousevaa toimintaa. Käytämme käsitettä “vapaa kansalaistoiminta” neljännen sektorin kansalaisaktivismiin yhteydessä erotuksena kolmannen sektorin kansalais- ja yhdistystoimintaa (ry.) velvoittavaan lainsäädäntöön, kuten hallintoon ja muihin yhdistyslain raameihin.

Neljänteen sektoriin sisältyy monenlaista toimintaa, joka syntyy tietystä tarpeesta ja nousee ihmisistä itsestään. Siihen lukeutuu mm. palvelujen tuotantoa (esim. ruokaverkostoja tai kirpputoreja), globaaleja poliittiseen vaikuttamiseen keskittyviä liikkeitä, kaupunkiaktivismia (esim. vaihtoehtosuunnittelua ja kaupunginosaliikkeitä), yritysmäisiä toimijoita sekä vertaistukiryhmiä. Näitä kaikkia yhdistää nykyhetkessä tapahtuva yhteydenpito ja kevyt organisoituminen, jotka mahdollistavat nopean reagoimisen. (Ruuskanen ym. 2020, 24–25, 45.) Neljäs sektori voi aktivoitua toimimaan kolmatta sektoria näppärämmin ja tarjota ratkaisuvaihtoehtoja yhteiskunnallisiin ongelmiin uusilla keinoilla. Tästä hyvänä esimerkkinä on vuoden 2015 pakolaiskriisiin vastauksena kehittynyt kotimajoitusverkosto, joka syntyi tarpeesta tarjota Suomeen saapuvalla yli 30 000 pakolaiselle tukea ja majoitusta. Verkosto syntyi nopeasti ihmisten omasta aloitteesta ja toiminnalla turvattiin pakolaisten ihmisoikeuksia. Nykyään verkostoon kuuluu yli 4 000 vapaaehtoistoimijaa ja se saa valtion tukea. (Kanninen & Töyrylä 2017.) Osa neljännen sektorin toiminnoista voikin syntyä hetkessä vastaamaan tarpeeseen ja myöhemmin turvata toiminnan jatkuvuuden rahoituksen avulla lähentyen kolmatta sektoria.

Vapaan kansalaistoiminnan hyödyntämä nopea kommunikaatio ja vuorovaikutus erityisesti sosiaalisen median välityksellä mahdollistaa sen globaalin ulottuvuuden. Globaali kansalaisvai-

kuttaminen on valtioiden rajat ylittävää, virtuaalisesti syntynyttä ja uutta teknologiaa hyödyntävää sekä usein paikallisesti järjestäytynyttä. Valtioiden rajat ylittävän aktivismin kehitys haastaa perinteistä, jäykkääkin, demokraattista päätöksentekoa. (Joutsenvirta & Salonen 2020, 311.) Monet nuoria huolettavat ilmiöt eivät ole ratkaistavissa pelkästään paikallisella tai kansallisella tasolla, vaan ne uhkaavat paitsi ihmisiä globaalisti, myös planeettaa ja sen koko eliökuntaa. Ilmiöt, kuten ilmastokriisi, epätasa-arvo ja kolonialistiset valtarakenteet vaikuttavat eri puolilla maailmaa eri tavoin ja niiden ratkaisemiseksi globaali kansalaisvaikuttaminen etsii uusia keinoja. Esimerkiksi kansainvälinen ilmastolakkoliike syntyi ilmastoaktivisti Greta Thunbergin yhden hengen mielenosoituksesta Tukholmassa elokuussa 2018, jolloin hän jättäytyi pois koulusta päiväksi saadakseen huomiota ilmastokriisille. Tämä käynnisti maailmanlaajuisen ilmastolakkoliikkeen, jonka tuhansiin protesteihin yli sadassa maassa on osallistunut miljoonia nuoria. (Glenza 2019.)

Tämän päivän kansalaistoimintaa leimaa lyhytjänteinen ja projektimainen toiminta. Ihmisten sitoutuminen ja kiinnittyminen tiettyyn järjestöön tai organisaatioon ei ole yhtä vahvaa kuin aiemmin. (Stranius & Laaksonen 2011, 13.) Arto Lindholm (2005, 198–199) ja Martti Siisiäinen (2004, 113) kuvaavat muutosta sukupolvien kautta: 1960–1970-luvuilla nuoruutensa eläneet olivat järjestösukupolvi, joiden tekeminen oli pitkäkestoisempaa ja -jänteisempää ja vähemmän emotionaalista, kun taas 2000-luvun kansalaisaktivisteja Lindholm kuvaa projekti-sukupolvena, jonka toiminnalle ominaista on intensiivinen ja lyhytkestoisempi sitoutuminen. Yhdistysten tuleekin pystyä rakentamaan toimintansa tänä päivänä niin, että se mahdollistaa toimijoiden nopean läpivirtauksen (Stranius & Laaksonen 2011, 16). Ajankohtainen esimerkki verkostomaisesta liikkeestä on Elokapina, joka hyödyntää erilaisia osallistujia ja osallistumisen tapoja tarjoten mahdollisuuden nopeaan läpivirtaukseen. Liikkeessä voi piipahtaa osallistuen johonkin yksittäiseen tempaukseen, kuten Luontokapinaan syksyllä 2022 tai toiminnassa voi olla hyvin syvällä toimien erilaisissa toimija- tai asiantuntijarooleissa. Verkostomaisuus näkyy Elokapinan toiminnassa eri tavoin muun muassa kansainvälisyytenä, viestinnässä ja toimintamuotojen moninaisuutena, jolloin mahdollisimman moni voi löytää sen piiristä itselleen tavan osallistua ilmastotyöhön. Elokapina pyrkiikin olemaan liikkeiden liike ja sen sisällä on niin ammatillisia, uskonnollisia kuin muitakin yhteisöryhmiä, joissa Elokapinan tavoitteita edistetään jaetusta yhteisöllisestä kontekstista käsin. (Elokapina 2022a.)

Länsimaissa elämää on pitkään kehystänyt kansallisvaltion idea ja rakenteet. Edustuksellinen päätöksenteko on kuitenkin erkaantunut vapaan kansalaisyhteiskunnan sosiaalisista liikkeistä.

Kansallisvaltiossa valta on demokraattisesti valituilla päättäjillä. Kiltin kansalaistottelevaisuuden vastapainoksi valtiovalta on tarjonnut palveluita ja turvallisuutta. Ihmisten voidaan toivoa pidättäytyvän suoraan toimintaan perustuvista vaikuttamiskeinoista rangaistusten pelossa, jolloin voidaan kontrolloida ehkä jopa sitä keille yhteiskunnallinen tiedostaminen, ajattelu ja yhteistoiminta kuuluu. (Suoranta & Rynänen 2016, 345–346.) Esimerkkiin palataksemme, Elokapina edustaa maailmanlaajuisia verkostoa, joka haastaa toimillaan länsimaista elämää raa-mittavat normit ja ihanteet. Tästä tulokulmasta tarkasteltuna näemme, että neljännen sektorin toimintaan kytkeytyy jännitteitä. Se on toiminnan aluetta, johon viranomaisilla ja poliitikoilla voi paikoin olla hyvinkin vaikea suhde, sillä neljäs sektori haastaa vallitsevat normit ja voi pyrkiä purkamaan viranomaisten kontrollia.

Koska neljännen sektorin toiminta ei ole rahoituksen ohjaamaa, se on valtion ohjauksen ulkopuolella ja täten vapaampi toimimaan ja kritisoimaan nykyistä tapaa toimia. Sen piirissä ilmenetään monia ”hyvän kansalaisen” ihanteita, kuten yhteistoiminnallisuutta, oma-aloitteisuutta ja itseohjautuvuutta. Ristiriita syntyykin enemmän siitä, että toiminnassa oiotaan voimassa olevia käytäntöjä ja normeja, jolloin osallistuminen saattaa näyttäytyä joillekin enemmän uhkana mahdollisuuksien sijaan. Se haastaa olemassa olevaa järjestystä moninaisin keinoin. Neljännen sektorin aktivismia ei voi laittaa yhteen nippuun, sillä se on ilmiönä yhtä moninainen kuin yhteiskunta ihmisineen pitäen sisällään kirjavan joukon toimijoita, tavoitteita ja toimintatapoja. Kuvaja (2007, 126) toteaaakin, että järjestöjen ulkopuolella tapahtuvan aktivismin halveksiminen on kansalaisuuden halveksimista. Neljännen sektorin aktivismi on luovaa ja ketterää kansalaistoimintaa, josta on paljon ammennettavaa myös yhdistyspuolella. Ajattelemmme, että parhaimmillaan kolmannen ja neljännen sektorin toiminta ja tekijät kohtaavat toisensa dialogisessa, yhteistä ymmärrystä lisäävässä sekä keskinäistä luottamusta ja kunnioitusta lisäämään pyrkivässä suhteessa.

Suomessa valtio on reagoinut neljännen sektorin kasvavaan rooliin kansalaisyhteiskunnassa. Yhdistyslain muutostyö on parhaillaan käynnissä. Tarve lain muuttamiselle on noussut juuri vapaamuotoisemman neljännen sektorin merkityksen kasvamisesta, eli osallistumistapojen ja kansalaisyhteiskunnan murroksesta. (Eduskunta 2023.) Yhdistyslain muutosta valmistelee ”Yhteisöllinen kansalaistoiminta 2020-luvulla” -niminen Oikeusministeriön asettama työryhmä. Työryhmä esittää yhdistyslakiin muutoksia ja kokonaan uuden toimintaryhmälain säätämistä. Esityksen mukaan toimintaryhmä olisi uusi oikeushenkilömuoto. Toimintaryhmä tarjoaisi vaihtoehdon yhteisölliseen kansalaistoimintaan niissä tilanteissa, joissa rekisteröitynyt

yhdistys olisi rakenteiltaan tarpeettoman raskas ja velvoittava. (Jauhiainen & Tervonen 2021, 203, 251–258.) Tämä avaa uusia toimintamahdollisuuksia vapaammalle kansalaistoiminnalle mutta toisaalta tuo valtion kontrollia lähemmäksi sen toimintaa.

2.5 Aktivismi haastaa normit ja uudistaa järjestelmää

Tämän päivän aktivismin juuret voidaan jäljittää jo 1800-luvulle ruumiin ekonomisaatioon eli ihmisten käyttämiseen kauppatavarana, jolloin Haitin itsenäistymiseen johtanut vallankumous 1804 sekä muu aktiivinen kampanjointi ja aktivismi johtivat transatlanttisen orjakaupan lopettamiseen 1807. Instituutioiden vastaisilla toimilla on pitkä historia. Aktivismin perintö on syntynyt lukuisissa maailman historian tapahtumissa, kuten Vietnamin sodassa, natsismin nousussa 1930-luvulla sekä Berliinin muurin murtumisessa 1989. (Dobson & McGlynn 2013, 9.) Suomessakin aktivismilla ja kansanliikkeillä on ollut roolinsa aiemmin mainitun Suomen itsenäistymisen lisäksi mm. naisten äänioikeuden saavuttamisessa 1907 ja työntekijöiden oikeuksien kehittämisessä (Metsämäki & Nisula 2006, 7, 104). Monet vapaudet ja oikeudet, joista tänä päivänä nautimme ovat seurausta sitoutuneesta aktivismista, jossa nähdään vapautumisen etenevän alhaalta ylös. Aktivismi syntyy edelleen ihmisistä, jotka päättävät haastaa epäoikeudenmukaiset ja sortavat järjestelmät sekä pyrkivät muuttamaan niitä. (Hill 2013, 15.)

Jokaisena vuosikymmenenä on ollut kansalaisliikkeitä ja aktivismia, jotka ovat onnistuneet haastamaan vallitsevan arvojärjestelmän, kuten rauhanliike 1960-luvulla, ympäristöliike 1980-luvulla ja globalisaatiokriittinen liike 2000-luvun vaihteessa (Metsämäki & Nisula 2006, 335). Vuoden 2008 talouskriisi laukaisi ennen näkemättömän maailmanlaajuisen aktivismin puhkeamisen, joka vain kiihtyi 2010-luvulle siirryttäessä (Hill 2013, 24). 2010-luku oli kansainvälisen vapaan kansalaisaktivismin nousukautta, jonka aikana syntyi enemmän radikaaleja muutoksia vaativia joukkoliikkeitä kuin kertaakaan toisen maailman sodan jälkeen (Chenoweth, Choi-Fitzpatrick, Pressman, Santos & Ulfelder 2020). Ilmiö näkyy Suomessakin vahvasti. Vuonna 2022 Suomessa järjestettiin poikkeuksellisen paljon mielenosoituksia: Helsingissä järjestettiin hieman yli 700 mielenilmausta, kun ennen koronaa vuosittainen lukema oli 350–400 (Tuhkanen 2023). Elämme aktivismin aikakautta, jossa jokainen voi vaikuttaa, vaikka kaikkien mahdollisuudet tulla aidosti kuulluksi eivät ole samat.

Vielä 1960-luvulla sen ajan “uudet sosiaaliset liikkeet” keskittyivät pääosin ryhmäidentiteetteihin (kuten naiset ja vähemmistöt) tai tiettyihin paikallisempiin ongelmiin (kuten ydinvoiman

vastustaminen). 2000-luvun aktivismissa korostuu laajat ja monisyiset ongelmat (kuten ilmastokriisi, rauha, epätasa-arvo), joihin vaaditaan vastuuta hallitusten lisäksi yrityksiltä ja paikallisten lisäksi kansainvälisiltä ja ylikansallisilta toimijoilta. (Bennett 2012, 21.) Nykyajan aktivismi jakaa enemmän ylikansallisia piirteitä yhdistäen ihmisiä erilaisista taustoista (kuten luokka) ja siten toimien monissa ulottuvuuksissa yhdellä kertaa (Dobson & McGlynn 2013, 11). Nämä uudet liikkeet eivät perinteisten liikkeiden tapaan pyri vetoamaan tiettyihin ihmisryhmiin tai vähemmistöihin, vaan kaikkiin ihmisiin (Rinne & Della Porta 2021, 177). Maailmanlaajuisille protestiliikkeille on ominaista toimijaverkostojen nopea organisoituminen ja uudenlaiset innovatiiviset toimintatavat, vaikka niiden vaatimukset voivat kohdistua eri asioihin. Näiden liikkeiden toimintaan osallistuvat erityisesti nuoret ja he suhtautuvat kriittisesti institutionaalisen politiikan haluun tehdä vaadittavia muutoksia ja päätöksiä. (mt., 175–178.) Vielä 2000-luvun alussa globalisaatiokriittinen liike oli voimissaan (Metsämäki & Nisula 2006, 331), mutta sittemmin sen ääni on hiljentynyt ja globalisaatiosta on tullut jonkinlainen normi, joka näkyy vahvasti nykyajan aktivismin ylikansallisuudessa.

Ylikansallisuuden lisäksi nykyaikaisen aktivismin toisena merkittävänä tekijänä voidaan pitää internettiä, joka on mullistanut viestien välityksen sekä mahdollistanut nopean mobilisoitumisen ja tilan jokaiselle jakaa ajatuksiaan. Se vähentää aktivismiin osallistuvien riippuvuutta organisaatioista (Lindholm 2005, 201). Internettiä on käytetty poliittisessa aktivismissa jo 1990-luvulta lähtien, jolloin sitä hyödynsivät mm. Meksikon Zapatisti-liike, Balkanin rauhan aktivistit ja Maan ystävät -liike (Hill 2013, 20–21). Suomessakin toimi 2000-luvun vaihteessa globalisaatiokriittisten aktivistien viestien välittämiseen keskittynyt Vaikuttava Tietotoimisto, jolla oli kansainvälisiä yhteyksiä (Metsämäki & Nisula 2006, 331). Nykyaikaiseen aktivismiin erityisesti vaikuttanut tekijä on vuonna 2005 käyttöön tullut YouTube-videopalvelu. Samaan aikaan kännyköistä tuli aiempaa halvempia ja ne sisälsivät usein kameran, jolloin yhä useammalla oli pääsy lyhyiden videoiden maailmaan sekä katsojana että niiden tekijänä. (Hill 2013, 23.) Internet mahdollistaakin osallistumisen erilaisiin sosiaalisiin verkostoihin, joissa ihmiset voivat jakaa omia tarinoitaan ja huoliaan sekä sitä kautta aktivoida myös muita toimimaan (Bennett 2012, 22). Internet ja erilaiset sosiaalisen median palvelut mahdollistavat aktivismille laajat kansainväliset verkostot, nopean tiedon välittämisen suurelle joukolle ihmisiä ja uusien menetelmien käyttöönoton.

Aktivismin ja sosiaalisen oikeudenmukaisuuden tietosanakirjassa professori Brian Martin (2007, 20–21) määrittelee aktivismin toimintana, joka tähtää muutokseen ja joka jollain tavalla

haastaa vallitsevan järjestelmän tai jonkin epäoikeudenmukaiseksi koetun asian. Sitä voi toteuttaa yksittäinen henkilö, ryhmä tai järjestö. Aktivismilla voi edistää jotain tiettyä asiaa tai teemaa, kuten eläinoikeus-, ympäristö-, ihmisoikeus-, rauhan-, kehitysmaa-, anarkisti-, eläinsuojelu- ja tasa-arvon kysymyksiä (Rasimus 2006, 15). Aktivismi toteutuu moninaisissa paikoissa, kuten kaupunkiaktivismi kaupungeissa tai digiaktivismi verkossa (Ruuskanen ym. 2020, 45). Vaikka internet on avannut ovet uudelleenlaiselle verkkovälitteiselle aktivismille, hyödynnetään siinä paljon yhä samanlaisia menetelmiä kuin sata vuotta sitten, kuten keskustelutilaisuuksia ja opintopiirejä (Metsämäki & Nisula 2006, 331). Myös boikotit, vetoamukset ja mielenosoitukset ovat aktiivisesti käytössä (Ylä-Anttila 2005, 46).

Aktivismin menetelmiä kutsutaan usein suoraksi toiminnaksi. Sillä tarkoitetaan tapoja, joilla vaikutetaan tai pyritään vaikuttamaan ilman edustajia tai välikäsiä, kuten poliitikkoja. Siihen voi liittyä mielikuva laittomasta kansalaistottelemattomuudesta. Suurin osa suorasta toiminnasta on kuitenkin laillista ja avointa, kuten erilaiset kulkueet, lakot ja adressit. (Rasimus 2006, 243–244.) Pääosin aktivismin keinot ovat väkivallattomia ja jatkuvasti kehittyviä uusia muotoja etsien. Mielipidevaikuttamista (esim. suostuttelua ja puheita), kansalaistottelemattomuutta, interventioita (esim. paastoa ja tilojen valtausta) ja kulttuurihäirintää tehdään innovatiivisin tavoin eri alustoilla. (Martin 2007, 20–21.) Yhteiskunnallista liikehdintää tutkinut Ari Rasimus (2006, 102) kuvaakin, että aktivismi käyttää toimintatapoja, jotka ovat ”kulloisessakin ajallisesti ja paikallisesti spesifissä tilanteessa toimivalle liikehdinnälle mahdollisia”. Täten aktivismi ja sen keinot kehittyvät tilannekohtaisesti, eivätkä ne ole muuttumattomia, vaan jatkuvasti uusiutuvia etsien parhaita tapoja vaikuttaa.

2.6 Aktivismin moninaiset muodot

Seuraavaksi esittelemme erilaisia ajankohtaisia esimerkkejä vaikuttavista ja keskustelua herättäneistä aktivismin muodoista, jotka nostavat esiin aktivismin moninaisuuden.

Artivismi yhdistää taiteen (art) ja aktivismin (activism). Artivismi ottaa kantaa yhteiskunnallisiin asioihin taidetta käyttäen. Sen lähikäsite on kulttuurihäirintä, jonka menetelmiä ovat muun muassa vastamainokset ja graffitit, joita voidaan käyttää myös artivismissa. Saamelastaiteilijoiden Suohpanterror-ryhmä on esimerkki artivismista. Suohpanterror-taideryhmän aktivistit toimivat anonyymisti pitääkseen keskustelun asiassa, saamelaiden oikeuksissa, tekijöiden sijaan. Saamelaiset ovat käyttäneet artivismia mm. vastustaessaan Saamenmaalle suunniteltuja kaivoshankkeita sekä Jäämeren radan rakentamista. (Ryynänen 2020; Säilynoja 2014.)

Haktivismi on tietokone- ja verkkovälitteistä aktivismia, jonka käsite on yhä vakiintumaton. Käsite tulee sanoista hakkeri (hacker) ja aktivismi (activism). (Hintikka 2022.) Tunnettu haktivismi-ryhmä Anonymous julkaisi huhtikuussa 2022 yli 120 000 Ukrainassa sotivan venäläisen sotilaa henkilökohtaiset tiedot. Ryhmä vaati, että kaikkien Ukrainan miehitykseen osallistuneiden tulisi kohdata sotarikostuomioistuin. (Stanton 2022.) Kyseessä on kasvava aktivismin muoto, jossa yhdistyy kansalaistottelemattomuus ja suora toiminta. Verkkohyökkäykset ovat laittomia, joskin haktivistien toiminta saa osakseen myös ymmärrystä ihmisiltä.

Kaupunkiaktivismia edustaa kaupunkiliike Oranssi, jonka juuret ovat talonvaltauksessa ja suorassa toiminnassa. Sittemmin Oranssi on muuttanut tapaansa toimia niin, että vanhoja kiinteistöjä on kunnostettu sekä kaupunkikulttuuri- että asumiskäyttöön. (Peipinen 2012, 2.)

Aktivistien toiminta ja valitut menetelmät herättävät usein kysymyksiä niiden eettisyydestä ja/tai tarkoituksenmukaisuudesta. Lokakuussa 2022 britannialaiseen Just Stop Oil -ekoaktivistiryhmään kuuluvat aktivistit heittivät tomaattikeittoa Vincent Van Coghin Auringonkukkiateoksen päälle ja liimasivat itsensä kiinni tapahtumapaikan, Lontoon National Galleryn seinään. Just Stop Oil käyttää toiminnassaan kansalaistottelemattomuutta ja suoraa toimintaa pyrkiesään vaikuttamaan uusien fossiilisten polttoaineiden lisensointiin ja tuotantoon Britanniassa. (Reunamäki 2022.) Reilua viikkoa myöhemmin kaksi Letzte Generation-organisaation aktivistia heitti perunamuussia Claude Monet'n teoksen päälle Saksan Potsdamissa. Aktivistit halusivat herättää tietoisuutta ilmastokatastrofista (Frilander 2022). Nämä ja lukuisat muut vastaavat tempaukset ovat nostattaneet keskustelua myös Suomessa siitä, pyhittääkö tarkoitus keinot (ks. esim. A-studio 2022).

Arvoiltaan konservatiivisempaa aktivismia edustaa pandemia-aikana syntyneet Convoy-mielenosoitukset. Maailmanlaajuiset Freedom Convoy-mielenosoitukset vastustivat pandemiarajoituksia järjestämällä muun muassa autokaravaaneja ja sulkemalla teitä (Helin & Leppänen 2022). Aloite lähti kanadalaisilta rekkakuskeilta ja poikkeuksellisesti liikkeen alullepanijat eivät ole nuoria. Aktivismin keskiössä oli kotimaan hallituksen vastustaminen ja yleinen protestimieliä tyytymättömyyden ilmaisemiseksi. (mt.) Suomessa Convoy-liike vaati koronarajoitusten purkamista, polttoaineveron leikkaamista puoleen nykyisestä ja hallituksen eroamista (Convoy Finland 2022). Convoy-liikehdintä vaimeni pandemian hellitettyä eikä se onnistunut saavuttamaan tavoitteitaan, joka voi johtua niiden laaja-alaisuudesta. Organisoituminen tapahtui nopeasti pikaviestisovellus Telegramissa (Helin & Leppänen 2022). Liikkeen toiminta ei ilmeisesti alkusysäyksen jälkeen organisoinut ja kehittynyt eteenpäin.

Toinen esimerkki maailmanlaajuisesta protestiliikkeestä on Black Lives Matter (BLM). Se syntyi vuonna 2013 USA:ssa tarpeesta vastustaa rasismia ja erityisesti mustiin ihmisiin kohdistuvaa poliisiväkivaltaa (Black Lives Matter 2023). Vuonna 2020 aseistamaton George Floyd kuoli poliisin kovissa otteissa, joka laukaisi kansainvälisten mielenosoitusten ja aktivismin aallon, johon on osallistunut miljoonia ihmisiä yli sadassa maassa. Tukeaan liikkeelle ovat osoittaneet lukuisat julkisuuden henkilöt. BLM on onnistunut muuttamaan lakeja useissa osavaltioissa poliisiväkivallan kitkemiseksi. Mielenosoitukset yltyivät osin väkivaltaisiksi erityisesti Yhdysvalloissa. Huomiota herättivät myös poliisin kovat otteet. BLM on nykyään globaali antirasismia ja mustien ihmisten kohtaamaa väkivaltaa vastustava liike, joka jatkaa kasvuaan. Liikettä kritisoidaan edelleen sen mielenosoituksissa esiintyneen väkivaltaisuuden ja laittomuuden vuoksi. (Campbell 2021.)

Siinä missä Convoy-liike epäonnistui tavoitteiden saavuttamisessaan hajoten huonon organisoinnin vuoksi ja Black Lives Matter -liike yltyi turhautumisesta osin väkivaltaiseksi, on ilmastotoivismia ja väkivallatonta kansalaistottelemattomuutta käyttävä Elokapina esimerkki pitkälle organisoituneesta toimijasta. Elokapina on perustettu vuonna 2018 Isossa-Britanniassa, ja nykyään se toimii lähes 100 maassa osallistaen erityisesti nuoria mukaan vaatimaan vahvempia ilmastotoimia (Extinction Rebellion 2023). Elokapina käyttää monenlaisia menetelmiä, kuten katujen tukkimisia ja taideperformansseja. Toiminta on pitkälle organisoitua: aktivisteille on tarjolla monimuotoista koulutusta ja mielenosoituksissa on paikalla erikseen mm. lakitarkkailijoita, mediayhteyshenkilöitä ja tukihenkilöitä (Elokapina 2022c). Elokapinaa on kritisoitu erityisesti sen radikaaliudesta, laittomista keinoista ja liikenteen tukkimisesta (Jantunen 2021).

2.7 Nuoret yhteiskunnallisina toimijoina Suomessa

Nuorten sukupolvien aktivoituminen on keskeinen kansalaisyhteiskunnan elinvoimaisuuteen vaikuttava tekijä. Nuorille on tärkeää olla aktiivisessa roolissa toiminnan toteuttajina, joskaan nuoret eivät välttämättä hakeudu tylsiksi tai vaativiksi miellettyihin luottamustehtäviin. Kansalaistoiminnan kentällä on jo pitkään havaittu yhteiskunnallisten järjestöjen ja liikkeiden vetoavan nuoriin perinteistä yhdistystoimintaa enemmän. (Kuvaja 2007, 121.) Nuorten aktiivinen kansalaistoiminta on tärkeää mm. siksi, että nuoret ovat siellä, missä heidän tulevaisuuttaan koskevia päätöksiä tehdään. Osaamiskeskus Kentaurin aineistossa järjestö- ja harrastustoiminnassa mukana olleet nuoret arvioivat saaneensa yhdistystoiminnasta erityisesti onnistumisen kokemuksia, uutta tietoa ja uusia kavereita (Kaunismaa 2022b, 7).

Millaisia ovat sitten nuoret, jotka haluavat toimia aktiivisesti ja vaikuttaa? Osaamiskeskus Kentauri ja Taloustutkimus keräsivät 15 000 nuoren kokemuksia liittyen harrastus- ja järjestötoiminnan merkitykseen nuorten elämässä keväällä 2021. Vastajat olivat pääosin 14–17-vuotiaita. Tästä aineistosta (Kentauri 2021) tarkastelimme nuorten kokemuksia, jotka osallistuivat seuraaviin toimintoihin:

1. Vaikuttajaryhmät- ja verkostot (esim. mediaryhmä, vaikuttajaryhmä, tempaukset, ilmastolakko tai #-internetkampanjointi): 976 vastaajaa
2. Yhteiskunnallisen vaikuttamisen järjestöt, hyväntekeväisyys- ja avustusjärjestöt (esim. Amnesty, SPR, Hope, Animalia ym.): 484 vastaajaa
3. Poliittisten puolueiden lapsi- ja nuorisojärjestöt: 301 vastaajaa

Kaikkia kolmea ryhmää yhdistivät yhteiskunnalliseen vaikuttamiseen ja muutokseen pyrkiminen. Etsimme yhdistäviä ja erottavia tekijöitä sekä syvennyimme erityisesti ensimmäisen ryhmän kokemuksiin, sillä nämä nuoret toimivat pääosin vapaan kansalaistoiminnan parissa. Olimme aineistokriittisiä hyödyntäessämme tätä aineistoa ja varovaisia siitä vedettävistä johtopäätöksistä opinnäytetyöhömmme. Hyödynsimme aineistosta nousevia huomioita taustatietona.

Oletuksemme oli etukäteen, että näissä kolmessa ryhmässä toimisi pääosin samoja nuoria. Poliittiseen puolue toimintaan kuuluvista nuorista 34 % osallistui myös vaikuttajaryhmiin ja/tai yhteiskunnallisiin järjestöihin. Tässä on siis selkeää päällekkäisyyttä osoittaen, että nuoret ovat osittain samoja, mutta eivät kuitenkaan täysin. Vaikuttajaryhmiin kuuluvista nuorista yllättäen vain 5,8 % kuului myös yhteiskunnallisen vaikuttamisen järjestöihin, joten näyttäisi siltä, että eri nuoret toimivat eri ryhmissä. Vaikka nuorissa on jonkin verran päällekkäisyyttä, se ei ole niin merkittävää, että voisimme vetää johtopäätöksen, että samat nuoret vaikuttavat samoissa ryhmissä. Tämä korostaa, että erilaisilla vaikuttamisen väylillä on sijansa ja ne vetoavat erilaisiin nuoriin. Erilaiset ryhmät voivat hyödyntää erilaisia menetelmiä yhteiskunnallisen muutoksen edistämiseksi.

Tarkastelimme lisäksi erilaisia väittämiä liittyen nuorten haluun vaikuttaa sekä näkemyksiä liittyen kansainvälisyyteen, yhdenvertaisuuteen, tasa-arvoon ja ilmastonmuutokseen. Väittämiin kuuluivat mm. ”ilmastonmuutoksen torjuminen on tärkeää” ja ”meidän on tavoiteltava kaikkien ihmisten yhdenvertaisuutta yhteiskunnassa”. Vaikuttajaryhmän nuorten vastauksissa oli positiivinen korrelaatio edellä mainittuihin aihealueisiin ja väittämiin. Vaikuttajaryhmien nuorten

vastaukset erottuivat selvästi muiden nuorten vastauksista. Näiden arvojen merkitys voi motiivoida nuorta suuntaamaan toimintaansa vaikuttamiseen. Järjestöissä toimivien nuorten korrelaatiolukemat olivat samansuuntaisia, mutta eivät yhtä vahvoja kuin vaikuttajaryhmien nuorten. Poliittisten nuorisojärjestöjen toimijoiden vastaukset olivat vielä heikompia ja lähempänä keskitasoa kahteen muuhun edellä mainittuun ryhmään verrattuna.

Kentaurin aineiston lisäksi vuosittain julkaistava Nuorisobarometri mittaa 15–29-vuotiaiden nuorten arvoja ja asenteita (Valtion nuorisoneuvosto 2023). Nuorisobarometri-tutkimus 2018 keskittyi erityisesti nuorten vaikuttamiseen ja luottamukseen instituutioihin (Pekkarinen & Myllyniemi 2018) ja vuonna 2021 nuorten käsityksiin kestävästä kehityksestä ja ilmastokysymyksistä (Kiilakoski 2021a). Nämä nostavat esiin kolme tärkeää näkökulmaa nuorten poliittisesta osallistumisesta, keskeisistä arvoista ja osallisuuden kasautumisesta.

Nuorisobarometrissä 2018 viitataan kahteen tutkimuskirjallisuuden tulkintaan nuorten osallistumisesta, joista ensimmäisen mukaan nuorten poliittinen osallistuminen ja kiinnittyminen perinteiseen politiikkaan on vähentynyt. Tätä perustellaan vähentyneellä äänestysaktiivisuudella. Toisen tulkinnan mukaan nuorten poliittinen toiminta on muuttanut muotoaan ja siten aktiivisuus ilmenee ja tapahtuu edustuksellisen demokratian ulkopuolella uusien poliittisten liikkeiden kautta, media-aktivismina ja kulutus päätöksinä. Näihin tulkintoihin kytkeytyy ristiriitoja, sillä suomalaisten nuorten politiikkakäsitys vaikuttaisi olevan varsin perinteinen, eli luottamus poliittiseen järjestelmään on vahvaa ja äänestäminen ja vaaleissa ehdolle asettuminen koetaan tehokkaimmiksi vaikuttamisen tavoiksi. (Pekkarinen & Myllyniemi 2018, 19, 20, 27, 31.) Muussakin tutkimuksessa on havaittu, että edustuksellisen demokratian ulkopuoliseen kansalaisaktivismiin osallistuvat erityisesti nuoret ikäryhmät (mm. Rasimus 2006, 19; Rinne & Della Porta 2021, 176).

Toinen tärkeä huomio liittyy arvoihin. Nuorisobarometrin 2018 mukaan nuorten tärkeimpinä pitämät asiat olivat terveys, rauha ja vapaus. Muita nuorten laajasti tärkeinä pitämiä asioita olivat ihmisoikeuksien arvostus, tasa-arvo, kansallinen turvallisuus ja ympäristön kunnioittaminen. Demokratiaa piti tärkeänä 87 prosenttia, joskin samalla on syytä huomioda, että 13 prosentille demokratia ei ollut erityisen tärkeää. (Pekkarinen & Myllyniemi 2018, 88.) Muutama vuosi tästä eteenpäin vuoden 2021 Nuorisobarometrin vastauksista jopa kaksi kolmasosaa luokiteltiin edustavan ekososiaalisia arvoja, jonka keskiössä on talouskasvun kriittinen tulkinta sekä sosiaalisen oikeudenmukaisuuden ja ilmastotoimien edistäminen (Hirvilampi, Laine & Ojala 2021, 177–178). Nämä menevät vahvasti linjassa myös Kentaurin (2021) aineistossa

nuorten tärkeiksi kokemiin arvoihin, joskin Kentaurin aineistosta tarkastelemamme viiteryhmän (vaikuttajaryhmiin, järjestöihin ja poliittisiin puolueisiin kuuluvat nuoret) keskuudessa erityisesti kansainvälisyyden pitäminen tärkeänä korostuu muihin nuoriin verrattuna.

Kolmas nosto Nuorisobarometrissa 2018 on se, että nuorten yhteiskunnallinen osallisuus on kasautuvaa. Osa nuorista on aktiivisia hyvin monipuolisesti, toiset pitävät yksittäisissä ja vähemmän omistautumista vaativissa vaikuttamiskeinoissa, kuten ostopäätöksillä vaikuttamisessa. Ne nuoret, jotka asettuvat ehdolle vaaleissa tai osallistuvat mielenosoituksiin ja järjestötoimintaan ovat usein niitä, jotka pyrkivät aktiivisesti vaikuttamaan toiminnallaan monin eri tavoin. Äänestävät nuoret ovat muita aktiivisempia myös edustuksellisen demokratian ulkopuolisessa kansalaisaktivismissa. (Pekkarinen & Myllyniemi 2018, 38.) Myös Nuorisobarometri 2021 toisintaa tätä: sekä nuorten aktiivisuus että passiivisuus kasautuvat ja erityisesti ikä, sukupuoli ja maantieteellinen sijainti vaikuttavat luottamukseen vaikuttamiskeinojen tehokkuuteen liittyen sekä haluun vaikuttaa (Kiilakoski 2021a, 131).

3 UUDEN AJAN AKTIVISMI

Tässä osiossa esittelemme systeemikriittisen teoriapohjan, joka auttaa ymmärtämään nuorten yhteiskunnallista vaikuttamista ja uuden ajan aktivismia kokonaisvaltaisemmin. Syvennymme vallan muutokseen ja tarkennamme ymmärrystä uuden vallan verkostomaisuudesta sekä luomme raamit systeemikriittiselle lähestymistavalle Vanessa Andreottin, Sharon Steinin, Cash Ahenakewin ja Dallas Huntin (2015) mallin avulla. Lisäksi käsittelemme ekososiaalista sivistystä, uutta edistyskertomusta ja transformatiivista oppimista, jotka ovat keskeisessä roolissa kokonaisvaltaisesti kestäväen tulevaisuuden rakentamisessa. Nämä käsitteet avaavat myös niitä arvoja ja näkökulmia, joista käsin lähestyimme opinnäytetyötä ja toimialan kehittämistä. Lopuksi lähestymme tunteita sosiologisesta näkökulmasta ja syvennymme arvoihin, merkityksellisyyteen ja sosiaaliseen identiteettiin nuorten elämässä.

3.1 Uusi valta virtaa ja laajentaa

Nykyistä poliittista ja yhteiskunnallista ilmapiiriä voi ymmärtää syvemmin vallan rakenteiden ja niiden muutosten kautta. Vanha valta on kuin valuuttaa, joka on tarkasti rajattua vain pienelle määrälle ihmisiä. Uusi valta on kuin virtaus, jonka luovat monet yhdessä. Se on avointa ja osallistavaa. (Heimans & Timms 2014, 2; Faehnle & Mäenpää 2021, 12.) Uuden vallan arvot näkyvät neljännen sektorin toimijoissa, jotka ilmentävät vahvasti tee-se-itse-kulttuuria ja radikaalia läpinäkyvyyttä. Järjestöissä ilmenee usein enemmän perinteisiä toimintaa ohjaavia vanhan vallan arvoja, kuten ammattimaisuutta, institutionaalisuutta ja pitkäaikaista sitoutumista (ks. taulukko 1).

Vanhan vallan arvot	Uudet vallan arvot
Johtamisvaltaisuus, institutionalismi, edustuksellinen hallinto	Epävirallinen ja osallistuva päätöksenteko, itseorganisoiduminen, verkostoitunut hallinto
Eksklusiivisuus, kilpailu, auktoriteetti	Avoin yhteistyö, joukkoviisuus, jakaminen
Harkintavalta, luottamuksellisuus, julkisen ja yksityisen sektorin erittely	Radikaali läpinäkyvyys
Ammattimaisuus, erikoistuminen	Tee-se-itse-kulttuuri, toimijuus
Pitkäaikainen sitoutuminen ja lojaalius, vähemmän osallistumista	Lyhytkestoinen, ehdollinen sitoutuminen: enemmän osallistumista

Taulukko 1: Uuden ja vanhan vallan arvot (Heimans & Timms 2014, 7)

Osallistumisen tavat ovat muuttuneet uuden vallan myötä – ihmiset osallistuvat useisiin eri asioihin ja organisaatioihin ajankohtaisuuden ja omien arvojensa mukaisesti. He saattavat liittyä mukaan hetkeksi ja toisena hetkenä jättäytyä pois. Tätä ei tulisi tulkita kiinnostuksen tai sitoutuneisuuden puutteeksi. Kyseessä on uudenvuodenlainen ja muuttuva tapa osallistua, jolla on suuria vaikutuksia järjestöille. (Heimans & Timms 2018, 26.) Lance Bennett (2012, 26–27) kuvaa tätä muutosta siirtymäksi yksilölliseen kollektiiviseen toimintaan, jolloin ihmiset tulevat mukaan verkostomaiseen ja kevyesti koordinoituun toimintaan henkilökohtaisemmista ja tunneperäisemmistä syistä. Mielestämme vaikuttaa siltä, että perinteisempien järjestöjen osallistumisajat pohjaa enemmän ihmisten pitkäaikaiseen sitoutumiseen, kuten jäsenyyteen ja luottamustehäviin. Uuden vallan myötä sitoutumisen muutos on havaittavissa ja tämä edellyttää järjestöiltä muuttumiskyvykkyyttä, mikäli ne haluavat pysyä ajankohtaisina vaihtoehtoina nuoremmille sukupolville.

Käsite uudesta vallasta tukee Faehnlén ja Mäenpään (2021, 227, 234) näkemystä laajentuvasta demokratiasta. He näkevät, että juuri neljäs sektori on haastanut perinteisen edustuksellisen demokratian luomalla uudenvuodenlaisia yhteiskunnallisen osallistumisen kehyksiä vaatien laajentuvaa ymmärrystä edustuksellisesta demokratiasta. Se, mikä on aiemmin toiminut demokratiassa, ei enää toimi ja uudenvuodenlaisia tapoja osallistua yhteiskuntaan tarvitaan. Uusi demokratia rakentuu uuden vallan periaatteista, kuten yhteisöllisyyden ja joukkovoiman kokemuksista.

Nykyajan poliittinen toiminta ja aktivismi on prefiguratiivista: toiminnasta tehdään mahdollisimman näkyvää. Pyrkimyksenä on toimia esimerkkinä muille. Prefiguratiivisuus syventää myös käsitystä yksilöllisestä kollektiivisuudesta: verkostojen kautta ihmiset voivat heijastaa itseään ympäristöönsä saaden vastakaikua samanmielisiltä. (Faehnle 2015.) Toimintansa toteutuksen paikkoina nuorten prefiguratiivista demokratiaa edustavat nopeasti organisoituvat liikkeet käyttävät julkista tilaa, kuten toreja ja katuja (Rinne & Della Porta 2021, 175–176). Saksalainen poliittinen filosofi Joakim Raschke on sanonut, että liikehdintää, joka ei pääse mediaan, ei ole olemassa (Bennett 2003, 18). Uuden vallan arvoja edustava vapaa kansalaistoiminta pyrkiikin erilaisin keinoin herättämään huomiota ja tekemään edustamista asioista näkyviä.

3.2 Systeemikriittisyys ja nykyaikaisuuden ongelmat

Systeeminen lähetystapa auttaa hahmottamaan, miten eri toimijat suhtautuvat eriarvoisuuteen ja globaaliin muutokseen, jotka koskettavat meitä kaikkia. Systeemikriittisten teoreetikkojen mukaan nykyajan kriisit ovat niin kompleksisia ja moniulotteisia, että niihin on haastavaa vastata johdonmukaisesti. Niistä syntyvä turhautuminen on kohdattava katsomalla suurempaa kuvaa ja koko systeemiä ymmärtäen, miten laaja-alainen ongelma tosiaan on ja miten systeemi itsessään vastustaa muutosta. Yhtenä näkökulmana on esitetty, että nykyistä sosiaalista ja poliittista ilmapiiriä voi ymmärtää katsomalla ihmisten suhtautumista näihin nykyaikaisuuden ongelmiin ja systeemiin itsessään. (Andreotti, Stein, Ahenakew & Hunt 2015, 22, 25.) Andreotti ym. (2015, 26–27) jaottelee ihmiset neljään kategoriaan heidän uudistusmielisyytensä pohjalta (ks. taulukko 2 alla).

	Nykyisen systeemin hyväksyjät	Pehmeän uudistuksen tila	Radikaalin uudistuksen tila	Uudistuksen tuolla puolen -tila
Systeemin lähestyminen	Systeemi on loistava. "Me" emme ole koskaan olleet onnellisempia, terveempiä ja varakkaampia kuin nyt.	Systeemi on hyvä. Kaikki voivat voittaa, jos he vain tietävät säännöt. Osallisuus, harmonia, dialogi ja konsensus ovat tärkeitä.	Systeemi on viallinen ja epätasa-arvoinen. Meidän on muutettava ja laajennettava sitä. Valta tulee jakaa uudelleen.	Systeemi ei ole korjattavissa. Se on itsessään väkivaltainen, riistävä ja kestävä.
Miten ongelmat korjataan?	Henkilökohtaisen muutoksen kautta. Systeemissä ei ole ongelmia.	Henkilökohtaisen tai institutionaalisen muutoksen kautta.	Voimaantumisen strategiat, äänen antaminen vähemmistöille, representaatio ja positiivinen syrjintä.	Ongelmia ei voi korjata. Vaihtoehtoina järjestelmästä poistuminen, hakkerointi tai saattohoito.
Suhtautuminen muutokseen ja yhteiskunnalliseen kritiikkiin	Kaikki kritiikki on häiritsevää ja vahingoittavaa.	Konfliktit ja vaihtoehdotiset lähestymistavat ovat väkivaltaisia.	Toimintatavat tarvitsevat rajua muutosta ja tarvitsemme uusia tapoja tietää.	Uudet tavat tietää ja toimia eivät riitä. Systeemi on uudistuksen ulottumattomissa.

Taulukko 2: Ihmisten suhtautuminen systeemiin, mukailen Andreotti ym. (2015, 26–27)

Nykyisen systeemin hyväksyjät näkevät nykytilan mahtavana ("everything is awesome") ja ajattelevat, että asiat ovat hyvin näin: olemme onnellisia, terveitä ja varakkaita. Mahdolliset pienet ongelmat voidaan korjata henkilökohtaisen muutoksen kautta. Systeemissä tai sen rakenteissa ei siten nähdä perustavanlaisia ongelmia. Kaikenlainen yhteiskunnallinen kritiikki koetaan häiritsevänä ja vahingoittavana. Pehmeän uudistuksen tilassa fokus on dialogissa, osal-

lisuudessa ja harmoniassa. Yhteiskunnalliset ongelmat ratkaistaan henkilökohtaisen tai institutionaalisen muutoksen kautta. Tässäkin tilassa pyrkimykset purkaa valtarakenteita avoimen konfliktin tai vaihtoehtoisten lähestymistapojen kautta sivuutetaan väkivaltaisina ja tuottamattomina. (Andreotti ym. 2015, 26–27.)

Radikaalin uudistuksen tilassa vaaditaan rajua muutosta systeemiin, joka edellyttää nykyisten edunsaajien vallan uudelleenjakamista. Fokuksessa on usein yksi ulottuvuus sorron muodoista, kuten kapitalismi, rasismi, kolonialismi tai patriarkaatti. Modernia systeemiä halutaan korjata ja laajentaa esimerkiksi voimaantumisella, äänen antamisella eri vähemmistöille, representatiolla ja positiivisella syrjinnällä. Uudistuksen tuolla puolen -tilassa systeemi itsessään nähdään viallisena ja siten uusi tieto systeemin sisällä ei korjaa ongelmaa. Moderni järjestelmä on väkivaltainen, riistävä ja kestämaton. Ratkaisuksi esitetään järjestelmästä poistumista, kuten uuden yhteisön rakentamista, hakkerointia eli turvallisten tilojen luomista nykyiseen systeemiin, joissa voidaan oppia pois väkivaltaisuudesta sekä saattohoito, joka tarkoittaa systeemin kaatumisen hyväksymistä. (Andreotti ym. 2015, 26–27.) Radikaalin uudistuksen ja uudistuksen tuolla puolen -tiloissa on enemmän elementtejä nykyajan aktivismista, jossa pyritään haastamaan vallitsevat normit suoran toiminnan keinoin. Tämä jaottelu auttaa ymmärtämään kansalaistoimijoiden systeemikriittisyyttä ja uudistusmielisyyttä.

Neljännellä sektorilla esiintyy usein kriittisyyttä yhteiskunnan nykyrakenteita kohtaan. Perinteiset järjestöt toimivat enemmän nykyisen systeemin puitteissa, vaikka on hyvä pitää mielessä, että sekä kolmannen että neljännen sektorin toimijat ovat moninainen joukko. Uudistuksen tuolla puolen -tilan edustajat ovat harvassa suurimman osan toimijoista hyväksyessä nykyisen systeemin pyrkien toimimaan joko sen rajoissa tai laajentamaan sitä. Compensate-säätiön Niklas Kaskeala (2023) onkin systeemikriittisesti todennut, että muutos ei tule koskaan lähtemään politiikasta, vaan yhteiskunnallisen muutoksen paine syntyy edustuksellisen politiikan ulkopuolella, esimerkiksi nuorten ilmastoliikkeissä. Kansalaisten tärkeänä tehtävänä on kirittää yhteiskunnallisia toimijoita ja päättäjiä (Kuvaja 2007, 126–127).

Systeemikriittisyyttä edellyttää myös megatrendien kaltaiset suuret, asteittain voimistuvat yhteiskunnalliset muutokset. Megatrendit ovat usein globaalilla tasolla tapahtuvia sosiaalisia, taloudellisia, poliittisia, teknisiä ja ympäristössä ilmeneviä ja vaikuttavia voimia. (Hajkowicz 2015, 3.) Megatrendit auttavat hahmottamaan muutoksen kokonaiskuva, ymmärtämään nykyyhetkeä ja tulevaisuutta sekä suuntaamaan toimintaa ja päätöksiä oikeisiin asioihin (Dufva

2023). Kokonaiskuvan lisäksi on tärkeää huomioida muutosten välisiä kytköksiä, kuten demokratiaan kohdistuvan kamppailun ja hyvinvoinnin haasteiden keskinäisenä vaikutuksena syntyvää luottamuksen rapautumista. (Dufva & Rekola 2023, 6, 10.) Megatrendejä on viisasta katsoa myös mahdollisuuksien ja yhteisöjen toimintaa innostavien lasien kautta (ks. Dufva 2023), koska voimme vaikuttaa megatrendien kehittymiseen ja voimakkuuteen (Hajkowicz 2015, 3).

Megatrendeihin kytkeytyy käsite viheliäiset ongelmat, joka kuvaa nykyajalle tyypillisiä isoja, kompleksisia ja moniulotteisia haasteita, jotka ovat ratkaistavissa vain useiden eri toimintalueiden tarkastelulla ja yhteistyöllä (Joutsenvirta & Salonen 2020, 48). Ne eivät vain haasta, vaan pakottavat meidät tarkastelemaan tekemiämme yhteiskunnallisia valintoja uusista näkökulmista sekä pohtimaan systeemimme arvopohjaa. Esimerkki viheliäisestä ongelmasta on nuorten ja koko planeetan tulevaisuutta uhkaava ilmasto- ja ekokriisi. Sen myötä ihmiskunnan on sopeuduttava muuttuviin olosuhteisiin sekä tukeuduttava ratkaisuisia vahvoin sosiaalisiin verkostoihin ja empatiaan. (Laakkonen 2019, 184–185.) Se haastaa etsimään ratkaisuja monialaisesti. Viheliäiset ongelmat ja megatrendit ovat kirvelevä esimerkki siitä, mihin systeemikriittisyyttä ja radikaalia uudistamista tarvitaan.

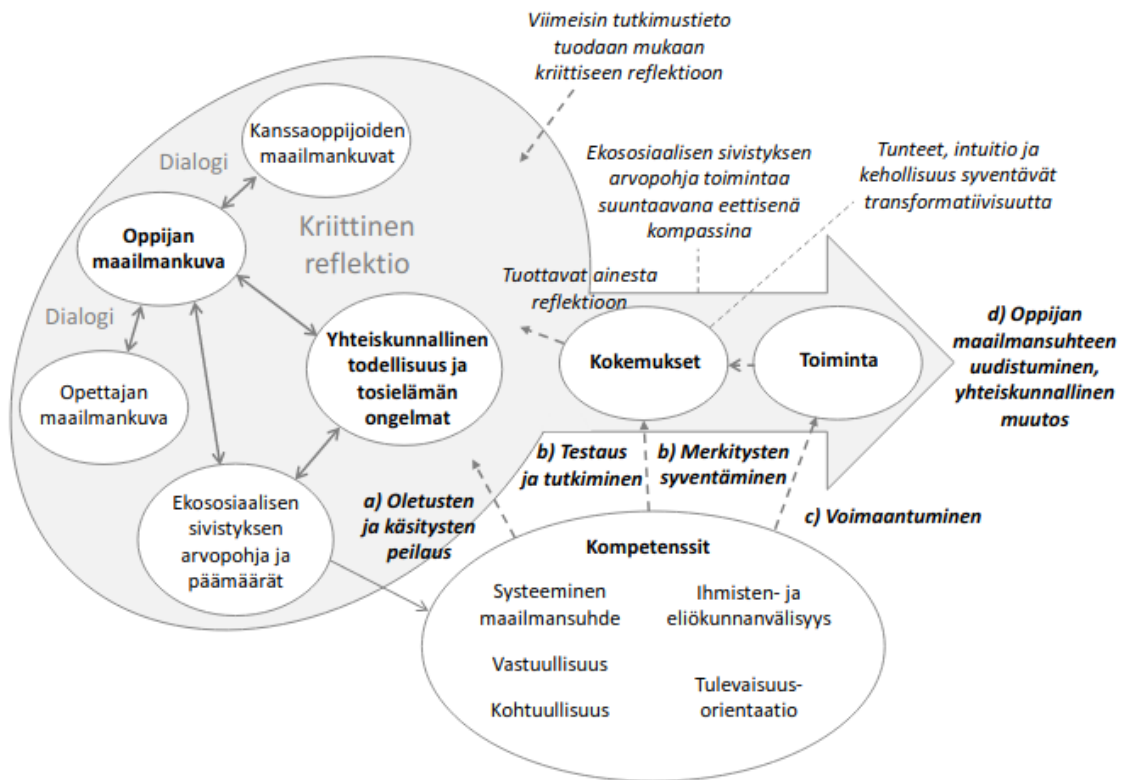
Tällaiset kompleksiset ongelmat ja trendit vaikuttavat vahvasti myös kansalaistoiminnan nykyhetkeen ja tulevaisuuteen. Alhasen (2016, 54) mukaan ymmärrys dialogin roolista demokratiassa on heikkoa, mikä johtaa siihen, että poliittiset kiistat kärjistyvät, yhteiskunnallisia ongelmia pyritään ratkaisemaan tarpeettoman yksipuolisesti asiantuntijatiedon avulla ja kansalaiset etäännyvät toisistaan ja konfliktit kärjistyvät. Näemme, että dialogisuuden merkityksen paremmasta ymmärtämisestä ja sen harjoittelusta yhteiskunnan eri tasoilla voisikin löytyä tukea megatrendien kaltaisten ongelmien ratkaisemiseen. Esimerkiksi ilmastokriisi ei ole pelkästään luonnontieteellinen kysymys, vaan sen ratkaisemiseen tarvitaan myös mm. yhteiskunta- ja ihmistieteitä sekä kansalaiskokemuksen parempaa hahmottamista.

3.3 Ekososiaalinen sivistys ja transformatiivinen oppiminen

Ekososiaalinen sivistys tarjoaa vaihtoehdon tulevaisuuden epävarmuuteen ja kriiseihin. Jotta voimme elää hyvää elämää yhden planeetan rajoissa, tarvitsemme uudenlaista sivistymistä ja oppimista (Laininen 2018, 16). Nykyinen talouskasvu ihannoiva edistysihanne näkee sivistymisen tiedon ja ymmärryksen lisääntymisenä, vaurauden materialistisena omistuksena ja ihmisten hyvinvoinnin perustuvan rikastumisen tavoitteluun sekä ajan ja rahan maksimointiin

(Joutsenvirta & Salonen 2020, 50–52). Edellä esitetyt megatrenditkin osoittavat, että yksinomaan talouskasvuun pohjaava elämäntapamme on kestävä. Maria Joutsenvirran ja Arto O. Salosen (2020) teoksessa *Sivistys vaurautena* hahmotellaan uutta edistyskertomusta, joka päivittää valloilla olevaa käsitystä sivistyksestä, vauraudesta ja oppimisesta.

Ekososiaalisen sivistyksen kolme pääperiaatetta ovat 1. ekologisten kysymysten ensisijaisuus, 2. ihmisoikeuksien luovuttamattomuus, ja 3. vakaan talouden vaaliminen (Salonen & Bardy 2015, 6). Uusi edistyskertomus rakentuu näistä periaatteista. Se pohjautuu kestäväns tulevaisuuden rakentamiselle ja on jatkuvaa pyrkimystä uudistaa käsitystä siitä, mitä on hyvä elämä yhden planeetan rajoissa. Uuden edistyskertomuksen mukaisessa sivistysyhteiskunnassa kansalainen kokee olevansa arvokas, merkityksellinen ja aikaansaava toimien aktiivisesti tulevaisuuden ongelmien ratkaisemiseksi. (Joutsenvirta & Salonen 2020, 50–53.) Uusi edistyskertomus haastaa nykyisen systeemin materiakeskeisyyttä ja pyrkii nostamaan inhimillisemmät tavoitteet olemissa keskiöön.

Kuvio 1: Ekososiaalisen sivistyksen kompetenssien kehittämisen transformatiivinen ulottuvuus oppimis- ja muutosprosessina (Laininen 2018, 27).

Laininen (2018, 16) esittää, että sivistyminen on transformatiivinen oppimisprosessi, jossa ekososiaalisen sivistyksen arvopohja (systeeminen maailmansuhde, vastuullisuus, kohtuullisuus, ihmisten- ja eliökunnanvälisyys) sekä tulevaisuusorientaatio jalostuvat sisäistetyiksi kompetensseiksi kriittisessä reflektiossa ja dialogissa muiden kanssa. Kuvio 1 ilmentää tätä prosessia, jonka tuloksena on oppijan maailmansuhteen uudistuminen ja sitä kautta yhteiskunnallinen muutos (mt., 27). Transformatiivisen prosessin myötä ihminen oppii toimimaan yhteiskunnassa niin, että hän 1. hahmottaa kuinka menneisyys, nykyisyys ja tulevaisuus kietoutuvat toisiinsa, 2. ymmärtää oman toimintansa vaikutukset sekä paikallisesti että globaalisti ja 3. huolehtii sekä inhimillisestä että ei-inhimillisestä (Joutsenvirta & Salonen 2020, 315). Ekososiaalinen sivistyminen ja sitä kautta syntyvä transformaatio ovat edellytys kestävämmälle elämäntavalle.

Tätä transformaatiota oppimisen kautta havainnollistaa professori Stephen Sterlingin (2003, 133) metsävertauskuva. Perinteinen, niin sanotun ensimmäinen tason kognitiivinen oppiminen toteutuu silloin, kun oppija on metsässä. Hän on osa jotakin ja näkee puita. Seuraavalla, meta-kognitiivisella tasolla oppija astuu metsän ulkopuolelle ja on kykenevä näkemään koko metsän, jolloin hän pystyy muodostamaan kokonaiskuvan olemassa olevasta ja näkemään erilaisia puita, joista metsä muodostuu. Kolmannella, transformatiivisella tasolla oppija puolestaan toimii ja ajattelee helikopterinäkökulmasta. Hän näkee useita erilaisia metsiä ja pystyy kuvittelemaan myös sellaista mitä ei juuri tällä hetkellä näe. Alemmilla tasoilla opitaan arkipäiväisempiä, helpompia asioita. (mt.) Transformatiivisen tason oppimista edellyttää mm. ihmisen luomien kestäättömien olosuhteiden ratkaiseminen.

Radikaali kasvatus pyrkii transformatiivisen tason oppimiseen. Radikaalissa kasvatuksessa on kyse yksin ja yhdessä tapahtuvasta tiedostavasta oppimisesta. Se on yhteiskunnallista toimintaa, jolla edistetään tasavertaisuutta. Tiedostavassa oppimisessä itsetuntemus ja yksilön vapautuminen kulkevat rinnakkain yhteistoiminnan ja joukkovoiman kanssa. Radikaali kasvatus tavoittelee muutoksen syntymistä parempaan ja rikasta vuorovaikutusta kulttuuristen ja sosiaalisten rajojen yli. (Suoranta 2005, 217–218.) Kyseessä ei ole uusi teoria ja käytäntö yhteiskunnallisen vaikuttamisen kontekstissa, sillä radikaali kasvatus on kehystänyt lukuisia sosiaalisia ja yhteiskunnallisia muutosprosesseja ja sillä on ollut vaikutuksensa (ja toisinpäin) muun muassa kansalaisoikeusliikkeeseen ja feminismiin (ks. Suoranta 2005, 76–77). Ajattelempa, että parhaimmillaan radikaali kasvatus ja transformatiivinen kasvaminen lisäävät sekä yksilöiden että yhteisöjen sosiaalista rohkeutta, jota tarvitaan monenlaisten sekä arkipäiväisten epäkohtien että laajempien yhteiskunnallisten haasteiden esiin nostamisessa ja ratkaisemisessa. Näin sille

on paljon käyttövoimaa yhteiskunnallisessa vaikuttamisessa kolmannella ja neljännellä sektorilla.

3.4 Tunneregiimit ja tila tunneilmaisulle

Tunteet ovat monien yhteiskunnallisten prosessien ja poliittisten muutosten taustalla (Näre 1999, 10), joten niiden syvempi ymmärtäminen vapaamman kansalaistoiminnan muodostumisessa on tärkeää.

Ei ole kuitenkaan yksiselitteistä määrittää mitä tunteet ovat. Tuntemustemme alkuperä on kenties evoluutiossa, mutta se miten meidän odotetaan käyttäytyvän tuntiessamme jotain, on kulttuurin ja kasvatuksen opettamaa. Ajatus tunteista kokemuksena, jonka aivomme tuottavat, on suhteellisen tuore. Tunteet ovatkin melko moderni ajatus. Myös se mitä tunteiksi luokitellaan ja miten tunnetta kuvataan, on määrittelijästään riippuvaista: esimerkiksi kysymys siitä, onko nälkä tai fyysinen kipu tunne. (Firth-Godbehere 2020, 9–12.) Biologisesti tunteet ovat ruumiissa koettuja tuntemuksia ja elämyksiä. Psykologisesta näkökulmasta tunteiden nähdään kehittyvän vuorovaikutussuhteissa. Tunteissa on siis sekä pysyviä yhteisesti koettuja elementtejä että sosiaalisesti ja kulttuurisesti tapahtuvaa muuntautumista. (Näre 1999, 10–11.)

Vaikka tunteilla on suuri merkitys käyttäytymisessämme ja kokemuksessamme ympäröivästä maailmasta, on tunteiden ja emotionaalisen pääoman merkitys jäänyt muiden inhimillisten resurssien, kuten sosiaalisen ja kulttuurisen pääoman, varjoon. Tunnepääoman merkitys kuitenkin korostuu ajassa, jossa yhteiskunta on yhä nopeatempoisempi ja arvaamattomampi. Elämän rationaalinen hallinta on vaikeutunut ja siksi elämän emotionaalisen hallinnan merkitys korostuu. Tunteiden hallinnan rinnalle tärkeäksi on tullut tunteiden jakaminen ja hyödyntäminen sekä yksityiselämässä että työelämässä. Tunnepääomasta on muodostunut uusi kompetenssi, jolla on merkitystä erityisesti vuorovaikutussuhteissa. Tunteet ovat siten yhteiskunnallinen resurssi. Ne ovat keskeisessä roolissa sosiaalisten suhteiden ja yhteisöjen rakentamisessa yksilöllistyneessä yhteiskunnassa. (Näre 1999, 9–13.) Voidaan puhua tunneyhteisöistä, joilla tarkoitetaan yhteisöä yhteen sitovaa tunneliikettä. Esimerkiksi perheillä on keskenään erilaisia tunneyhteisöjä, jotka ohjaavat niiden sisäistä ja välistä vuorovaikutusta, tunneilmastoa ja toimintaa. Ihminen on tyypillisesti osa useita tunneyhteisöjä tai -regiimejä. (Firth-Godbehere 2020, 15–16.)

Tunneregiimeillä tarkoitetaan odotettua käyttäytymistä yhteiskunnassa, jossa elämme. Tunneregiimeihin läheisesti liittyvä käsite on tunnetyönteko, jolla tarkoitetaan ponnistusta, joka

ihmiseltä vaaditaan, jotta hän pystyy toimimaan odotetusti ja yhteisön hyväksymällä tavalla. Tunnetyötä tarvitaan siksi, koska tunneregiimit ohjautuvat ylhäältä alaspäin. Auktoriteettina on esimerkiksi valtio, uskonto tai moraalikoodit, jotka olemme omaksuneet kasvatuksen tuloksena. Tunneregiimeissä pysyminen ei ole helppoa, sillä tunnetyöntekeminen vaatii ihmiseltä paljon sekä fyysisesti että mentaalisesti. (Reddy 2001, 124–129.) Tunneturvapaikka-käsitteellä kuvataan paikkaa, jossa voimme ilmaista tunteitamme vapaammin. Tunneturvapaikkojen merkitys ei ole vähäinen, niistä voi lähteä liikkeelle jopa vallankumous, kun tukahdutetut tunteet saavat tilaa ja hyväksyntää. (Firth-Godbehere 2020, 14–15.) Tunteet ja aktivismi liittyvät läheisesti toisiinsa, sillä aktivismi, kuten mikä tahansa yhteiskunnalliseen ja sosiaaliseen muutokseen tähtäävä toiminta, tarvitsee ja käyttää tunteita ajureinaan.

Tunteet ovatkin kautta historian toimineet sosiaalisen muutoksen liikevoimana. Rakkaus, halu, pelko, viha ja muut voimakkaat tunteet voivat vallata kulttuuria siinä määrin, että ne saavat ihmiset tekemään asioita, jotka voivat muuttaa merkittävästi nykytilaa. (Firth-Godbehere 2020, 17; Näre 1999, 10–11.) Länsimaiden ulkopuolella on tavallisempaa arvostaa ja tarkastella tunteita kollektiivisina esityksinä, kun taas länsimaisissa yhteiskunnissa tunteet mielletään enemmän yksityisiksi (Reddy 2001, 113). Ihmiset ovat kulttuurista riippumatta varsin yksimielisiä siitä, että tunteiden hallinta vaatii jatkuvaa ponnistelua. Ne, jotka siinä onnistuvat, saavat osakseen ihailua ja auktoriteettia. Normatiivinen tunteiden johtaminen ja hallinta on osoittautunut tärkeäksi erityisesti poliittisessa toiminnassa ja kulttuurisessa hegemoniassa. Koskaan ei voi olla täysin varma mitä tunteiden ilmaisun tai hallinnan seurauksena tapahtuu. Esimerkiksi yhteiskunnallisen vaikuttamisen kontekstissa poliitikon tunneilmaisuilla voi olla yllättäviä seurauksia. (Reddy 2001, 121–122.) Tämä voi osaltaan selittää sitä, miksi ihmisten voi olla vaikea kohdata aktivismia, joka näkyy ja kuuluu lupaa kysymättä. Esimerkiksi suru, viha ja turhautuminen ovat monille yksityiseen piiriin kuuluvia tunnekokemuksia ja voivat siksi olla vaikeita kohdattavia näennäisen neutraalissa ja ennakoitavassa julkisessa tilassa.

3.5 Arvot, merkityksellisyys ja sosiaalinen identiteetti

Nuoruus käsitetään kehitysteorioiden valossa vaiheeksi, jolloin minäkäsitys ja identiteetti rakentuvat sekä omat arvot tarkentuvat, kuten kysymykset oikeasta ja väärästä (Grönlund 2013, 28). Arvot ovat valintoja ohjaavia toivottavia päämääriä, joissa on kaksi puolta: tunne ja tieto. Ne ovat yhteydessä siihen kulttuuriin, jossa yksilö elää, sillä arvot rakentuvat elämän varrella

eri toimintaympäristöissä ja yhteisöissä niin kotona, koulussa, työssä kuin yhteiskunnassa. Eri-
laiset muutostilanteet saavat ihmiset pohtimaan, joskus muuttamaankin arvojaan. Yhteiskun-
nallisissa muutostilanteissa osa hyväksyy arvojen muutoksen ja sopeutuu niihin, toiset pitävät
entistä tiukemmin kiinni tärkeiksi katsomistaan arvoista. (Puohiniemi 2022, 46.) Arvot muo-
dostavat merkittävän osan meidän jokaisen identiteetistä ja kehittyvät läpi elämän.

Identiteetti voidaan määritellä “yksilön käsitykseksi itsestään, hänelle tärkeistä kyvyistä, roo-
leista, arvoista, taustasta ja viiteryhmistä” (Grönlund 2013, 29). Siinä missä henkilökohtainen
identiteetti määrittelee meidät erityislaatuisena yksilönä, sosiaalinen identiteetti määrittelee
meidät yhteydessä muihin. Sosiaalipsykologiassa sosiaalinen identiteetti muodostuu niiden
ryhmien kautta, joihin kuulumme. Tällaisia ovat esimerkiksi kansalaisuus, sukupuoli ja harras-
tukset. (Pauha 2020.) Vapaaehtoistoiminnassa ja aktivismissa nuori määrittää ja toteuttaa omaa
identiteettiään, jos hän kokee omien arvojensa toteutuvan toiminnassa (Grönlund 2013, 29). Ne
tarjoavat mahdollisuuden identiteetin toteuttamiseen ja arvojen mukaiseen toimintaan kolmella
tavalla:

1. Arvot: Ryhmät tarjoavat mahdollisuuden toteuttaa omia arvoja ja vaikuttaa oikeuden-
mukaisemman maailman puolesta.
2. Merkityksellisyys: Ryhmissä voi edistää itselle merkityksellisiä asioita ja epäkohtia,
joihin puuttumisen kokee tärkeäksi, kuten tasa-arvo, ilmasto tai eläinoikeudet.
3. Yhteisö: Ryhmät vahvistavat sosiaalista identiteettiä kuuluvuuden kautta.

Henrietta Grönlund (2013, 29) tutki nuorten arvoidentiteettejä vapaaehtoistoiminnassa. Hän
hyödynsi Shalom H. Schwartzin arvoteoriaa, jonka mukaan on olemassa tietyt universaalit pe-
rusarvot, jotka ihmiset eri kulttuureissa tunnistavat. Nämä kymmenen inhimillistä perusarvoa
ovat valta, suoriutuminen, hedonismi, virikkeisyys, itseohjautuvuus, universalismi, hyvántah-
toisuus, perinteet, yhdenmukaisuus ja turvallisuus. Nämä arvot ovat dynaamisessa suhteessa
toisiinsa ja ne jakautuvat neljään osioon, joista vastakkaisia toisiinsa ovat itsensä korostaminen
ja itsensä ylittäminen sekä säilyttävyyden ja avoimuuden muutokselle. Hän tunnisti nuorten haastat-
telujen kautta viisi eri arvoidentiteettiryhmää, jotka muodostuvat sen mukaan, mitkä olivat
heille tärkeimmät arvot, joiden he kokivat toteutuvan toiminnan kautta (ks. taulukko 3.)

Arvo-identiteetti	Motiivit omin sanoin	Arvot omin sanoin	Arvoteoria ja polarismi
Vaikuttajat	Maailmasta parempi paikka, sen tekeminen, mikä on oikein, vaikuttaminen, taistelu epäoikeudenmukaisuutta vastaan	Kriittisyys, solidaarisuus, oikeudenmukaisuus	Universalismi, itseohjautuvuus (itsen ylittäminen, avoimuus muutokselle)
Auttajat	Toisten auttaminen	Auttaminen, välittäminen, empatia	Hyväntahtoisuus (itsen ylittäminen, säilyttävyys)
Yhteisölliset	Perheen kanssa oleminen, jonkin antaminen yhteisölle, yhteisön osana oleminen	Yhteisöllisyys, vastuullisuus, perhearvot	Perinteet, mukautuminen, hyväntahtoisuus (säilyttävyys)
Uskonnolliset	Evankeliumin levittäminen, Jumalan työn tekeminen, lähimmäisen rakastaminen, kristittyjen parissa oleminen, kutsumus	Kristilliset arvot, auttaminen	Hyväntahtoisuus, perinteet, mukautuminen (itsen ylittäminen, säilyttävyys)
Suorittajat	Suoriutumisen ja aikaan saamisen tunne, velvollisuuden täyttäminen (toisten auttamiseksi), kontaktien saaminen, menestyminen	Vastuullisuus, riippumattomuus, pärjääminen/menestyminen	Valta, suoriutuminen, turvallisuus (itsen korostaminen, säilyttävyys)

Taulukko 3: Nuorten vapaaehtoisten arvoidentiteetit (Grönlund 2013)

Vaikuttajille motivoivaa on tehdä maailmasta parempi paikka sekä taistella epäoikeudenmukaisuutta vastaan. Ytimessä on se asia, jota edistetään. Heille keskeisiä arvoja ovat kriittisyys, solidaarisuus ja oikeudenmukaisuus. Schwartzin arvoteorian mukaan vaikuttajissa korostuivat universalismi ja itseohjautuvuus sekä itsen ylittäminen ja avoimuus muutokselle. Suorittajille tärkeää on aikaan saamisen tunne, menestyminen ja verkostoituminen. Heille keskeisiä arvoja ovat vastuullisuus, riippumattomuus ja pärjääminen/menestyminen. Arvoteorian mukaan heille tärkeää on valta, suoriutuminen ja turvallisuus sekä itsen korostaminen ja säilyttävyys. Auttajille motivaatio lähtee erityisesti toisten yksilöiden auttamisesta sekä altruismista. Uskonnollisille kutsu tekemiseen on tullut korkeammalta voimalta ja se koetaan merkittäväksi osaksi omaa uskoa. Yhteisöllisille taas merkittävää on yhteisön ja erityisesti sen ihmisten auttaminen tai hyödyksi oleminen. (Grönlund 2013, 31–33.) Yhteiskunnallisesti vaikuttavien nuorten arvoidentiteeteissä vaikuttaisi korostuvan erityisesti vaikuttajat ja suorittajat, sillä heillä on halu vaikuttaa laajemmin yhteiskuntaan ja maailmaan, tapahtui se sitten merkittäväksi koetun asian tai aikaan saamisen tunteen vuoksi.

Erityisesti vaikuttajien vastauksissa korostuvat jälkimaterialistiset arvot, jotka korostavat elämänlaatua elintason sijaan ja jotka pohjautuvat universalismiin ja hyväntahtoisuuteen tukien siten uutta edistyskertomusta (ks. Salonen & Joutsenvirta 2020, 68). Yhteiskunnalliseen vaikuttamiseen kannustaa itselle keskeiset arvot, kuten oikeudenmukaisuus, solidaarisuus ja vastuullisuus, mutta myös ne asiat, joihin oma aktiivisuus kohdentuu. Nuorten elämään on erityisesti vaikuttanut viime vuosikymmenten yhteiskunnalliset haasteet, pandemia kasvuiässä, tasa-arvo-ongelmat, rasismi ja ilmastokriisin syveneminen sekä siihen linkittyvät elämäntapamuutokset (esim. veganismi). Sosiaalisen median kautta iso osa nuorista saa jatkuvasti tietoa ajankohtaisista aiheista ja yhteiskunnallisista ongelmista. Heillä on tietoa asioista eri tavalla kuin aiemmilla sukupolvilla. (Carnegie 2022.) Sosiaalisen median kautta nuorten tärkeiksi kokemat asiat muodostuvat osaksi heidän identiteettiään, kuten se millaisia asioita kertoo edistävänsä ja mihin ryhmiin kuuluu. Nämä valinnat ja ryhmät ovat sekä poliittisia että ideologisia. (Hallama 2023.)

Ryhmiin ja yhteisöihin kuuluminen on tärkeä osa nuorten minäkäsitystä. Ihmiset eroavat toisistaan siinä, kuinka tärkeitä eri ryhmäjäsenyydet ja sosiaaliset identiteetit heille ovat (Pauha 2020). Kuitenkaan identiteetti ei muodostu vain yksilötasolla, vaan myös niistä sosiaalisista ryhmistä, joihin kuulumme tehden näkyväksi sosiaalisen ympäristön merkityksen. Kuulumalla johonkin ryhmään, arvotamme sekä ryhmää että sitä kautta omaa identiteettiämme vertailemalla sitä toisiin ryhmiin. Nuorten kehityksen kannalta sosiaalinen identiteetti on merkittävä osa aktivismia ja vaikuttamista ja onkin tärkeää, että he löytävät sellaisia yhteisöjä, joissa he kokevat yhteenkuuluvuuden tunnetta (Matikainen 2017, 16). Itselleen sopivan ryhmän voi löytää omien arvojen ja merkitykselliseksi kokemien asioiden kautta, joten nämä kaikki linkittyvät vahvasti yhteen. Nuori elää omia arvojaan ja sosiaalista identiteettiään todeksi osana ryhmiä.

4 MENETELMÄT

"I have no idea where this will lead us, but I have a definite feeling it will be a place both wonderful and strange."

Erikoisagentti Dale Cooper TV-sarjassa Twin Peaks (Lynch & Frost 1990)

Tässä tutkimuksellisessa kehittämistyössä omaksuimme kehittämämme arvolähtöisen lähestymistavan, johon sovelsimme kokeilukulttuurin ja taistelevan tutkimuksen periaatteita ja jossa arvot ohjasivat keskeisesti tekemistämme. Etsimme ja loimme ratkaisuja siihen, miten kolmannen sektorin vetovoimaa on mahdollista lisätä ajassa, jossa vapaaehtoisuus ja osallistuminen ovat muuttuneet ja yhä muuttuvat.

Tutkimuksemme on laadullinen, jonka vuoksi olemme panostaneet erityisesti kontekstin kuvaamiseen aiemmissa luvuissa. Sen myötä olemme voineet kytkeä analyysimme laajempiin sosiaalisiin ja kulttuurisiin yhteyksiin (ks. Anttila 1996, 6.4.1). Tiedonkeruun menetelminä käytimme havainnointia sekä fokusryhmäkeskustelua. Keskustelujen avulla keräsimme tietoa verkostomaisen aktivismin toimijoilta. Havainnoimalla puhetta, tapoja ja tunneilmaisua, keräsimme tietoa tilaisuuksista, joiden järjestäjinä toimi uudenlaisen aktivismin toteuttajat (Elokapina ja Plan International Suomi) tai jotka on kutsuttu koolle liikkeen tavoitteiden edistämiseksi (mielenosoitus). Tämän lisäksi etsimme yhteisiä nimittäjiä osaamiskeskus Kentaurin kyselyyn vastanneiden yli 1 000 yhteiskunnallisesti aktiivisen nuoren vastauksista.

4.1 Arvolähtöinen lähestymistapa kehittämiseen

Opinnäytetyö tehtiin useaa eri lähestymistapaa yhteen sovittaen ja soveltaen. Kutsumme kehittämäämme lähestymistapaa arvolähtöiseksi. Arvolähtöinen lähestymistapa lähti liikkeelle omien, toimintaa ohjaavien arvojemme tunnistamisesta ja määrittelemisestä. Kehittäminen lähti liikkeelle yhteisesti jaetuista arvoista: systeemikriittisyydestä, avoimuudesta muutokselle, universalismista ja itsemme ylittämisestä. Lähestymistapaamme ohjasi pitkälti systeemikriittinen teoria. Taustalla on halumme edistää nuorten yhteiskunnallisen vaikuttamisen paikkoja, luoda vapaampaa tilaa kriittisille äänille ja tunneilmaisulle sekä tarjota konkreettinen työkalu, jolla voi edistää näiden toteutumista laajemmin järjestökentällä ja nuorten parissa toimivien toimijoiden keskuudessa.

Arvolähtöinen lähestymistapa yhdistää piirteitä kahdesta eri lähestymistavasta: kokeiluihin kannustavasta kokeilukulttuurista ja kriittiseen teoriaan pohjautuvasta taistelevasta tutkimuksesta. Kokeilukulttuuri näkyy erityisesti siinä, että meillä ei ollut alussa tarkkaa suunnitelmaa siitä, mitä tämä kehittämistyö tulee tuottamaan ja miten se etenee, vaan antauduimme tietoisesti tietämättömyyden ja epävarmuuden tilaan. Kokeilimme, epäonnistuimme, opimme ja kokeilimme uudelleen. (ks. Aho 2023, 58.) Taistelevan tutkimuksen periaatteet näkyvät siinä, että tämä työ on yhteiskuntakriittinen ja kanta-aottava: meille on ollut alusta asti selvää, että olemme aktivistisen toiminnan ja vahvan kansalaisyhteiskunnan puolella samalla harjoittaen läpi prosessin dialogisuutta, itsekriittisyyttä ja reflektiivisyyttä tunnistuen oman asemamme (ks. Suoranta & Ryynänen 2016, 277–279).

Kokeilukulttuuri	Taisteleva tutkimus
Iteratiivinen (toistuva) ja syklinen prosessi	Kanta-aottava
Epävarmuus ja tila epäonnistumisille	Dialoginen
Reflektiivisyys ja oppiminen	Itsekriittinen ja –reflektiivinen
Psykologinen turvallisuus, dialogi ja läpinäkyvyys	Yhteistoiminnallisuus: Kaikki osallistujat tasavertaisia (myös tutkijat)
Keskeneräisyys	Kokemuksellisuus ja yhdessä kuljeskelu

Taulukko 4: Arvolähtöinen lähestymistapa kehittämiseen

Kokeilukulttuuri ja kokeilut ovat olleet pitkään osa yksityisen sektorin toimintaa. Se on viime vuosikymmenen aikana yleistynyt suomalaisessa keskustelussa ja jalkautunut myös muille sektoreille. (Antikainen, Kangas, Alhola, Stenvall, Leponiemi, Pekkola, Rannisto & Poskela 2019, 1.) Kokeilukulttuuri on lähestymistapa, jossa opitaan yhdessä kokeilujen kautta. Se vaatii epäonnistumisen ja epävarmuuden hyväksymistä: kaikki kokeilut eivät onnistu ja lopputulosta ei voi tietää etukäteen. Tärkeintä on oppia kokeiluista refleктоimalla ja iteroida eli kehittää yhä uudelleen toistojen kautta. (Aho 2023, 14–15.) Kokeilukulttuurissa uusi tieto syntyy siten kokeilemalla ja sen jälkeen arvioimalla kokeilun onnistumista (Lindholm 2019). Kokeilukulttuuriin kuuluu iteratiivinen ja syklinen oppimisprosessi: asetetaan tavoite, kokeillaan, epäonnistutaan, opitaan virheistä ja toistetaan sama sykli jatkaen paremman ratkaisun etsimistä. Tavoitteena ei ole itse aikaansaannos tai lopputuotos, vaan arvon tuottaminen. (Aho 2023, 21, 58.) Tavoitteemme oli alusta asti kirrkaana mielessä. Olemme halunneet kokeilla ja tarvittaessa

myös epäonnistua, jotta voimme tuottaa tietoa siitä, mitä vahvuuksia voimme löytää neljännen sektorin aktivismista ja tukea nuorten äänen kuulumista vahvemmin yhteiskunnassa.

Sovelsimme toimintaamme tutkijoina ja kehittäjinä taistelevan tutkimuksen näkökulmia, erityisesti sen teesejä. Taisteleva tutkimus on yhteiskuntatieteissä käytettävä kanta-aottava, osallistuva ja yhteistoiminnallinen tapa tehdä tutkimusta. Taisteleva tutkimus pyrkii lisäämään yhdenvertaisuutta ja oikeudenmukaisuutta yhteiskunnassa. (Suoranta & Ryynänen 2016, 15.) Meille taistelevan tutkimuksen periaatteiden soveltaminen tekemiseemme tarkoitti erityisesti dialogisuuden, itsekriittisyyden ja reflektiivisyyden harjoittamista. Taistelevan tutkimuksen hengessä meille oli selvää, kenen puolella olemme ja se, että työmme on poliittinen näkökulman valitsemisesta lähtien (ks. mt., 277–279).

Taistelevan tutkimuksen yhtenä teesinä on tutkimuksen käytännöllisyys, kokemuksellisuus ja yhteistoiminnallisuus ja näistä syntyvä opinnollisuus ja kasvattavuus prosessissa, jossa jokainen osallistuja on tasa-arvoinen toimija muiden kanssa ja yhdenvertaisesti oppija ja opettaja (Suoranta & Ryynänen 2016, 279–280). Tunnettu kasvatusfilosofi Paulo Freire, jonka sorrettujen pedagogiikkaa myös taisteleva tutkimus hyödyntää, kutsuu tätä osallistumisen tasa-arvoistamiseksi: yhteistoiminta perustuu ihmisten vapaaseen vuoropuheluun vapauttaen kaikki ihmiset määrittelyistä raameista ja jossa jokainen saa osallistua yhtäläisesti (Suoranta 2019, 48). Tätä opinnollisuuden ja kasvattavuuden teesiä elimme todeksi suhteessa itseemme ja toisiimme. Meille oli luontevaa (ja opettavaista!) heittäytyä oppijan rooliin suhteessa työmme aiheeseen, prosessiin ja kohderyhmään. Tämä näkyi vahvasti siinä, miten paljon neljännen sektorin toimijat opettivat meitä opinnäytetyömatkamme aikana. Kerromme luvussa 4.2 lisää siitä, miten kohderyhmäämme lukeutuvat nuoret ohjasivat tietämättään toimintaamme ja haastoivat meitä reflektioon ja toisin toimimiseen tilanteessa, jossa näkemästämme vaivasta ja useasta yrityksestä huolimatta emme saaneet ensin osallistujia tutkimusvaiheeseen.

Kokeileminen ja epäonnistuminen nostavat paljon erilaisia tunteita pintaan, jonka vuoksi kokeilukulttuurissa korostettu psykologinen turvallisuus, dialogi ja läpinäkyvyys on tärkeää. Kun ympäristö on psykologisesti turvallinen, ihmiset uskaltavat myös epäonnistua ja kokeilla rohkeasti uutta. Avoimen keskustelun kautta voikin vahvistaa keskinäistä luottamusta ja purkaa kokeiluun liittyviä pelkoja. (Aho 2023, 32, 153.) Sovimme alusta alkaen rehellisyydestä ja avoimuudesta kaikissa asioissa. Hyväksyimme itsemme ja opinnäytetyömme keskeneräisyyden sekä sen, että kummankin henkilökohtainen elämäntilanne vaikuttaa etenemiseen. Avoin vuorovaikutus vei meitä eteenpäin.

Yhdessä kulkeminen on yksi taistelevan tutkimuksen menetelmistä, jonka tavoitteena on avata uusia näkökulmia tuttuun asiaan. Yhdessä kulkemisella tarkoitetaan kokemuksellista ja moniaistista tutkimusta arjen eri ympäristöissä. Tällöin tutkija katsoo tuttuja asioita uusin silmin ja pyrkii havainnoimaan ympäristöään mahdollisimman vapaasti ilman ennako-oletuksia. Tyyppillisesti tutkijoilla on tarkkaan etukäteen laaditut suunnitelmat ja kuljeskelu edellyttää niistä luopumista. (Suoranta & Rynänen 2016, 157, 161.) Teimme tietoisin valinnan, että kehittämistyön suunnitelma ei ole kiveen hakattu, vaan valitsemme sopivat teoriat, tahot ja menetelmät edetessämme. Työn kehykset ja tavoitteet määriteltiin tutkimussuunnitelmassa, mutta tekemämme valinnat ja arviot elivät koko prosessin alusta loppuun. Reflektoimme yhdessä ajateltua, koettua ja opittua. Reflektoimisella tarkoitamme sitä, että koettua sanallistettiin tietoisesti jälkikäteen ja tarkasteltiin eri näkökulmista, ja näin pyrimme muodostamaan syvällisempää ymmärrystä jo koetusta, tunnetusta ja tehdystä sekä löytämään perustellut ja tarkoituksenmukaiset seuraavat askeleet.

4.2 Kuljeskellen ja kokeillen tuloksiin

Kokeilukulttuuri ja kuljeskelu näkyvät vahvasti opinnäytetyöprosessissamme, joka tuo esiin arvolähtöisen lähestymistapamme. Päätimme tehdä opinnäytetyön yhdessä, vaikka emme tunneneet toisiamme ennestään – meitä molempia yhdisti kiinnostus neljännen sektorin aktivismiin sekä nuorten toimijuuden ja vaikuttamismahdollisuuksien vahvistamiseen.

Alkuperäinen suunnitelmamme vuoden 2022 alussa oli kerätä tietoa yksilöhaastattelujen avulla aktivistiryhmien keskeisiltä toimijoilta. Koimme kuitenkin yksilöhaastattelut turhan kuormittaviksi itse aktivisteille, niissä olevan tähän työhön pulmallinen, liiallinen valta-asetelma haastattelijan ja haastateltavan välillä, emmekä niiden kautta olisi voineet tarkastella yhteisöllisyyttä, joka on tärkeä osa aktivismia. Voidaksemme tarkastella ryhädynamiikkaa, päätimme luoda osallistavan työpajamallin aktivisteille palvelumuotoilun keinoja soveltaen. Markkinoimme työpajaa useille eri aktivistiryhmille kesän ajan. Lähetimme kutsun työpajasta useaan eri aktivistiryhmään. Yksi toimija kertoi, ettei heillä ole halua osallistua tutkimukseen, joka ei suoraan edistä heidän tavoitteitaan. Osa toimijoista levitti kutsuamme eteenpäin sähköpostilistoilleen sekä Facebook-, Telegram- ja WhatsApp-ryhmiin (myöhemmin myös WA). Emme kuitenkaan saaneet työpajaan markkinoinnista huolimatta tarpeeksi osallistujia, joten suuntamme muuttui jälleen.

Meillä oli tässä vaiheessa mukana kaksi nuorta henkilökohtaisten kontaktien kautta, joista toisen aikataulut olivat hyvin kiireiset ja toinen oli toiminut pääosin järjestöjen vapaaehtoisena, joten hän ei siten ollut aivan etsimäämme kohderyhmää. Tämä johdatti meidät pohtimaan ratkaisua, jonka kautta nuoret voisivat osallistua helposti ajasta ja paikasta riippumatta, mutta joka silti tarjoaisi turvallisen tilan ja mahdollisuuden reflektioon. Loimme aktivisteille suunnatun mallin verkossa tapahtuvaan fasilitoituun ja vuorovaikutteiseen ryhmätyöskentelyyn. Pilkoimme aihiot palasiksi ja ryhmätyön kolmen viikon ajalle, jolloin osallistujat voisivat itse päättää, milloin ja mistä he haluavat osallistua eikä osallistuminen kuormittaisi heitä liikaa. Ollisimme voineet tehdä myös kyselyn tai kysyä kaikki kysymykset kerralla, mutta päätimme sitouttaa osallistujat pidemmäksi aikaa ja jakaa jokaisen viikon teemaan, jotta itsereflektio ja kokemusten jakaminen syvenisi sekä tarjoaisi mahdollisuuden yhteisölliseen reflektioon WhatsApp-ryhmän kautta. Tarjosimme yhteydenotoissa mahdollisuuden osallistua myös pelkän verkkofasilitointialusta Padletin kautta heille, joille anonymiteetti suhteessa muuhun ryhmään on tärkeää. Jälleen kerran, markkinoinnista huolimatta emme saaneet verkkotyöskentelyyn mukaan tarpeeksi nuoria.

Tässä vaiheessa syntyi yksi keskeinen oivallus: ymmärsimme toimivamme väärällä logiikalla. Ymmärsimme, että aktivistit, jotka nimenomaisesti pohtivat toimintansa vaikuttavuutta ja suuntaamista tarkkaan, eivät tulisi meidän luoksemme, vaan aktivistilogiikan mukaisesti meidän tulee hakeutua sinne missä aktivistit luontaisesti jo ovat: toimintaryhmiin, kaduille ja verkostoihin. Elokapinan mielenosoituksen havainnoinnin jälkeen kuljeskelu johdatti meidät yllättävänkin lähelle, syvälle Maijun omaan työhön. Päädyimme tutkimaan Maijulle työn kautta tuttuja tyttöjen päivän koordinaattoreita, monin tavoin vaikuttamaan pyrkiviä aktiivisia ja kantaaottavia alle 29-vuotiaita nuoria kansalaisia. Heistä muodostui opinnäytetyön fokusryhmä. Tiedon keräämisen ja ymmärryksen kartuttamisen lisäksi kuljeskeluun kuuluu olennaisesti pyrkimys vaikuttaa sekä tutkittaviin asioihin että tutkimuksen kohteena oleviin ihmisiin (Suoranta & Ryyänen 2016, 159–160). Pidimme tärkeänä hyödyntää tilaisuudet rohkaista ja osoittaa tukemme fokusryhmän osallistujien toimintaa kohtaan viestinnän keinoja käyttäen. Siten valitsimme toimia osin toisin kuin millaiseksi tutkijan rooli tyypillisesti mielletään. Taisteleva tutkijan pyrkimyksenä on vahvistaa ihmisten vapautta, opinnollisuutta ja yhteistoimintaa (mt., 346). Käsittelemme arvo- ja asennelähtökohtiamme sekä tutkimuksen etiikkaa tarkemmin luvussa 8.1.

Lähestymistapamme opinnäytetyöhön on ollut taistelevan tutkimuksen tavoin reflektiivinen sekä aktivistinen ja se tapa, jolla olemme toimineet, seuraa tarkkailemamme ilmiön (4. sektorin aktivismin) keskeisiä piirteitä. Toiminnassamme näkyy uuden vallan arvot, kuten avoin yhteistyö, radikaali läpinäkyvyys ja tekijyys (ks. Heimanns & Timms 2014). Sovimme heti alussa radikaalista rehellisyydestä ja avoimuudesta. Kokeilukulttuurin ja taistelevan tutkimuksen periaatteet resonoiivat myös meissä molemmissa. Koska asumme eri paikkakunnilla, tapasimme kasvatusten vain muutaman kerran, mutta viestimme aktiivisesti Microsoft Teamsin chatin välityksellä. Viestien kautta ilmeneekin kokeilukulttuuriseen lähestymistapaan kuuluva epävarmuuden sietäminen ja epäonnistumisten hyväksyminen osana prosessia:

“Mun on vaikea saada kiinni havainnoinnista (epävarmuus omasta osaamisesta, miten tunnistan olennaisen/mihin kiinnittää huomiota, miten siihen tulisi valmistautua jne.) ja siksi oon lämmennyt sille hitaasti, mutta en vastusta.” Terhi 10.10.2022

“En osaa varmasti sanoa onko niin mutta tämä tuntuu tällä hetkellä varmimmalta keinolta saada dataa meille jo kasaan - tämä voi myös epäonnistua.” Maiju 10.10.2022

Kokeileminen ja siihen liittyvä epävarmuus nostivat monenlaisia tunteita pintaan. Kävimme prosessin aikana läpi monenlaisia tunteita, kuten innostusta, epätoivoa, lamaannusta, onnistumisen iloa ja riittämättömyyttä. Keskeisenä on ollut dialogi ja läpinäkyvyys, joka on auttanut vahvistamaan luottamusta ja purkamaan kokeiluun liittyviä pelkoja, joita olemme avanneet sekä puhelimitse että viestien välityksellä. Eteneminen ei ole ollut tasaista, vaan siihen on kuulunut vaikeuksia ja erilaisia kokemuksia, kuten myös syyllisyyden tuntemuksia siitä, että etenemistä ei ole tapahtunut enempää:

“Mulla tällä hetkellä joku jumi ja vaikea kirjoittaa, en etene.” Terhi 28.4.2022

“Täällä on tää syksyn alku aina superkiireinen... Tuntuu että on kaistat aika täynnä. Pahoittelen omasta puolesta, että en ole edistänyt tätä aktiivisemmin.” Maiju 23.9.2022

Tämä kuvastaa syntyynyttä tunneturvapaikkaa, jossa on ollut hyväksytyä sanoittaa ääneen erilaisia tunnekokemuksia, ja joka on siten avannut ovet vapaalle kommunikaatiolle ja uusille kokeiluille. Yhdessä tekeminen on ollut voimavara: kun toinen meistä on ollut epätoivon keskellä valmiina luovuttamaan, on toinen ollut innostunut uudesta oivalluksesta. Nostimme ja kannustimme toinen toistamme läpi prosessin. Yhdessä olemme päässeet syvemmälle aiheeseen ja keksineet luovia ratkaisuja reflektion avulla. Yhteisistä viesteistä näkyy kannustaminen ja toisen arvon tunnistaminen alusta asti:

“Ja hei ihanaa, että oot uskaltanut muokata mun tekstiä. Se on hyvä merkki! Ajattelen, että edistytään ja saadaan homma toimimaan just niin, ettei liikaa arkailla.”
Terhi 30.1.2022

Etenemisemme kuvastaa radikaalia ja tiedostavaa oppimista, joka tapahtuu samaan aikaan sekä yksin että yhdessä. Olemme sekä älyllisesti, tunteellisesti että käytännöllisesti tutkineet sosiaalista todellisuuttamme kriittisesti luoden toimintaan johtavan tuotoksen, joka tunnistaa sekä meidän itsemme että ympäröivän maailmamme keskeneräisyyden ja pyrkien tarjoamaan ratkaisun olemisen epäkohtiin (ks. Suoranta 2005, 231). Opinnäytetyöprosessimme kuvastaakin kehittymistämme ja edelleen kasvamistamme kanta-aottavina tutkijoina ja kehittäjinä sekä aktiivisina kansalaisina.

4.3 Havainnointi

Kuljeskelu johdatti meidät edellä kuvattujen kokeilujen kautta havainnoinnin pariin. Havainnointi on ihmisen tietoista ja kokonaisvaltaista ilmiöiden, tapahtumien ja asioiden aistimista suhteessa siihen, missä ne ilmenevät (Vilkkä 2006, 9). Havainnoinnissa tutkija on kaksoisroolissa toimien sekä osallistujana että tutkijana (Tikanoja 2020). Pääsimme siten osaksi aktivistien luontaista toimintaympäristöä ja tutkimaan siinä tapahtuvaa vuorovaikutusta. Se mahdollisti meille arvokkaan hiljaisen tiedon keräämisen, jota muut menetelmät eivät usein tavoita, sillä se voidaan parhaiten löytää kokemalla, elämällä ja oppimalla eri tilanteissa yhdessä tutkittavien ja tilanteiden kanssa (Vilkkä 2006, 32–34). Pystyimme havainnoinnin avulla tutkimaan verbaalisen ilmaisun lisäksi myös opinnäytetyömme kannalta keskeistä tunneilmaisua.

Havainnointi menetelmänä sopi hyvin arvolähtöiseen lähestymistapaan, sillä olimme alusta asti noudattaneet läpinäkyvyyttä sekä itsekriittisyyttä ja –reflektiota toiminnassamme. Nämä ovat tärkeitä havainnoinnin luotettavuuden vahvistamiseksi, sillä havainnointi on aina subjektiivista: havainnoitsijan kokemukset ja tiedot vaikuttavat siihen mitä havaitaan sekä siihen, miten tuloksia tulkitaan (Tikanoja 2020). Havaittajoina ihmisillä on taipumus tehdä valikointia: saatamme havaita vain meille tuttuja asioita, jolloin tutkimustulokset ovat sellaisia kuin haluamme emmekä tällöin tavoita uutta tietoa. Toisaalta teorian ja esitiedon avulla on mahdollista tehdä tietoista valikointia, jolloin pystytään tuottamaan uusia havaintoja ja oivalluksia. (Vilkkä 2006, 13.) Pyrimme olemaan tietoisia roolistamme tutkijoina läpi prosessin. Keräsimme taustatietoa ja teoriaa kansalaistoiminnasta ja nuorten yhteiskunnallisesta vaikuttamisesta ennen havainnointien aloittamista.

Valitsimme havainnoinnin kohteiksi Elokapinan sen keskeisestä roolista neljännellä sektorilla johtuen sekä lastenoikeusjärjestö Plan International Suomen (myöhemmin myös Plan). Plan on kehittänyt viime vuosien aikana vapaaehtoistoiminnastaan nuorten osallisuutta ja ääntä tukevaa aktivismia, jonka ytimessä ovat nuorten toiveet sekä Planin oman työn teemat (tasa-arvo, kestävä kehitys ja globaali oikeudenmukaisuus). Planin aktivismi on ottanut paljon inspiraatiota neljännen sektorin aktivismista sekä tunnistanut useita ilmiöön vaikuttavia ajankohtaisia trendejä. Plan toteutti vuosina 2018–2019 palvelumuotoilun keinoin kehittämisprojektin, jonka keskeisenä tuloksena oli se, että nuoret valitsevat arvojensa mukaista toimintaa. Itse tekemisen tavalla ei ole yhtä suurta merkitystä nuorille kuin sillä, mitä toiminta ja organisaatio edustaa ja tavoittelee. (Tuomainen 2019.) Tätä nuorten toiveisiin pohjautuvan aktivismin jalkauttamista edelleen voimistaa se, että Planin strategiassa 2022–27 on painopisteenä nuorten osallisuuden ja vaikuttamismahdollisuuksien edistäminen sekä Suomessa että globaalisti (Plan International Suomi 2022a). Luvussa 6 vertailemme näitä kahta eri sektorilla vaikuttavaa toimijaa havaintojemme pohjalta.

Ensimmäisenä teimme strukturoimattoman tarkkailevan havainnoinnin julkisessa Elokapinan mielenosoituksessa 14.10.2022, jossa oli paikalla noin 100 henkilöä. Tarkkailevassa havainnoinnissa emme osallistuneet tutkimuskohteen toimintaan, vaan asetuiimme ulkopuolisiksi tarkkailijoiksi (ks. Vilka 2006, 43). Emme suunnitelleet havainnointia etukäteen, eli se oli strukturoimatonta. Strukturoimaton havainnointi mahdollisti monipuolisen tiedon havainnoinnin. Keräämämme taustatiedon ja teorian kautta meillä oli selkeä ennakkoymmärrys ja pystyimme rekisteröimään havainnot osaksi suurempaa ilmiötä eli neljännen sektorin aktivismin murrosta. (ks. Anttila 1996, 9.1.1.3.) Ennakkoymmärryksemme muodostui erityisesti kansalaisyhteiskunnan tilasta sekä uuden vallan teoriasta, joita esittelimme edellä luvuissa 2 ja 3. Keräsimme havainnot kirjallisesti. Tämä havainnointi vahvisti taustatiedosta nousseita käsityksiämme.

Tämän jälkeen tahdoimme päästä havainnoimaan aktivistien toimintaa ja vuorovaikutusta lähempää. Huomioimme havainnoinnin rajallisuuden siinä, että ihmisten käyttäytyminen muuttuu, kun he tietävät olevansa tarkkailun alaisena. Tämä ilmiö lievenee kuitenkin sillä, että tutustuu havainnoitaviin etukäteen (Anttila 1996, 9.1.1.5). Tämän kuljetuttikin meidät havainnoimaan Maijulle työn kautta ennestään tuttuja nuoria aktivisteja kahdessa eri tilanteessa.

Toisena teimme osallistuvan ja osittain strukturoidun havainnoinnin Planin fasilitoimien tyttöjen päivän koordinaattorien tapaamisessa 4.11.2022, jonne oli ilmoittautunut seitsemän alle 29-vuotiasta nuorta. Vilkan (2006, 45) mukaan havainnointitilanteissa on hyvä olla mukana niin

sanottu avainhenkilö, joka tuntee ryhmän ennestään ja pystyy vähentämään tutkimustilanteen jäykkyyttä. Näin toimimmekin Maijun ollessa aktiivinen osallistuja ja keskustelun fasilitoija. Terhi toimi ulkopuolisen havainnoijan roolissa, joten saimme tilanteesta kahdenlaiset kirjalliset muistiinpanot. Suunnittelimme etukäteen mihin asioihin pyrimme kiinnittämään huomiota, mutta jätimme tilaa myös ”sattumille”. Tapaamisen tavoitteena oli syventää tietoa: mikä motivoi nuoria toimimaan tietyissä yhteisöissä? Millaista aktivismia he tekevät? Mikä heitä innostaa? Tapaamisessa keskityimme nuorten aktivismiin kansainvälisenä tyttöjen päivänä 11.10.2022, sitä edeltäneeseen prosessiin sekä heidän omiin oppeihinsa ja oivalluksiinsa. Koska emme ehtineet tämän tapaamisen aikana syventyä vielä siihen, miten nuoret kokevat itsensä vaikuttajina ja missä kaikessa he ovat mukana, jatkoimme fokusryhmän kanssa työskentelyä verkossa 31.12.2022 saakka, jota on avattu kohdassa 4.4.

Kolmantena teimme osallistuvan ja strukturoidun havainnoinnin nuoret tasa-arvo vaikuttajat – ryhmän tapaamisessa 17.12.2022, jossa oli mukana 11 iältään 15–22-vuotiasta nuorta. Tässä mukana oli vain Maiju aktiivisesti osallistuen ja tavoitteena oli vahvistaa aiemmissa havainnoissa nousseita oivalluksia. Keräsimme luvan anonyymiin havainnointiin peukkuäänestyksellä. Alaikäisiltä oli kerätty erilliset huoltajien luvat Planin toimesta ohjelman alussa. Fokus oli nuorten syksyn aikana tekemässä vaikuttamisessa, johon he saivat tukea ohjelman kautta. Tavoitteena oli syventää käsitystämme nuorten motivaatiosta ja kokemuksista vaikuttamiseen.

4.4 Fokusryhmä

Halusimme ymmärtää lisää nuorten erilaisia tulkintoja ja kokemuksia vaikuttamisesta sekä saada käsitystä ryhmän muodostamasta jaetusta ymmärryksestä tutkittavasta aiheesta, jonka ryhmäkeskustelujen menetelmäryppäeseen kuuluva fokusryhmä mahdollisti. Fokusryhmässä painopiste on ryhmän jäsenten välisessä keskustelussa ja vuorovaikutuksessa. Ryhmän toimintaa ohjataan fasilitoiden, eli kannustaen osallistujia keskusteluun sekä varmistaen keskustelun turvallisuus ja tuloksellisuus. Tärkeää on pyrkiä varmistamaan tila erimielisyydelle. (Pietilä 2017, 113–114.) Ryhmäkeskustelut kertovatkin ryhmien toimintatavoista, kuten siitä miten mielipiteitä muodostetaan ja perustellaan, miten erimielisyyttä ilmataan ja miten eri näkemyksistä neuvotellaan. Fokusryhmä toimi työssämme kulttuurisena ryhmänä, jonka vuorovaikutus ilmentää tiettyjä arvoja ja normeja. (Alasuutari 1999, 152; Pietilä 2017, 111, 114.) Fokusryhmän kautta pystyimme tutkimaan sekä tunneilmaisua että niitä tavoitteita ja merkityksiä, joita nuoret antavat yhteiskunnalliselle vaikuttamiselle.

Siinä missä (ryhmä)haastattelussa haastattelija on ensisijaisesti kiinnostunut vastauksista, fokusryhmässä fasilitoijan fokus on ryhmän vuorovaikutuksessa ja siten yhdessä tuotetussa tiedossa. Fokusryhmältä voidaan kysyä myös ennalta määriteltyjä kysymyksiä, joskaan niiden tarkoitus ei ole antaa täsmällisiä vastauksia vaan herätellä ryhmää vuorovaikutukseen, jotta analyysin kautta päästään tarkastelemaan merkityksiä ja normeja ryhmän vastausten takana. (Bloor 2001, 43.) Ryhmäkeskusteluissa tutkijan asema on perinteistä (yksilö)haastattelua löyhempi, koska ryhmä ei suuntaa puheenvuorojaan välttämättä suoraan tutkijalle, vaan toisilleen. Keskustelu analysoidaan ja siten pyritään löytämään vastausten taustalla olevia merkityksiä. (Pietilä 2017, 113–114.)

Ryhmän yhteinen tarttumapinta keskusteltavaan aiheeseen on varmistettava ryhmää koostettaessa (Pietilä 2017, 119–120). Fokusryhmämme muodostui eri puolilla Suomea asuvista alle 29-vuotiaista Planin tyttöjen päivän koordinaattoreista, jotka kaikki jakoivat vahvan kiinnostuksen tasa-arvoa edistävään työhön. Tyttöjen päivää vietetään vuosittain 11.10., jolloin juhlietaan tyttöjen potentiaalia ja vaaditaan parannuksia tyttöjen asemaan (Plan International Suomi 2022b). Vuonna 2022 päivän teemana oli tytöt ja talous (mt.). Kukin koordinaattoreista järjesti tapahtuman tai tapahtumia tyttöjen päivään liittyen omalla paikkakunnallaan. Tyttöjen päivän koordinaattorit toimivat kolmannen ja neljännen sektorin yhdyspinnoilla. He eivät ole Planin jäseniä tai muutoin kiinnittyneitä organisaatioon, mutta saivat toiminnalleen järjestön kautta tukea ja ohjausta tarpeidensa mukaan toimiessaan koordinaattoreina kevästä syksyyn vuonna 2022. Ryhmä ei ollut ennakkoon vahvasti ryhmäytynyt tai osallistujat tuttuja toisilleen, joskaan eivät täysin vieraitakaan. He olivat tavanneet kertaalleen kasvotusten noin puoli vuotta aiemmin ja lisäksi tavanneet tämän jälkeen Teams-yhteydellä kerran kuukaudessa.

Fokusryhmän aineisto muodostui seuraavista osioista:

1. Fasilitoidusta ja tilanteesta tapahtuneesta mahdollisimman tarkasti sellaisenaan puheesta ylös kirjatusta (ei nauhuria) tyttöjen päivän koordinaattoreiden tapaamisesta ja arviointikeskustelusta sekä tapaamisen yhteydessä järjestetystä vapaamuotoisemmasta keskustelusta illallisen yhteydessä, jolle osallistuimme ja josta teimme muistiinpanoja sekä paikan päällä että jälkikäteen.
2. Ryhmän vuorovaikutuksen havainnoinnista, josta teimme muistiinpanot pääosin tilaisuuden jälkeen (ks. myös luku 4.3).
3. WhatsApp-ryhmäkeskustelusta, jonka tarkoituksena oli syventää tapaamisesta saatua aineistoa.

Koska fokusryhmä kokoontui tyttöjen päivän arviointitilaisuuden yhteydessä, aineisto painottuu osallistujien rooleihin tyttöjen päivän koordinaattoreina. Lisäksi pyrimme muodostamaan kokonaiskuvan koordinaattoreista kansalaistoimijoina. Tapaamiseen paikan päälle tuli lopulta viisi osallistujaa, joista yksi oli yli 29-vuotias, joten hänet suljimme iän puolesta pois aineistosta. Tämän lisäksi etäyhteydellä mukana olleet kolme henkilöä suljettiin iän ja muiden seikkojen takia pois tutkimuksesta, emmekä tehneet heistä kirjauksia. On oleellista huomioida, että heillä on ollut vaikutusta ryhmän ilmaisuun ja dynamiikkaan.

Jatkoimme fokusryhmän kanssa työskentelyä ja aineiston keräämistä verkkokeskustelulla. Fokusryhmän WhatsApp-jatkokeskustelun tavoitteena oli syventää tapaamisessa saatua aineistoa. Fasilitoimme keskustelua lähestymällä sitä temahaastattelusta käsin, sillä tarkoitus ei ollut rajata vastauksia valmiiksi annettuihin vaihtoehtoihin tai lähestyä sitä tiukasti ennakkoon käsi-kirjoitetulla pohjalla (vrt. strukturoitu haastattelu), vaan jättää reilusti tilaa osallistujien itseilmaisulle ja myös keskinäiselle vuorovaikutukselle (ks. Pietilä 2017, 111). Pyrimme mahdollistamaan osallistujien omaa ilmaisua sekä vuoropuhelua toistensa ja meidän kanssamme. Verkkokeskustelun avulla halusimme syventää käsitystä erityisesti osallistujien arvoista, kansalais-toimijuudesta ja heidän näkemyksistään nuorten yhteiskunnalliseen vaikuttamiseen liittyen.

5 TULOKSET: HAVAINTOJA KENTÄLTÄ

"I raise up my voice – not so that I can shout, but so that those without a voice can be heard."

Aktivisti Malala Yousafzai (2013)

5.1 Elokapina: Tunneyhteisö turhautuneille

Elokapina järjesti 6.-14.10.2022 Luontokatokapinan, johon kuului lukuisia mielenilmauksia ja tapahtumia. 14.10. järjestetty mielenilmaus oli Luontokatokapinan viimeinen tilaisuus Helsingissä. Se alkoi Mannerheimintiellä Eduskuntatalon edustalla ja päättyi Pitkällesillalle. (Elokapina 2022b.) Havainnoinnin kohteena oli Mannerheimintiellä järjestetty mielenilmaus, jossa oli paikalla noin 100 mielenosoittajaa. Ympäri oli noin 10 poliisiautoa sekä 10–20 ulkopuolista tarkkailijaa, joista osalla oli mukana kamerat. Mielenosoituksesta poistettiin kymmeniä mielenosoittajia, koska he eivät totelleet poliisin käskyjä siirtyä. Pitkällesillalla mielenosoittajia tuli mukaan lisää ja poliisi otti kiinni heistä yli 50 (Lehtinen & Hirvonen 2022). Sää oli kylmä ja sateinen.

Luontokatokapinan keskiössä oli luontokadon pysäyttäminen. Sen tavoitteena oli saada päättäjät ymmärtämään ilmasto- ja ympäristökriisin vakavuus sekä Suomi toimimaan globaalisti vastuullisesti: lopettaa luontokato Suomessa, turvata hiilinielut, minimoida ilmastopäästöt ja maksaa ilmastovelat (Elokapina 2022b). Globaalia vastuuta korostettiin myös vaatimalla, ettei ilmastokriisiä saa pysäyttää alkuperäiskansojen tai muiden haavoittuvaisten yhteisöjen kustannuksella (Elokapina 2022c).

Mielenosoittajilla oli mukanaan tavoitteita tukevia kylttejä, ja ryhmän huudot olivat linjassa tämän kanssa. Agitaattori huusi: "Mitä me halutaan?". Ryhmä vastasi: "Suojella luonnon metsät!". Osa huudoista viittasi myös globaalin oikeudenmukaisuuden tunnistamiseen: "Kuka on velkaa kelle?". Ryhmä vastasi: "Pohjoinen etelälle!". Metsäkatoa lähestyttiin monesta kulmasta sekä metsän suojelun että globaalin oikeudenmukaisuuden näkökulmasta. Agitaattori piti englanniksi monologin, jossa hän luki ääneen Elokapinan vaateita. Tässä kohtaa paikalla ei ollut varmaan säänkään takia paljoa ohikulkijoita, joten selkeästi muotoillut vaatimukset eivät saa-

vuttaneet suurta yleisöä välittömästi paikalla olleissa ihmisissä. Vaateissa korostui myös Kentaurin (2021) aineistossa vaikuttajaryhmän nuorten hyvin keskeisiksi kokemat asiat: ilmastonmuutoksen torjuminen ja kaikkien ihmisten yhdenvertaisuuden tavoittelu yhteiskunnassa. Vaikuttajaryhmien nuoret ovat kansainvälisesti valveutuneita, mikä näkyi myös mielenilmauksessa siinä, että esitetyt asiat olivat selkeitä sekä perustelut avattuina.

Mukana olleet aktivistit edustivat eri sukupuolia ja ikäryhmiä, vaikka suurin oli osa nuoria. He olivat valmiita laittamaan itsensä alttiiksi ottaen huomioon sekä poliisin läsnäolon että vihamielisenkin vastustuksen, jota havainnoinnin aikana tapahtui useita kertoja. Vanhempi henkilö tuli mielenosoittajien lähelle huutamaan “Pelkääkö Elokapina vettä, kun teitä on täällä niin vähän?”. Mielenosoittajat aloittivat vaatimusten huudot yhdessä vaihtaen huutelijan äänen, eikä kukaan lähtenyt dialogiin hänen kanssaan. Mielenilmauksen ohikulkijoista useimmat kommentoivat sitä negatiiviseen sävyyn. Yksi ohikulkija kommentoi vihamielisesti kaverilleen “Mitä v*ttua toi nyt auttaa?”. Toisessa ohikulkevassa joukkiassa kyseenalaistettiin mielenilmauksen merkitystä kommentoimalla halveksuvaan sävyyn “Kyllä mettää löytyy, kun lähetään landelle. Nää helsinkiläiset.”. Näitä kommentteja ei lausuttu suoraan mielenosoittajille, mutta ne osoittavat selkeästi, että Elokapinan suora toiminta herättää vastustusta, kuten odotettua: Elokapinan tien valtaaminen suoran toiminnan keinona irtautuu yleisestä järjestyksestä saadakseen huomiota viestilleen – tämä toimintamalli vaatii mukana olevilta aktivisteilta yksilöllistä ja yhteisöllistä rohkeutta ja tunnetaitoja käsitellä myös vastustusta.

Elokapinan aktivistit toimivat tunneregiimien, eli odotettujen toimintatapojen vastaisesti, josta ulkopuolisten vihamieliset ja halveksuvat kommentit mahdollisesti osin juontuvat. Yleinen järjestys ja yhteiskunnallinen keskustelu edellyttää hillitympää käytöstä. Aktivistit ilmaisivat turhautumistaan nykyisten ilmastotoimien riittämättömyydestä ja hätää planeetan tulevaisuudesta. Elokapina tarjonneekin aktivisteille tunneturvapaikan: tukahdutetut tunteet, joille ei ole yleisesti tilaa yhteiskunnallisesti, konkretisoituvat suoran toiminnan ilmastoaktivismiksi, jossa turhautumisen ja vihan tunteita on sallittua ilmaista (ks. Firth-Godbehere 2020, 14–15). Voikin kysyä, missä määrin aktivismi kumpuaa tunneyhteyden uuvuttavuudesta: siitä, että omat tunteet ovat laajemmin yhteiskunnassa jollain tapaa liikaa, tulevatkin Elokapinan tarjoamassa tunneyhteydessä peilatuksi, validoiduksi ja kohdatuksi. Huolta tulevaisuudesta ei tarvitsekaan enää kantaa yksin, vaan ilmastoahdistuksen voi kääntää suoraksi toiminnaksi, joka viestii myös toivosta: toivo paremmasta, ihmisen kyvykkyydestä toimia viisaammin, saa pitämään ääntä ja tavoittelevaan muutosta.

Koolla oli varsin paljon mielenosoittajia vesisateesta ja kylmästä lokakuisesta säästä huolimatta. Tunnelma oli mielenilmauksen käynnistyessä hyvin rauhallinen ja hieman latistunut, eikä siinä ollut sellaista hauskaa yhdessä tekemistä, mikä on erityisesti järjestöissä asia, jota halutaan korostaa. Mielestämme latistunut tunnelma korostaa asian vakavuutta, jonka edestä on tultu osoittamaan mieltä. Ilmastokriisi ja sen pysäyttäminen on huolestuttava asia. Mielenosoittajat ovat sitoutuneet edistämään asiaa, eivät viettämään laatu-aikaa yhdessä. Heitä yhdistää samanmielisyys sekä arvot, paikalle on tultu asian takia. Toiminta on selkeästi prefiguratiivista, sillä asialle halutaan näkyvyyttä omalla toiminnalla. Prefiguratiivisuudella asia pyritään nostamaan ja pitämään julkisessa keskustelussa sekä kirittämään poliitikkoja.

Paikan päällä havainnoidessa vaikutti, että läsnä oli jonkin verran median edustajia, mutta on mahdollista, että he olivatkin tubettajia. Jälkikäteen huomasimme, että mielenosoitus ei ollut esillä kaikissa medioissa ja esimerkiksi MTV-uutisten (2022) jutussa oli käytetty aiempaa kuvituskuvaa mielenosoituksesta, eivätkä he olleet paikalla tässä kyseisessä mielenosoituksessa. Kuitenkin esimerkiksi Iltalehti saapui paikalle Pitkällesillalle aktivistien lukittauduttua toisiinsa vaijerein (Salminen & Sonerva 2022). Paikalla olleista videokuvaajista ainakin yksi osoittautui jälkikäteen Elokapinan vastustajaksi. Hän oli jakanut YouTube-kanavalleen mielenosoituksesta livevideon saatteella “Seurataan kun rikollisjärjestö Elokapinaa kannetaan putkaan” (Korhonen 2022). Elokapinalla vaikuttaa olevan aktiivisia vastustajia, jotka haluavat levittää heistä informaatiota esimerkkinä rikollisesta ja laittomasta toiminnasta. Vastustajat hyödyntävät verkkoa alustanaan, aivan kuten aktivistit itsekkin tekevät mobilisoituakseen. Aktivismille onkin varsin tyypillistä sen taipumus herättää vasta-aktivismia.

Mannerheimintien mielenosoituksen medianäkyvyyden vähäisyys selittänee, miksi Elokapina päätti järjestää perään vielä toisen mielenilmauksen Pitkällesillalla ilman etukäteisilmoitusta kerätäkseen huomiota. Mielenilmaus sai joka tapauksessa paljon medianäkyvyyttä verrattuna muihin järjestöjen kampanjoihin ja tempauksiin, vaikka se ei välttämättä herätä enää yhtä suurta yhteiskunnallista keskustelua kuin liikkeen alkutaipaleella. Elokapina on kuitenkin Raschken määritelmän mukaisesti onnistunut tekemään itsestään merkittävän liikehdinnän, sillä se onnistuu saamaan medianäkyvyyttä (ks. Bennett 2003, 18). Merkillepantavaa on, että iso osa medianäkyvyydestä kertoo Elokapinan toimintatavoista. Myös keskustelupalstoilla kommentit painottuvat keinovalikoimasta käytävään keskusteluun ja väittelyyn siitä, onko toi-

minta oikein vai väärin. Elokapinan ajama asia jää pimentoon huomion kohdentuessa toimintamallien kritisointiin ja keskusteluun niiden eettisyydestä. Tämä on se seinä, johon aktivismi usein törmää, kuten luvun 2.4. aktivismin esimerkkien valossa kävi ilmi.

Andreottin ym. (2015) mallia mukaillen, Elokapina toimii uudistuksen tuolla puolen -tilassa: he ovat selkeästi havahtuneet nykyisen systeemin väkivaltaisuuksiin ja sortoon, joka on seurausta kestävästä kulutuksesta ja aiheuttaa globaalia epäoikeudenmukaisuutta. He ovat luoneet uudenlaisen tunneyhteisön, jossa on sallittua kritisoida nykyisen järjestelmän kestävättömyyttä ja joka tuottaa innovatiivisia tapoja pyrkiä muuttamaan suuntaa. Tämä korostaa perinteisempien järjestöjen toimintaa pehmeän uudistuksen tilassa, jossa fokus on enemmän osallisuudessa, dialogissa ja konsensuksessa – yleisestä tunneregiimistä ei tahdota poiketa, eikä yleistä järjestystä häiritä, vaan toimia nykyisen yhteiskunnan puitteissa, jossa uudistuksen tarve on kuitenkin selkeä. Järjestöjen toiminta on pääosin valtion rahoittamaa, joten samanlainen systeemiin kohdistuva kritiikki ei ole heille kaikissa tilanteissa mahdollista – tai ainakin tätä selvästi varotaan. Osa järjestöistäkin kuitenkin toimii radikaalin muutoksen tilassa, tai jopa muutoksen tuolla puolen, hakkeroiden nykyistä systeemiä toimien sen ehdoilla, mutta pyrkien luomaan vaihtoehtoisia tapoja olla. Suurin osa yhteiskunnasta hyväksyy nykyisen systeemin ja täten Elokapinan kaltainen vahva ja radikaali kritiikki sitä kohtaan koetaan häiritsevänä ja vahingoittavana. Elokapinan havainnointi osoitti tiettyjä eroavaisuuksia myös järjestöjen ja kolmannen sektorin toiminnassa liittyen erityisesti yhteiskunnallisen muutokseen: kuinka paljon ja nopeasti muutosta tarvitaan? Merkittävin ero toimijoissa on systeemitasolla: nähdäänkö nykyinen systeemi pääosin ystävällismielisenä ja toimivana, joka tarvitsee pieniä uudistuksia ollakseen kaikille parempi vai nähdäänkö nykyinen systeemi itsessään väkivaltaisena, joka tarvitsee radikaaleja muutoksia?

Havainnointi Luontokatokapinassa vahvisti neljännen sektorin aktivismiin liittyviä olettamuk-siamme, jotka syntyivät teorian ja taustatiedon pohjalta. Erityisesti näkyväksi tuli, että toiminta on kiistanalaisempaa ja tunneilmaisua sallivampaa. Koska kyseessä oli strukturoimaton ja tarkkaileva havainnointi, ei tämä vastannut kaikkeen, vaan se ohjasi ajatuksiamme eteenpäin hankkimaan lisää tietoa nuorilta itseltään. Vastataksemme tutkimuskysymykseemme, mitä uutta järjestöt voivat saada neljännen sektorin aktivismista, syvensimme ymmärrystämme nuorten motivaatioista vaikuttaa yhteiskuntaan sekä tunteiden merkityksestä tässä kaikessa suoraan nuorilta itseltään fokusryhmän kautta, jonka tuloksia erittelemme seuraavaksi.

5.2 Fokusryhmä: Esimerkilliset aktiiviset kansalaiset

Fokusryhmään oli alun perin tarkoitus osallistua seitsemän henkilöä, mikä onkin Bloorin (2001, 26) mukaan usein suositeltu osallistujamäärä fokusryhmälle. Lopullinen aineistomme kattaa kuitenkin vain neljä osallistujaa. Tyttöjen päivän koordinaattoreiden tapaamisessa ja illallisella saamamme aineisto antoi vastauksia tutkimuskysymystemme kannalta keskeisiin asioihin. Aineisto saatiin tallennettua olosuhteisiin nähden hyvin. Esimerkiksi illallisen yhteydessä toteutettu keskustelu ja havainnointi olisi voinut mennä pieleen, jos ravintolassa olisi ollut paljon asiakkaita, meluisaa tai muita häiritseviä tekijöitä. Meillä kävi tuuri ja pöytäseurueemme oli ravintolan ainoat asiakkaat koko parituntisen viipymisemme ajan. Olemme käyttäneet sitaateina vain sellaisia puheenvuoroja, jotka saatiin sellaisenaan lähes sanatarkasti kirjattua ylös. Työnjaolla (fasilitaattori/kirjaaja) mahdollistimme sen, että saimme osallistujien keskustelun kirjattua hyvin ylös. Nauhoittamalla keskustelut ja litteroimalla aineiston sitä olisi voinut analysoida paremmalla tarkkuudella ja syvyydellä, kun esimerkiksi puheenvuorojen tauot ja empieminen olisivat tulleet näkyväksi. Emme kuitenkaan nähneet tätä tarpeelliseksi tilaisuuden luonne huomioon ottaen tai perustelluksi työn tavoitteiden kannalta. Arvioimme saavamme riittävän monisävyisen ja tarkan aineiston valituilla menetelmillä.

Jatkokeskustelu WhatsAppissa jäi vähäiseksi. Saadut viestit tukivat aiemmin kerrottua ja vahvistivat niiden analyysin tulkintaa, mutta syvempää uutta ymmärrystä asiaan ei tullut. Kaikki fokusryhmän jäsenet olivat mukana WA-ryhmässä ja lukivat lähettämämme viestit (pois lukien yksi osallistuja, joka ei lukenut viimeisintä lähettämäämme viestiä), mutta kaksi heistä ei vastannut lainkaan kysymyksiin. Syytä tähän emme tiedä, voimme vain arvailla. Yhtenä selittäjänä voi olla aika, sillä osallistuvat olivat aiemmin kertoneet olevansa hyvin kiireisiä ja aktiivisia useilla elämänalueilla. WA-keskustelu muodosti heille yhden tehtävän lisää. Voi myös olla, että heidän oli vaikea kieltäytyä jatkokeskustelusta kasvotusten ja siten he liittyivät ryhmään, johon eivät oikeastaan olisi halunneet osallistua. WA:ssa toteutettu jatkokeskustelu ei välttämättä ollut menetelmävalintana onnistunut ja/tai tarpeellinen. Olennaisia kysymyksiä on myös se, onnistuiko ryhmän kiinnostuksen herättäminen ja ylläpito sekä WA-keskustelun fasilitointi. Yksi lopputulokseen vaikuttanut tekijä ja puute toiminnassamme saattoi olla se, että kysymyksen ryhmään jätettyämme emme aktiivisesti fasilitoineet yksittäisten osallistujien osallistumista tai osallistumattomuutta. Emme esimerkiksi kohdentaneet kysymyksiä uudelleen vastaamatta

jättäneille osallistujille kutsuen heitä henkilökohtaisesti vielä vastaamaan. Huomioimme osallistujat ryhmänä ja vastaamatta jättäneet ryhmän osana. Uuden kysymyksen/aihealueen laittaessamme kerroimme, että myös edellisiin kysymyksiin voi yhä vastata ja ajatuksiaan täydentää.

Pietilä (2017, 128) nostaa ryhmäkeskusteluiden keskeisiksi asioiksi sen, että ryhmän jäsenten vuorovaikutus on aktiivisuudeltaan tasaista ja esitetyt näkökulmat monipuolisia. Ryhmäkeskusteluiden anti on osallistujien välisessä vuorovaikutuksessa (Bloor 2001, 43). Ryhmässä ei ollut havaittavissa vahvaa dominoivuutta tai toisaalta liiallista varovaisuutta, joista molemmat ryhmässä ilmetessään uhkaavat vähentää moniäänisyyttä. Ryhmän keskustelu oli kuitenkin alkuun tunnustelevaa, mikä onkin tavallista ryhmäkeskusteluissa osallistujien tunnustellessa, miten juuri tässä ryhmässä ajatuksiaan on hyvä esittää. (ks. Pietilä 2017, 115–116.) Puheenvuorot jakautuivat varsin tasaisesti. Tilaisuuden alussa kukin käytti vuorollaan puheenvuoron, jossa kertoi omasta tyttöjen päivänä järjestämästään toiminnasta/tapahtumasta ja siihen liittyvästä prosessista. Tapaamisen edetessä osallistujien välinen vuorovaikutus lisääntyi. He esimerkiksi alkoivat kommentoimaan ja jatkamaan toistensa puheenvuoroja. Kun tapaamisen alussa ryhmän jäsenet kommentoivat ensisijaisesti vieressään istuvan (itselleen tutuimman) henkilön puheenvuoroja, tapaamisen edetessä osallistujien puheenvuorot suuntautuivat enemmän suoraan myös muille osallistujille. Osallistujat etenivät tässä vuorovaikutuksen prosessissa konkreettisesti ryhmänä, sillä muutos tapahtui kaikkien osanottajien osalta lähes samanaikaisesti. Fokusryhmän vuorovaikutus vaikutti kevyeltä ja välittömältä. Ryhmässä ei kuitenkaan ilmaistu erimielisyyttä tai haastettu toisten ajatuksia, mikä mahdollisesti yksipuolistaa aineiston laatua. Tapaamisessa ei toisaalta noussut esiin selkeän ristiriitaisia näkemyksiä herättäviä aiheita, mikä voi selittyä ainakin osin tapaamisen temalla. Aktiivismin parissa tällainen aihe voisi olla esimerkiksi suhtautuminen suoraan prefiguratiiviseen toimintaan (vrt. Elokapina kadulla). Tyttöjen oikeudet ja nais erityiset kysymykset olivat ryhmää yhdistävä kiinnostuksen ja vaikuttamisen kohde, josta heidän vaikutti olevan luontevaa keskustella. Kokonaisuutena fokusryhmä vaikutti toisiaan ja aihetta kannattelevalta. Tämä näkyi esimerkiksi siinä, miten he osoittivat tukea ja kiinnostusta kunkin ajatuksia ja toimintaa kohtaan sekä siinä, miten tyttöjen oikeuksien parissa tehtävä työ muodosti heille raamit, joiden sisällä heidän vaikutti olevan turvallista ja helpoa liikkua keskustelussa.

Seuraavaksi käsittelemme fokusryhmässä käytyä keskustelua tarkemmin. Kasvotusten tapaamisessa ja illallisella käydyt puheenvuorot on merkitty tunnisteella ”haastateltava”, WhatsApp-ryhmästä otetut sitaatit on erotuksen vuoksi merkitty lisätunnisteella ”WhatsApp-viesti”.

Kaikki fokusryhmän jäsenet kertoivat, että he ovat tulleet mukaan tyttöjen oikeuksia edistävään toimintaan ystävien kautta. On siis ollut joku, joka on pyytänyt ja kysynyt mukaan toimintaan. Se onkin tavanomainen reitti kansalais- ja vapaaehtoistoimintaan, sillä iso osa suomalaisista, erityisesti nuorista, kertoo olevansa kiinnostuneita vapaaehtoistoinnasta, jos heitä vain pyydetään tai kysytään mukaan (Rahkonen 2021, 19).

Mukaan mut Planille alun perin sai kaverit ja se on mulle edelleen tärkeää, että vapaaehtoistyötä voi tehdä yhdessä kavereiden kanssa... Mä opetan myös tanssia ja se harrastus ei maksa kävijöille mitään, tosin mulle maksetaan siitä eli ei oo vapaaehtoistyötä. Mutta tuli mieleen, että tanssin opettamista ja Planissa toimimista yhdistää se, että molemmissa pääsen tarjoamaan muille mahdollisuuksia, joita he eivät välttämättä muuten saisi ja myös se on mulle tosi tärkeää! (Haastateltava 2, WhatsApp-viesti.)

Lähdin mukaan (Planin) toimintaan, kun muutin uudelle paikkakunnalle ja tutustuin ystävään, joka oli mukana Planin toiminnassa. Kun muutin (paikkakunta) opiskelemaan, ajattelin että vapaaehtoistoimintaan olisi kiva päästä mukaan ja Plan oli siinä mielessä helppo valinta, kun toimintaan pystyi osallistumaan yhdessä kavereiden kanssa. Lisäksi tietenkin arvomaailmani kohtaa Planin arvojen kanssa. (Haastateltava 3, WhatsApp-viesti.)

Edellisistä ja seuraavista sitaateista käy ilmi, että arvoilla on ollut merkitystä vapaaehtoisuudesta ja organisaatiota valittaessa. Vastauksista käy ilmi, miten tärkeää nuorten osallistujien kannalta on, että organisaatio kykenee sanoittamaan arvonsa ja ne myös aidosti vaikuttavat toimintaan. Osallistujat peilaavat organisaation arvoja omiin henkilökohtaisiin arvoihinsa. Nuoret toimivat valittujen arvojen pohjalta. Arvojen sanoittaminen ja sen vaikutus osallistumiseen saattaa olla tyypillisempää juuri nuorille sukupolville.

Mun mukana olemiseen vaikuttaa myös se, että varsinkin tyttöjen ja naisten oikeudet ja tasa-arvo on mulle tärkeää ja niitten eteen pääsee Planilla tekemään töitä ja oikeestaan tästä syystä lähin tyttöjen päivään mukaan. (Haastateltava 2, WhatsApp-viesti.)

Vapaaehtoistoinnassa tärkeintä on hyvä yhteishenki ja hyvän tekeminen yhdessä kavereiden kanssa sekä omien arvojen esilletuominen ja ajaminen. (Haastateltava 3, WhatsApp-viesti.)

Osallistujat ovat kohdanneet ihmettelyä ja arvostelua toiminnastaan. On esimerkiksi kyseenalaistettu sitä, miksi he ovat päättäneet osallistua juuri tyttöjen päivään.

Miks on joku tyttöjen päivä eikä poikien päivää, että tästä nousee tällainen feministinen vallankaappauskuva. (Haastateltava 1.)

Se et jollekin asialle annetaan huomiota, ei tee jostakin toisesta vähemmän tärkeää. (Haastateltava 2.)

Osallistujat keskustelivat siitä, miten sen takia ei voi olla tekemättä asioita, että jokin toinenkin asia on tärkeä. He heittivät pallon arvostelijoille (pojille/nuorille miehille) keskustelemalla siitä, että on paljon kysymyksiä ja asioita, jotka ovat tärkeitä nuorten miesten osalta. Heidän viestinsä arvostelijoille oli selvä: *sit vaan tekemään!*

Osallistujat ovat siis törmänneet monelle aktivistille tuttuun ”mutta entäs...” -ilmiöön. Kun puhutaan naisten tai tyttöjen oikeuksista, kysytään ”mutta entäs miehet?”. Maahanmuuttaneiden kotoutumisesta keskusteltaessa heitetään väliin: ”entäs kotimaan vähäosaiset?”. Tämä on tyyppillinen tapa estää keskustelua ja kontrolloida siihen liittyvää osallistumista. Kyse ei ole laadukkaasta argumentoinnista, vaan pyrkimyksestä harhauttaa huomio toisaalle. Illallisen yhteydessä keskusteltiin siitä, miten tärkeää on, että ympärillä on samanhenkisiä ihmisiä. Osallistujat kokivat sen tuovan turvaa kansalaistoimintaan osallistumiseen. Tähän kytkeytyy tunneyhteisöjen ja -turvapaikkojen tehtävä kansalaistoiminnassa: ne mahdollistavat paitsi vertaisuutta, myös turvaavat itselle tärkeiden asioiden puolesta toimimista ympäristön ja toisten ihmisten mahdollisesta haastamisesta tai jopa suoranaisestä vastustamisesta huolimatta.

Tyttöjen oikeuksien eteen on tehty työtä pitkään yhteiskunnan eri tasoilla ja globaalisti. Kuten edellä käy ilmi, ajatus tasa-arvotyöstä ja yhdenvertaisuuskysymyksistä voidaan silti yhä nähdä ulkopuolisten silmin repäisevältä valinnalta, jonka tekijöitä halutaan haastaa tai heidän motiivejaan kyseenalaistaa.

Fokusryhmän jäsenet ovat monella tapaa aktiivisia elämässään. Koordinaattorit ovat monenlaisessa toiminnassa mukana. He ovat sekä aktiivisia osallistujia että toiminnan toteuttajia, mikä asettaa kansalaistoimintaa (järjestöt, neljän sektori) kohtaan myös vaatimuksia. Sen pitää mahduttaa osaksi arkea.

Olen myös aina ollut kiinnostunut erilaisista vapaaehtoistoimista ja vaikuttamisesta esimerkiksi kouluissa, joissa olen ollut oppilaskunnan hallituksessa ja nyt yliopistossa toimin tuutorina. (Haastateltava 3, WhatsApp-viesti.)

Planin (paikkakunta) vapaaehtoisena toimiminen on myös stressitön tapa osallistua, koska oman osallistumisen tapaan ja määrään saa vapaasti vaikuttaa. (Haastateltava 3.)

Markkinointiin sai apua ja vaikuttanut myös jaksamiseen, kun meitä on sen verran paljon. Teiltäkin (Plan) tuli valmiita ideoita, kun Planin kanssa toimiminen on niin helppoa ja vaivatonta, lähti taakkaa pois. Ei tullut sellainen olo, että kuolen työtaakan alle. (Haastateltava 2.)

Koordinaattorit ovat usein siellä missä tarvitaan tekijöitä. Keväästä syksyyn vuonna 2022 he panostivat vapaa-ajallaan tyttöjen päivään, jonka jälkeen on jonkin muun vuoro. Heidän toimintaansa kuvaakin projektimaisuus. Projekteihin sitoudutaan ja niille annetaan paljon tietty aika, jonka jälkeen on tilaa uudelle projektille.

Se on just se juttu, että tekemisellä on selkeä alku ja loppu, sitten jotain uutta. (Haastateltava 1, illallisella. Muut myötäilevät ja nyökyttelevät.)

Fokusryhmälle on tärkeää yhteisöllinen muiden kanssa toteutettava tekeminen. Muiden mukaan innostaminen ja saaminen koetaan palkitsevana ja merkityksellisenä.

Yliopiston ständiltä saatiin lukuisia uusia vapaaehtoisia mukaan...et voi yhdessä mieltä. Nyt meillä on täällä (paikkakunta) oma uusi porukka. Odotan tosi innolla, mitä sieltä tulee. (Haastateltava 3.)

Teoriaosuudessa käsitelimme yhdistystoiminnan funktioita. Tyttöjen päivän koordinaattorien toimintaa ohjaa Plan-säätiö, jonka tarjoama toiminta on perinteisestä yhdistystoiminnasta poiketen vapaamuotoisempaa ja pitää sisällään lukuisia neljännelle sektorille tyypillisiä piirteitä. Kaunismaan (2022a, 16–18) nimeämät kolme funktioryhmää (sosiaalinen funktio, vaikuttamisfunktio ja tuotantofunktio) ovat nähdäksemme sovellettavissa myös neljännen sektorin toimintaan. Koordinaattoreille kansalaistoiminta vaikuttaisi vastaavan useaan eri tarpeeseen. Yhtäältä se täyttää yhteisöön kuulumisen ja yhdessä tekemisen tarvetta. Toiseksi se mahdollistaa vaikuttamiseen tähtäävää toimintaa ja tavoitteita. Kaikki haastatellut toimivat koordinaattorityössään vahvassa yhteistyössä muiden kanssa. Vastauksista käy ilmi se, miten tärkeää on, että vaikuttamistyö on myös kivaa ja siihen mahtuu kepeyttä. Olennaista on myös se, että toiminta huomioi jaksamiseen ja hyvinvointiin liittyviä reunaehtoja, joista kerrotaan alla olevan fokusryhmän jäsenen sitaateissa.

Toiminnassa itsessään mulle on tärkeitä sen vapaamuotoisuus ja ennen kaikkea joustavuus, jotta se pysyy kivana ja stressittömänä. (Haastateltava 2.)

(Nimi) ja (Nimi) otti vastuun siks aikaa, kun mä kävin syömässä. Olin helpommin lähestyttävä, kun en ollut yksin. Ekan tunnin aika tuli ehkä kaksi ihmistä, mutta sitten kun olin muiden kanssa, ihmisiä sateli siihen. Olemus oli iloisempi ja avoimempi ku meit oli niinku monta, ni se oli musta niinku hyvä asia moneltakin kantilta. Tosi vähän kuormittava kun sain tukea toisista. (Haastateltava 2.)

Voimavaralähtöisessä kansalaistoiminnassa huomioidaan toimijoiden yksilöllisiä ja yhteisöllisiä tarpeita. Se käsittää sekä toiminnan sisältöön liittyviä tekijöitä että rakenteita, jotka tukevat vapaaehtoisen jaksamista. Voimavaralähtöinen toiminta vaikuttaisi toteutuneen koordinaattoreiden osalta tyttöjen päivän toiminnassa. Se välittyi heidän puheistaan suhteessa yhteisöön ja

kavereiden kanssa yhdessä tekemiseen liittyen. He olivat tyytyväisiä myös Planin rooliin ja tukeen. Viittasimme fokusryhmän osallistujiin otsikossa esimerkillisinä aktiivina kansalaisina, jota he ilmentävät ottaessaan toiminnan paikat ja tilat haltuunsa yhteistoiminnassa toisten kanssa. Voimavaralähtöinen ajattelu mielessä pitäen kentän toimijoiden on syytä huolehtia, ettei fokusryhmän kaltaisten nuorten aktiivisuus käänny uupumukseksi ja kokemukseksi riittämättömyydestä.

Kysyimme osallistujilta mitä heillä on seuraavaksi suunnitelmissa kansalaistoiminnan saralla. Vastauksista käy ilmi, että he käyttävät vaikuttamisen keinoja ja välineitä joustavasti. Tyttöjen päivä tarkoitti fyysisiä tapahtumia, jonne toivottiin mahdollisimman paljon ihmisiä kohdattavaksi ja joille kertoa tyttöjen asemasta maailmassa. Seuraava juttu (projekti) saattaakin olla esimerkiksi sosiaalisen median puolella tapahtuvaa asioiden näkyväksi tekemistä.

Nytpä pahan heitit. Mulla ei ehkä oo tohon mitään hirveen hyvää tai tarkkaa vastausta. Ei oo sellanen fiilis et ei mitään nyt, mut jos laittaa ajatushautomoon tulee konkreettisempia..ehkä somen puolella jotain tai jotain näkyvästi. Kiva et pääsee oman porukan ulkopuolelle vaikuttaa, se on musta kivaa. Haluan kyllä vaikuttaa, mutta en saa sanottua sitä konkreettiseksi asiaksi. (Haastateltava 2.)

Mä oon tän syksyn aikana järjestänyt tosi monta asiaa. Kun on ollut tuutorointia ja muuta, ni ehkä jotain pienempää (seuraavaksi). (Haastateltava 3.)

Meillä periaatteessa on uusi. Me yritetään päästä Yhdysvaltoihin, OPH:n rakentama hanke. Et siihen tulee vaihto, yhteistyökoulu. Ehdotettiin koululle ja saatiin opettajat mukaan. (Haastateltava 4.)

Haastateltavien kommentit tukevat näkemystä siitä, että kansalaistoiminnassa aktiivisilla nuorilla on monenlaista pääomaa. He paitsi luovat toiminnan paikkoja itselleen olemalla aloitteellisia, tarjoavat ja mahdollistavat sitä myös muille. Toiminnassa opitaan kokemusten kautta, kun kertyy hyviä kokemuksia siitä, että omalla toiminnalla on merkitystä. Koettua myös reflektoidaan yhdessä, kuten tapahtui tyttöjen päivän arviointitilaisuudessa ja sen jälkeisellä illallisella.

On vaikea sanoa, missä määrin kansalaistoiminta on kasvattanut tutkimuksessamme mukana olleiden nuorten sosiaalista tai muuta pääomaa, ja missä määrin on kyse siitä, että jo lähtökohteisesti eri toimintaympäristöissä aktiiviset nuoret hakeutuvat ja innostuvat herkästi kansalaistoiminnan ja -yhteiskunnan tarjoamista mahdollisuuksista. Todennäköisesti prosessi on kaksisuuntainen: kansalaistoiminnassa mukana olevilla on jo valmiiksi monenlaisia valmiuksia toimia ja vaikuttaa itsenäisesti ja/tai yhdessä muiden kanssa ja samalla kansalaistoiminta edelleen

lisää ja vahvistaa heidän toimijuuttaan. Tätä päätelmää tukee myös Nuorisobarometrin (Pekkarinen & Myllyniemi 2018) aineisto (yhteiskunnallisen) osallisuuden kasautumisesta samoille nuorille.

Kokonaisuutena osallistujista piirtyy kuva monin tavoin esimerkillisinä aktiivisina kansalaisina. Heille ominaista on lähteä mukaan muiden pyytäessä, mutta myös etsiä itse aktiivisesti uusia toiminnan paikkoja. He ovat kiinnostuneita maailmasta ja sen tapahtumista. Heillä vaikuttaa olevan vahva usko mahdollisuuksiinsa vaikuttaa asioihin. He kuuluvat ja toimivat erilaisissa yhteisöissä – ja myös luovat niitä itse. Anne Ilvosen (2005, 10) mukaan aktiivinen kansalaisuus todentuu nimenomaan yhteisöllisessä yhteistoiminnassa ja aktiivisuus syntyy vuorovaikutuksessa muiden kanssa.

5.3 Nuoret tasa-arvovaikuttajat etsimässä omaa tapansa vaikuttaa

Nuorten tasa-arvovaikuttajien lopputapaamisessa käytiin läpi nuorten syksyn aikana tekemää vaikuttamista, johon he saivat tukea ohjelman kautta. Tavoitteena oli syventää käsitystä siitä, mikä nuoria motivoi vaikuttamiseen sekä kuulla heidän kokemuksiaan siitä, miten he olivat syksyn aikana kehittyneet vaikuttajina ja minkä he kokevat ensiarvoiseksi omassa vaikuttamistoiminnassaan.

Nuoret tasa-arvovaikuttajat oli Planin ja Naisjärjestöjen keskusliiton yhteinen koulutusohjelma yhteiskunnallisesta vaikuttamisesta ja tasa-arvosta kiinnostuneille nuorille. Ryhmä toimi 5.9.–17.12.2022. Havainnointi tapahtui ryhmän viimeisessä tapaamisessa 17.12.2022, jossa nuoret kertoivat tekemistään tasa-arvotiedoista, oppimistaan asioista sekä vinkeistä, joita he antaisivat muille nuorille. Ryhmässä toimi yhteensä 20 nuorta ja heistä mukana viimeisessä tapaamisessa oli 11. Tässä ryhmässä nuoret toimivat itsenäisinä vaikuttajina suunnitellen oman tasa-arvotiedon joko yksin tai ryhmissä, mutta saivat tukea vaikuttamiseen järjestäjiltä yhteisen WhatsApp-ryhmän, kuukausittaisten tapaamisten, koulutusten, henkilökohtaisen tuen ja budjetin muodossa.

Nuorten tekemät tasa-arvotiedot olivat pääosin blogi- tai lehtikirjoituksia ja sometusta, joiden lisäksi oli taidenäyttely ja esitys koulussa. Monelle tämä oli ensikosketus yhteiskunnalliseen vaikuttamiseen. Nuoret kokivat saaneensa ohjelmasta itseluottamusta ja se vahvisti heidän motivaatiotaan vaikuttaa yhteiskuntaan: he halusivat jatkaa vaikuttamista myös ohjelman loppumisen jälkeen.

Nuorten puheissa korostui erityisesti jaksaminen ja hyvinvointi: 11 nuoresta 7 nuoren puheenvuoroissa korostui se, että vaikka on tärkeää vaikuttaa, niin kaikkeen ei pidä lähteä mukaan ja omia rajoja sekä hyvinvointia tulee kunnioittaa. Nuori C kommentoi: “Jotta voi vaikuttaa, täytyy pitää itsestään huolta”. Puheenvuoro keräsi nyökyttelyä sekä hyväksyntää koko osallistujaporukalta. Moni nosti esiin, että heillä on ollut syksyn aikana ongelmia jaksamisen kanssa, koska he ovat monessa mukana – he ovat aktiivisia kansalaisia, joilla on palo muuttaa maailmaa, mutta voi olla, että ei vielä käsitystä siitä, missä oman jaksamisen rajat menevät. Jaksamiseen liittyviin haasteisiin korostui keskustelussa ratkaisuna se, että kannattaa lähteä mukaan vain siihen, mikä ihan oikeasti kiinnostaa. Nuori F kommentoi myös, että kannattaa pyrkiä rakentamaan itselleen konkreettista ja koherenttia ajatusmaailmaa sekä väitellä sen puolesta rohkeasti. Nämä ratkaisut vaativat itsetuntemusta ja ymmärrystä omista arvoista: Mikä minulle on tärkeää? Mihin minä haluan vaikuttaa?

Nuori H pohti sitä, että enemmistöä vastaan meneminen ahdistaa paljon, sillä usein eri mieltä olevat saattavat kommentoida hyvin kriittisesti ja epäasiallisesti. Myös muut olivat kohdanneet negatiivista kommentointia sosiaalisessa mediassa jakaessaan tasa-arvoon tai muihin yhteiskunnallisiin aiheisiin liittyviä postauksia. Osa antoi negatiivisten kommenttien mennä vain ohi, mutta useat kokivat sen haastavaksi. Nuoret kaipasivat vahvistusta siihen, että uskaltaisivat kulkea omaa tietään vaikuttajina ja tarvittaessa mennä enemmistöä vastaan. Tässä tasa-arvovaikuttajat eroavat Elokapinan aktivisteista: julkisesti näkyvässä suorassa toiminnassa mukana oleminen vaatii kykyä sivuuttaa ulkopuolisten mahdollinen kritiikki ja vastustus. Nuorissa tasa-arvovaikuttajissa oli mukana nuoria, jotka olivat myös kiinnostuneita vaikuttamisesta, mutta etsivät vielä itselleen merkityksellistä vaikuttamisen kohdetta ja sopivaa tapaa. Heille oli tärkeämpää toimia “kunnon kansalaisen tavoin” odotettujen tunneregiimien ja normien mukaisesti, eikä haastaa niitä liian vahvasti. Tämä menee linjassa Rasimuksen (2006, 18) havaintojen kanssa suomalaisesta kansalaisyhteiskunnassa: suomalaiset liikkeet ja toimijat pyrkivät vaikuttamaan lainkuuliaisesti nykyisen poliittis-hallinnollisen järjestelmän puitteissa eikä suoran toiminnan keinot ole kovinkaan tyypillisiä.

Nuorissa tasa-arvovaikuttajissa korostui tasa-arvoon kohdistuva yhteiskuntakritiikki. Moni nuorista ei ollut vielä täysin varma siitä, mihin he haluavat yhteiskunnassa vaikuttaa ja miten he voivat ratkoa epäkohdikseen katsomiaan asioita, mutta he olivat kuitenkin havahtuneet muutoksen tarpeeseen ja siihen, että he itse haluavat toimia muutoksen agentteina ja aktiivisina

kansalaisina. Systeemikriittisestä näkökulmasta (ks. Andreotti ym. 2015) nuoret tasa-arvovai-
kuttajat -ohjelma ja siinä toimivat nuoret ovat osin sekä pehmeän että radikaalin uudistuksen
tilassa. Ohjelma keskittyy tasa-arvoon eikä täten tarjoa mukana oleville nuorille syvempää sys-
teemistä ymmärrystä ongelmista.

Tästä herää kysymys, voiko kolmas sektori kasvattaa ja kouluttaa nuoria kohti uudistuksen
tuota puolta systeemikriittiseen lähestymistapaan ollessaan itse osa järjestelmää vai vaadi-
taanko siihen systeemin ulkopuolisuus? Ja toisaalta, onko järjestöillä halukkuutta systeemikriit-
tisyteen, sillä he itse hyötyvät nykyisestä järjestelmästä monin tavoin? Järjestöjen onkin tär-
keää tiedostaa oma tilansa. Järjestöjen keskeinen rooli voi olla turvallisten ensiaskelten tarjoa-
misessa yhteiskunnallisen vaikuttamisen parissa. Nuoret ovat vaikuttajina erilaisia, toiset ovat
varovaisempia, ja myös sille on oltava tilaa. Nuori I huomioi, että monissa paikoissa juuri se,
että asia sanotaan nuorten äänellä, voi tuoda lisäarvoa. Esimerkiksi lehdet haluavat kuulla nuor-
ten ääntä eri asioissa – niin kauan kun se on oikealla tavalla kriittinen.

Ryhmä on tarjonnut turvallisen tunneyhteisön tutustua itselle tärkeisiin aiheisiin ja syventää
itsetuntemustaan, joka nousi esiin nuori D:n puheenvuorossa. Hän kokee merkitykselliseksi,
että "on muitakin ihmisiä, jotka ovat intohimoisia vaikuttamisesta ja tasa-arvosta". Juuri yhtei-
söllisyys koettiin tärkeäksi, sillä moni koki jäävänsä tasa-arvoasioiden kanssa yksin: oli havah-
duttu johonkin itselle merkitykselliseen arvoon, mutta omalta paikkakunnalta ei löytynyt sa-
manmielisiä ihmisiä, joiden kanssa jakaa ajatuksia tai toimia yhdessä. Tätä kautta nuoret ovat
voineet vahvistaa omaa sosiaalista identiteettiään yhteisöön kuulumisen ja itselleen merkityk-
sellisen asian kautta.

Tässä ryhmässä korostui arvoidentiteetiltään vaikuttajiin ja suorittajiin lukeutuvia nuoria. Se
tuli näkyväksi sen kautta, miten nuoret suhtautuvat vaikuttamiseen. Suorittaja-arvoidentiteetti
näkyi siinä, että nuoret korostivat jaksamisen ja mielenterveyden tärkeyttä tekemisen rinnalla
sekä heidän puheenvuoroissansa tuli ilmi se, että he ovat mukana monessa eli he ovat hyvin
aktiivisia. Nuori C kommentoi "Älä lähde kaikkeen mukaan mikä kiinnostaa ja innostaa, koska
ei millään ehdi tekemään kaikkea". Omat kiinnostuksen kohteet voivat olla laajat ja halu tehdä
niin suurta, että lähtee mukaan useampaan asiaan kuin on realistisesti mahdollisesti. Arvoiden-
titeetiltään vaikuttajat korostuivat nuorten vastauksissa, joissa oman tasa-arvotien aihe koettiin
tärkeäksi ja osana laajempaa vaikuttamista yhteiskuntaan pyrkien tekemään maailmasta parem-
man paikan. Ohjelman nimessä on mukana tasa-arvo, jolloin mukaan tulleet nuoret kokivat
tasa-arvon edistämisen jo lähtökohtaisesti heille merkitykselliseksi.

Havainnointi nuoret tasa-arvovaikuttajat -ryhmän viimeisessä tapaamisessa vahvisti käsityksiämme siitä, millaisia erilaisia mahdollisuuksia järjestöt voivat tarjota nuorille ja millaisiin asioihin on tärkeää kiinnittää huomiota: jaksaminen, arvot, merkityksellisyys, vaikuttaminen, oman äänen vahvistaminen ja yhteisöllisyys. Järjestöillä voi olla paremmat edellytykset tarjota juuri voimavaralähtöistä toimintaa ja tukea nuorten kasvua aktiivisiksi kansalaisiksi.

6 POHDINTA: RATKAISUJA TULEVAISUUDEN HAASTEISIIN

"Understand: the task of an activist is not to negotiate systems of power with as much personal integrity as possible – it's to dismantle those systems."

— Kirjailija ja aktivisti Lierre Keith (2009, 265)

Nuorten yhteiskunnallinen vaikuttaminen on toden totta muuttunut – ja se on itsessään muuttavaa. Mitä uutta vapaa ja verkostomainen neljännen sektorin aktivismi voi tuoda järjestöille? Uskomme, että uuden vallan arvoja todeksi elävä nuorten yhteiskunnallinen vaikuttaminen on osaltaan ratkaisemassa nykyisyyden ja tulevaisuuden viheliäitä ja kompleksisia ongelmia. Löytäksemme monialaisia ja innovatiivisia tapoja muuttaa kestävä elintapamme, tarvitsemme kriittisiä, muuttavia ja uutta luovia ääniä kaikille sektoreille. Vapaamman kansalaistoiminnan anti kolmannelle sektorille piileekin aineistomme perusteella erityisesti laajemman tunne- ja itseilmaisun sallimisessa sekä muuttavan vallan arvojen omaksumisessa. Toisaalta kolmas sektori voi olla ratkaisevassa asemassa turvaamassa nuorten jaksamista ja hyvinvointia kansalaistoiminnassa suurempien resurssiensa vuoksi.

Nuoret tasa-arvo vaikuttajat ja tyttöjen päivän koordinaattorit olivat aktiivisesti monessa mukana, mutta enimmäkseen osallistumisen kanavat vaikuttivat lukeutuvan järjestäytyneeseen toimintaan ja kolmanteen sektoriin, kuten järjestöihin ja oppilaskuntiin. He eivät ilmaisseet olevansa mukana vapaammassa kansalaisaktivismissä, kuten Elokapiinassa, joka käyttää kiistelympiä suoran toiminnan keinoja vaikuttaakseen yhteiskuntaan. Päinvastoin erityisesti nuorissa tasa-arvo vaikuttajissa korostui se, että heillä ei ole halua tai rohkeutta vastustaa yleisesti hyväksyttyä mielipidettä tai käyttäytymistä. Tyttöjen päivän koordinaattorit olivat kohdanneet hieman enemmän vastustusta tasa-arvoa ja ihmisoikeuksia edistävässä toiminnassaan, mutta heidän valitsemansa toimintatavat olivat silti yleisesti hyväksytyjä, eikä niihin sisältynyt keinoja, jotka olisivat lain tai eettisyyden puitteissa kiistanalaisia. Vaikuttaa siltä, että samat nuoret eivät välttämättä toimi sekä kolmannella että neljännellä sektorilla, vaan ne vetoavat erityyppisiin nuoriin.

Aineistomme nuorilla on kykyä nähdä muutos maailmassa ja eri ryhmien kautta he saavat tilaa ilmaista omaa ääntään. Heidän toimintansa aiheuttaa myös ristiriitaisia tunteita ihmisissä. He tekevät jotain sellaista mikä puhuttelee ja saa yhteiskunnallista keskustelua aikaan. Heillä on kyky kuvitella asiat toisin ja luoda uusia visioita. Yhteiskunnalliseen mielikuvitukseen ja kuvittelukykyyn viittasivat myös Compensate-säätiön Niklas Kaskeala (2023) ja Sitran Mikko Dufva (2023) puheenvuoroissaan Megatrendit-julkaisutilaisuudessa. Dufva kysyi, mitä kaikkea osallisuus ja vaikuttaminen voivat olla, ja hän näkeekin, että uudet vaikuttamisen tavat voivat vahvistaa luottamusta ja lisätä laaja-alaista osallisuutta. Tästä kuvittelukykyvystä voidaan käyttää myös käsitettä kansalaismielikuvitus, joka on yhteiskunnalliseen vaikuttamiseen liittyvä ”rakennelma”, joka ohjaa poliittisten toimijoiden käsitystä siitä, mitkä asiat voisivat olla toisin, sekä toiseksi tavasta, miten nämä asiat voisivat olla toisin” (Eranti & Boldt 2021, 72). Aineistomme nuorilla on tukeva ote kykyyn hyödyntää ja käyttää kansalaismielikuvitusta: he näkevät mahdollisuuksia ja vaurautta siellä missä vanha valta näkee niukkuutta, luopumista ja uhkakuvia (esim. ilmastotyö). Viheliäisten ongelmien ratkaisemiseksi tarvitsemme monialaista ja ylisukupolvista dialogisuutta sekä kansalaismielikuvitusta osallistumisen ja vaikuttamisen kehittämiseksi. Nuorille, joilla on vähemmän yhteistoimintaan ja vaikuttamiseen tarvittavaa tietoa, osaamista, sosiaalisia verkostoja tai rohkeutta, 3. sektorilla on parhaimmillaan tarjolla ammatilaiten ja/tai vapaaehtoisten tukea aktiiviseen kansalaisuuteen kasvamisen prosessissa.

Kriittisille äänille on löydyttävä tilaa sekä vapaammasta kansalaistoiminnasta että järjestöistä. Järjestöjen kannalta tämä tarkoittaa sitä, että erilaisille nuorille ja heidän näkemyksilleen on oltava avoimia, niin aktiivisen kansalaisuuden taitoja vasta opetteleville kuin niitä aktiivisesti jo toteuttaville. Järjestöjen on kommunikoitava selkeästi omat arvonsa ja kyettävä avaamaan sitä, mitä järjestössä toimiminen mahdollistaa, jotta nuoret tietävät mihin tulevat mukaan. Tässä erityisesti toimintaympäristön reflektointi on olennaista: miten varmistamme sen, että järjestössä on tilaa myös keskeneräisille ajatuksille, kriittisille pohdinnoille ja toisin tekemiselle? Aineistossamme korostui turvallisten yhteisöjen merkitys nuorille. Nuoret tarvitsevat paikkoja, joissa he voivat keskustella itselleen tärkeistä asioista ilman pelkoa leimautumisesta tai väheksytyksi tulemisesta. Järjestöt voivat luoda tunneturvapaikkoja, joissa on turvallista keskustella arvoista sekä ilmaista turhautumista nykyistä järjestelmää kohtaan, ja joissa myös maailman tuska saa tulla kuulluksi ja yhdessä kannetuksi.

Väkivallattoman vastarinnan luoja Mahatma Gandhi on myös painottanut tunteiden merkitystä demokraattisen yhteiskunnan rakentamisessa. Hän korosti, että kamppailu vapaudesta ja yhdenvertaisuudesta tapahtuu jokaisen yksilön sisällä. Myötätunnon täytyy voittaa pelko ja itsekeskeinen vihamielisyys. (Nussbaum 2011, 45.) Tämä prosessi vaatii tunteiden tunnistamista ja työstämistä. Tunteiden tiukan kontrolloinnin ihailu saa pohtimaan, kiinnittykö huomio epäolennaiseen. Etenkin megatrendien kaltaisten ongelmien ratkaiseminen edellyttää yhteiskunnalliselta keskustelulta ja ilmapiiriltä kykyä tulla toimeen erilaisten tunteiden ja tunneilmaisujen kanssa. Se ei tarkoita hallitsemattomia purkauksia, vaan ennen kaikkea vapautta olla ihminen. Tunteet ovat osa kokonaisvaltaista ihmisyyttä. Tunnetaitoihin sisältyy kyky ilmaista erilaisia tunteita rakentavasti toisia satuttamatta. Muutoksesta sallivampaan tunneilmaisuun yhteiskunnallisen vaikuttamisen kontekstissa antaa osviittaa nuorten kansalaistoiminnan arvolähtöisyys. Nuoret sukupolvet ovatkin vuosikymmenten ajan ilmaisseet poliittista tahtoaan kehollisesti, oli kyse sitten metsähakkuutyömaan puomeihin lukittautuminen tai rauhanmarssit käsi kädessä. Se on niitä harvoja keinoja, joihin nuorilla itsellään on valta hallussa.

Aineistomme nuorten vastauksissa korostuivat valinnat ja toiminta, joita ohjasivat heille tärkeät arvot. Sekä tyttöjen päivän koordinaattorit että nuoret tasa-arvovaikuttajat jatkoivat projektien jälkeen toisiin toimintoihin. Tämä korostaa nuorten sitoutumista heille tärkeiden arvojen edistämiseen, ei itse järjestöön. Toimijoiden läpivirtauksen mahdollistamiseksi järjestöjen on kyettävä tarjoamaan erilaisia osallistumisen tapoja, eikä pyrkiä sitomaan nuoria toimintaansa (ks., Stranius & Laaksonen 2011, 16). Nuorten toiminnassa korostui myös läpinäkyvyys, avoin yhteistyö ja jakamisen merkitys, jotka tulivat näkyväksi erityisesti rehellisen yhteisen reflektion myötä. Heillä oli vahva tee-se-itse-asenne ja heidän osallistumisensa oli moniulotteista sekä projektimaista. Aineistomme nuoret edustavat vahvasti uuden vallan arvoja.

Tällä hetkellä suomalaisessa yhteiskunnassa on käytössä joukko institutionaalisen osallistamisen tapoja, jotka kohdentuvat alle 29-vuotiaisiin, mutta eivät automaattisesti todenna uuden vallan arvoja. Tällaisia ovat mm. nuorisovaltuustot, oppilaskunnat ja osallistava budjetointi (ks. esim. Boldt 2021). Nämä edustavat monille sitä, mihin ja miten nuorten toivotaan osallistuvan. Niiden puitteissa toimiminen on ennalta määriteltyä. Julkisen keskustelun perusteella neljännen sektorin aktivismi ei nauti samanlaista arvostusta kansalaisten, kasvattajien ja päättäjien silmissä, vaikka siellä opitaan pitkälti samanlaisia kansalaistaitoja (argumentaatio, neuvottelu, yhteistoiminta, itseohjautuvuus jne.) kuin muodollisemmissa ympäristöissä. Nämä institutionaa-

liset osallistumisen tavat eivät riitä turvaamaan nuorten kasvua aktiivisiksi kansalaisiksi ja kysymekin, miten vaikuttamistaitoja ja vaikuttamiskanavia voidaan edelleen vahvistaa niin, että aivan kaikki pääsisivät lapsesta asti oppimaan demokratia- ja vaikuttamistaitoja. Toiminnan tulee olla muodollista kuulemista ja näennäistä vaikuttamista syvempää. Nuorten kuulemiseen ja osallistamiseen liittykin tokenismin vaara, jolloin nuoret halutaan mukaan siksi, että heidän voidaan sanoa olevan mukana, ei siksi, että nuorille aidosti annettaisiin valtaa tai haluttaisiin nuorten kyseenalaistavan käytänteitä (Kiilakoski 2021b, 55). Tätä nuoret tekevät omaehtoisemmissa ympäristöissä, kuten neljännen sektorin toiminnassa. Katsomme demokratia- ja vaikuttamistaitojen tukevan paitsi demokratian vahvistamisessa, myös torjuvan yhteiskunnallista osattomuutta ja pyrkimystä vaikuttaa meihin kansalaisina esimerkiksi manipuloinnin tai populistisin keinoin. Tähän työhön kolmannella sektorilla ja järjestötoimijoilla on ollut ja on yhä paljon annettavaa.

Kaskeala (2023) puhui muutoksen lähtevän alhaalta ylöspäin, yhteiskunnasta kokonaisuutena (yksilö ja rakenteet) ja tulevan sitä kautta politiikan työpöydälle. Säilyttävän ja muuttavan vallan teoriat (ks. Andreotti ym. 2005) ovat yksi käyttökelpoinen lähestymistapa yhteiskunnallisen ja osallistumisen tarkasteluun ja kehittämiseen. Havainnoimamme nuoret edustivat asenteidensa kautta muuttavaa valtaa ottaen toimijuutta haltuun kaduilla ja yksityisemmissä tiloissa. Fokusryhmän nuorille oli selvää, että ongelman havaittuaan (sukupuolien välinen epätasa-arvo) on mahdollista vaikuttaa siihen ryhtymällä toimimaan yhdessä muiden kanssa. He edistivät tyttöjen oikeuksia toteuttamalla tapahtumia ja tempauksia, levittämällä siten tietoa asiasta laajemmalle yleisölle ja kutsumalla muita mukaan työhön. Heille yhteisöllinen voima vaikutti olevan selviö. Aineistosta käy ilmi, miten heille sekä yhdessä tekeminen että uusien ihmisten mukaan saaminen oli merkityksellistä ja palkitsevaa, arvo itsessään. Elokapinan mielenosoittajat puolestaan olivat kohtaamastaan sosiaalisesta vastustuksesta huolimatta kadulla tekemässä näkyväksi planetaarista hyväksikäyttöä ja kestättömyyttä.

Kasvu kohti ekososiaalisesti sivistynyttä yksilöä, yhteisöä ja yhteiskuntaa haastaa perinteistä kasvatuskäsitystä, jossa siirretään vallalla olevia arvoja eteenpäin pyrkien vakauteen ja pysyvyyteen (Laakkonen 2019, 193). Opinnäytetyöprosessin aikana kohtasimmekin sekä vallitsevaa järjestystä myötäileviä että sitä haastamaan pyrkiviä nuoria. Nämä suhtautumis- ja toimintatavat eivät toki poissulje toisiaan, vaan ne mahtuvat myös samaan yksilöön ja yhteisöön tilanteesta ja muista ympäristötekijöistä riippuen. Tunnistamme myös itsessämme näiden asenteiden vaihtelua sekä asia-, yhteisö- ja tilannekohtaista elämistä. Esimerkiksi demokratiassa

mallina on paljon hyvää ja säilyttämisen arvoista. Samanaikaisesti suhtaudumme siihen kriittisesti. Demokratian reunaehdot ja sääntöjä määrittelevät ihmiset ja kunkin ajan vallalla olevat voimat, jolloin demokratian kehittäminen moniäänisempään ja yhdenvertaisempaan suuntaan on myös valinta- ja valtakysymys. Näin säilyttävä ja uusintava valta elävät rinnakkaiseloa.

Nuorten yhteiskunnalliseen osallistumiseen ja osallistumattomuuteen vaikuttavat tekijät ovat monisyisiä, eikä yksi opinnäytetyö pysty mitenkään avaamaan niitä kaikkia. Nostamme esiin vielä kolme keskeistä tulosta opinnäytetyöstämme, joita on edellä tarkasteltu eri näkökulmista. Ensinnäkin nuoret tarvitsevat tunneturvapaikkoja. Aikamme kompleksiset, viheliäiset ongelmat uhkaavat nuorten sukupolvien tulevaisuutta ja ymmärrettävästi heitä mietityttää se, millaisessa maailmassa he kasvavat aikuisiksi. Tunneturvapaikkoja syntyy yhteisöissä, joissa nuoret voivat avoimesti ja turvallisesti ilmaista vaikeita tunteita. Tunneturvallisessa ympäristössä on myös hyvät puitteet harjoitella vaikuttamistaitoja ja kanavoida yhteistoimintaa. Toiseksi nuoria motivoi mahdollisuus tehdä arvopohjaisia valintoja. Organisaatioon sitoutumisen sijaan nuoret haluavat osallistua toimintaan, jonka kautta he voivat toteuttaa arvojaan ja visioitaan oikeudenmukaisesta maailmasta sekä tulla kohdatuiksi. Järjestöille suunta kohti uuden vallan arvoja mahdollistaa vallan uudelleen tarkastelua ja järjestäytymistä. Parhaimmillaan se luo nuorille uudenlaisia vaikuttamisen paikkoja ja lisää sukupolvien välistä dialogisuutta lisäten ylisukupolvista oikeudenmukaisuutta ja kohtaamista, mikä puolestaan tekee kansalaisyhteiskunnasta moniäänisemmän. Kolmanneksi nuorten uupuminen ja psyykkiset oireet nousevat esiin yhä uudelleen. Järjestöjen on tärkeää turvata nuorten voimavaralähtöistä osallistumista ja tukea nuorten jaksamista kansalaistoimijoina.

Kaiken kaikkiaan aineistomme kautta tulee esiin tunteiden, vallan ja erilaisten osallistumistapojen vuoropuhelu yhteiskunnassa. Nämä kaikki kolme ovat keskiössä tuotoksessamme: arvolähtöisessä osallistamisen mallissa. Se vahvistaa järjestöjen kapasiteettia luoda tilaa ja voimistaa nuorten kriittistä ääntä ja toimintatilaa.

7 TUOTOS: ARVOLÄHTÖINEN MALLI OSALLISTAMISEEN

Opinnäytetyön tuotoksena kehitimme arvolähtöisen osallistamisen mallin, jonka tavoitteena on tukea järjestöjen uudistumista ja löytää uusia tapoja organisoida nuorten yhteiskunnallista vaikuttamista. Arvolähtöistä mallia tuntuisi mahdolliselta esitellä avaamalla mistä arvoista ja maailmankuvasta käsin sen tekemistä on lähestytty. Malli pohjaa opinnäytteen aineistoon ja siitä tehtyihin huomioihin. Sen lisäksi taustalla vaikuttaa meidän tekijöiden arvoperusta ja suhtautuminen maailmaan ja sen toivottuihin tulevaisuuskuviin. 2020-luvulla lähes kaikkea yhteiskunnallista toimintaa ja vaikuttamista kehystää mielestämme – tai ainakin tulisi kehystää – tietoisuus ilmastokriisistä ja luontokadosta sekä sosiaalisiin suhteisiin ja yhteiskuntarauhaan vaikuttavasta luottamus- ja demokratiariisistä, joita käsitelimme syvemmin teoriaosuudessa.

Luomaamme arvolähtöistä mallia kehystää uusi edistyskertomus sekä ekososiaalinen sivistys ja siirtymä. Vanhalle edistyskertomukselle keskeistä on ajatus jatkuvasta talouskasvusta ja sen mukanaan tuomasta hyvästä. Uusi edistyskertomus laajentaa ymmärrystä vauraudesta ja hyvän elämän edellytyksistä. Tällöin esimerkiksi sivistys, aika ja sosiaaliset suhteet nähdään vaurautena ja ihminen luottamussuhteissa elävänä aktiivisena kansalaisena. (Joutsenvirta & Salonen 2020, 50–53.)

Uudessa edistyskertomuksessa ihminen suuntautuu kohti yhteisöä ja yhteisöllisiä tavoitteita kytkeytyen samalla vahvasti itselleen merkityksellisiin asioihin. Uudessa edistyskertomuksessa on kaksi luovuttamatonta periaatetta:

1. Elämän edellytykset maapallolla on turvatta.
2. Jokaisella ihmisellä on luovuttamaton ihmisarvo. (mt., 52–53.)

Sekä mallissamme että uudessa edistyskertomuksessa korostuvat merkityksellisyys ja arvopeustaisuus. Lisäksi olemme läpi prosessin pitäneet tärkeänä kokonaisvaltaista ihmisyyttä, johon kuuluu keskeneräisyyden, voimavarojen sekä moninaisuuden tunnistaminen ja tunnustaminen.

Malli johdattaa kohti aitoa dialogia ja arvolähtöistä toimintaa kuuden askeleen kautta: 1. vallan ja rakenteiden tarkastelu ja purkaminen, 2. itsereflektioon kannustaminen, 3. vastuun korostaminen, 4. turvallisen tunneympäristön luominen, 5. radikaalinen rehellisyyden vaaliminen, ja 6. avoimen dialogin turvaaminen. Mallin taustalla vaikuttaa kaksi läpileikkaavaa periaatetta: 1. transformatiivinen oppiminen ja 2. voimavara- ja lähtöisyys. Näiden askelten myötä syntyy vapaata

tilaa merkitykselle arvokeskustelulle, kritiikille ja uusille innovaatioille. Vapaa tila mahdollistaa nuorten yhteiskunnallisen vaikuttamisen erilaiset ulottuvuudet ja erilaiset roolit, joiden kautta he voivat osallistua. Tämä on kuvattu tarkemmin alla taulukossa 5.

Kohti aidosti arvolähtöistä toimintaa	
Toimenpide	Kuvaus
Vallan ja rakenteiden tarkastelu ja purkaminen	Pohdi valtaa sekä omassa organisaatiossasi että yhteiskunnassa laajemmin. Pyritäänkö asioita säilyttämään vai muuttamaan? Kenen ääni on se, jota kuunnellaan? Kuunnellaanko nuoria? Onko kriittisille äänille tilaa?
Itsereflektioon kannustaminen	Vallan purkaminen vaatii itsereflektiota. Edustatko sinä muuttuvaa vai säilyttävää valtaa? Jos mukaan halutaan nuoria, se edellyttää meiltä muutosta. Uudenlaisia toimijoita ei saada mukaan vanhoilla ehdoilla.
Vastuun korostaminen	Jos halutaan muutoksen hyväksyvä ja aidosti dialoginen terveellinen tunneyhteisö, kaikki tarvitaan mukaan. Jokaisen tulee kantaa vastuu siitä, mitä he tuovat osaksi yhteisöä.
Turvallisen tunneyhteisön luominen	Psykologisen turvallisuuden luominen on tärkeää. Tarvitsemme sekä järkeä että tunteita viisaaseen päätöksentekoon. Järkeä ja tunne ovat yhtä. Turvallinen tunneyhteisö sallii erilaiset tunneilmaisut, myös kritiikin ja turhautumisen.
Radikaalin rehellisyyden vaaliminen	Kun tunneympäristö on turvallinen, on mahdollisuus päästä radikaaliin rehellisyyteen. Rehellisyys ei ole aina mukavaa ja tunnu hyvältä. Toisaalta se voi tehdä asioista kivuttomampia ja syventää ihmisten ja yhteisöjen välisiä suhteita. Rohkeus ilmaista ja kuulla erilaisia näkökulmia on keskeistä merkityksellisille kohtaamisille ja yhteistoiminnalle sekä ymmärryksen syntymiselle.
Avoimen dialogin turvaaminen	Avoim dialogi pohjautuu aitoon kohtamiseen ja läsnäoloon, jossa jokaista kuunnellaan ja jokaisen panosta arvostetaan. Jos voi luottaa siihen, että omaa ääntä kuullaan ja sillä on vaikutusta, sen uskaltaa ja haluaa tuoda esiin.
Taustalla on kaksi läpileikkaavaa periaatetta	
Transformatiivinen oppiminen	Yksilö, yhteiskunta ja ympäristö ovat aina muutoksessa ja siten kesken-eräisiä. Emme tule koskaan valmiiksi, eikä tarvitsekaan tulla. Voimme jatkaa oppimista ja vaihtoehtojen tunnistamista.
Voimavaralähtöisyys	Uupuminen on aikamme ilmiö. Ilman voimavaroja muutos ei ole mahdollista. Kaikilta ei voida odottaa samaa, vaan jokainen tekee sen, minkä omat voimavarat sallivat. Jos omassa organisaatiossa on jatkuvia ongelmia jakamisen kanssa, on hyvä suunnata katse vallan rakenteisiin, systeemin epäkohtiin ja yhteisön toimintaan.

Taulukko 5: Arvolähtöisen osallistamisen malli

Osallistumisen tavat ovat muuttuneet. Se mikä toimi aiemmin, ei välttämättä toimi enää. Tämä on huomioitava, jos mukaan halutaan uusia nuoria toimijoita. Järjestöjen ei tule myöskään kilpailla toisiaan vastaan, vaan suunnata kritiikki kohti systeemiä. Kolmannen sektorin on tärkeää huomioida toiminnassaan planeettamme rajat ja nykyisen systeemimme epäkohdat, jotka aiheuttavat inhimillisesti raskaita ja yhteiskunnallisesti kalliita hyvinvoinnin ongelmia. Niitä samoja ongelmia, joihin järjestöt palveluillaan vastaavat. Järjestöt voivat toimia yhteiskunnan kriittisinä ääminä ja pureutua nyky-yhteiskunnan ongelmien juurisyihin. Toiveikkausta lisätään toimimalla sosiaalisesti, inhimillisesti, taloudellisesti ja ekologisesti kestävästä yhteiskunnan mahdollistamiseksi ja edistämiseksi.

Arvolähtöinen malli ei ole valmis vastaus millekään organisaatiolle. Se pyrkii laajentamaan ovia osallistumiselle, joka puhuttelee nuoria ja tunnistaa nuorten tarpeet muuttuvassa maailmassa. Kuten Aho (2023, 5) toteaa: “Kun kehitetään uutta muuttuvassa ympäristössä, vastaan tulee paljon tuntemattomia muuttujia. Kukaan ei tiedä, millainen lopputulos tarkalleen on tai mitä tapahtuu. Se selviää vain kokeilemalla”. Toivomme mallin edistävän merkityksellistä arvokeskustelua, jonka kautta organisaatiot voivat uudistua itselleen sopivalla, joskin ehkä myös rajat ylittävällä, tavalla. Mallin soveltaminen ja käyttöön saattaminen näyttää kussakin yhteisössä omanlaiseltaan.

Järjestöille tuotos on saatavilla sekä tekstinä että julisteena. Järjestöjen käyttöön on A4-pituinen tiedosto, joka koostuu taustoituksesta sekä toimenpiteiden kuvauksesta. Visuaalinen juliste tiivistää mallin keskeiset periaatteet. Julisteesta on kaksi versiota, joista toinen WCAG-kriteerien mukaisesti saavutettava huomioiden riittävän kontrastin tekstin ja taustan välillä (saavutettavasti.fi 2023). Tuotos on saatavissa meiltä opinnäytteen tekijöiltä, jonka lisäksi sitä levitetään osaamiskeskus Kentaurin viestinnän kautta verkostoille.

Toivomme, että mallia hyödynnetään järjestöissä kokeilukulttuurin hengessä. Järjestöillä on resursseja ja ammatillista asiantuntijuutta – jotain mitä vapaammassa aktivismissa ei usein ole. Järjestöt voivatkin tarjota nuorille tuetumman kanavan osallistua yhteiskunnalliseen keskusteluun.

ARVOLÄHTÖISEN OSALLISTAMISEN MALLI

MIKSI?

Tarvitsemme muutoksen kestävämpään järjestelmään, joka tuottaa epätasa-arvoa ja kuormittaa ilmastoa yli rajojen. Tarvitsemme muutoksen, jossa jokainen on mukana.

Arvolähtöinen malli tukee järjestöjen uudistumista nykyajan vaatimuksiin, saamaan nuoret osaksi toimintaa ja olemaan osa ratkaisua nyky-yhteiskunnan ja tulevaisuuden haasteissa.

LÄPILEIKKAAVAT PERIAATTEET

KESKENERÄISYYS
Emme tule koskaan valmiiksi, eikä meidän tarvitsekaan.

VOIMAVARALÄHTÖISYYS
Tarvitsemme tilaa pysähtymiselle. Huomioidaan jokaisen yksilöllinen panos ja voimavarat.

MITEN?

Matka merkitykselliseen arvoperustaiseen osallistamiseen tapahtuu sekä yksilö- yhteisö- että rakennetasolla. Se uudistaa järjestön valtarakenteita ja tuo lisää tilaa olemiselle, jotka ovat muutoksen edellytykset. Prosessi sisältää kuusi askelta:

1 PURA VALTA

Pohdi valtaa omassa organisaatiossasi ja yhteiskunnassa laajemmin:

- Pyritäänkö asioita säilyttämään vai muuttamaan?
- Kenen ääni on se, jota kuunnellaan ja joka vaikuttaa?
- Kuunnellaanko nuoria?
- Onko kriittisille äänille tilaa?

2 REFLEKTOI

Vallan purkaminen vaatii itsereflektiota. Edustatko sinä muuttavaa vai säilyttävää valtaa?

Jos mukaan halutaan nuoria, se edellyttää meiltä muutosta. Uudenlaisia toimijoita ei saada mukaan vanhoilla ehdoilla.

3 OTA VASTUU

Kaikki tarvitaan mukaan muutoksen hyväksyvään ja hyvinvoivaan arvoyhteisöön. Jokaisen tulee kantaa vastuu siitä, mitä he tuovat osaksi yhteisöä.

4 SALLI TUNTEET

Psykologisen turvallisuuden luominen on tärkeää. Tarvitsemme sekä järjettä että tunteita viisaaseen toimintaan ja päätöksentekoon, nämä ovat yhtä. Turvallinen tunneyhteisö sallii erilaiset tunteet ja niiden rakentavan ilmaisuuden, myös kritiikin ja turhautumisen.

5 OLE REHELLINEN

Rehellisyys ei aina tunnu hyvältä. Rohkeus ilmaista ja kuulla erilaisia näkökulmia on merkityksellisyden edellytys. Jos yhteisössä ei uskalleta myöntää asioita ääneen, emme pääse eteenpäin. Ole siis radikaalin rohkea ja luo tilaa muutokselle.

6 KOHTAA KAIKKI

Avoin dialogi pohjautuu aitoon kohtaamiseen ja läsnäoloon, jossa jokaista kuunnellaan ja kaikkien panosta arvostetaan. Jos voi luottaa siihen, että omaa ääntä kuullaan ja sillä on merkitystä, sen uskalletaan ja haluaa tuoda myös esiin.

MITÄ SITTEEN?

Näiden askelten myötä syntyy merkityksellinen arvoyhteisö, joka näyttää jokaisessa järjestössä omanlaiseltaan. Arvoyhteisössä on tilaa erilaisille äänille ja avoimuus jatkuvalla oppimisella. Tämä luo aidoit tilaa nuorille tulla mukaan toimintaan ja vaikuttaa sekä järjestön sisällä että sen kautta. Kokellaan yhdessä!

Tämä malli on syntynyt Humanistisen ammattikorkeakoulun yhteisöpedagogi YAMK-oppimätseiden tuotoksena. Työn tilaaja on osaamiskeskus Kentauri.

LISÄTIEDOT
Majju Tuomainen: majju.tuomainen@proton.me
Terhi Ljungkvist: terhi.ljungkvist@gmail.com

OSAAMISKESKUS KENTAURI

ARVOLÄHTÖISEN OSALLISTAMISEN MALLI

MIKSI?

Tarvitsemme muutoksen kestävämpään järjestelmään, joka tuottaa epätasa-arvoa ja kuormittaa ilmastoa yli rajojen. Tarvitsemme muutoksen, jossa jokainen on mukana.

Arvolähtöinen malli tukee järjestöjen uudistumista nykyajan vaatimuksiin, saamaan nuoret osaksi toimintaa ja olemaan osa ratkaisuja nyky-yhteiskunnan ja tulevaisuuden haasteissa.

LÄPILEIKKAAVAT PERIAATTEET

KESKENERÄISYYS
Emme tule koskaan valmiiksi, eikä meidän tarvitsekaan.

VOIMAVARALÄHTÖISYYS
Tarvitsemme tilaa pysähtymiselle. Huomioidaan jokaisen yksilöllinen panos ja voimavarat.

MITEN?

Matka merkitykselliseen arvoperustaiseen osallistamiseen tapahtuu sekä yksilö- yhteisö- että rakennetasolla. Se uudistaa järjestön valtarakenteita ja tuo lisää tilaa olemiselle, jotka ovat muutoksen edellytykset. Prosessi sisältää kuusi askelta:

1 PURA VALTA

Pohdi valtaa omassa organisaatiossasi ja yhteiskunnassa laajemmin:

- Pyritäänkö asioita säilyttämään vai muuttamaan?
- Kenen ääni on se, jota kuunnellaan ja joka vaikuttaa?
- Kuunnellaanko nuoria?
- Onko kriittisille äänille tilaa?

2 REFLEKTOI

Vallan purkaminen vaatii itsereflektiota. Edustatko sinä muuttavaa vai säilyttävää valtaa?

Jos mukaan halutaan nuoria, se edellyttää meiltä muutosta. Uudenlaisia toimijoita ei saada mukaan vanhoilla ehdoilla.

3 OTA VASTUU

Kaikki tarvitaan mukaan muutoksen hyväksyvään ja hyvinvoivaan arvoyhteisöön. Jokaisen tulee kantaa vastuu siitä, mitä he tuovat osaksi yhteisöä.

4 SALLI TUNTEET

Psykologisen turvallisuuden luominen on tärkeää. Tarvitsemme sekä järjettä että tunteita viisaaseen päätöksentekoon, nämä ovat yhtä. Turvallinen tunneyhteisö sallii erilaiset tunteet ja niiden rakentavan ilmaisuuden, myös kritiikin ja turhautumisen.

5 OLE REHELLINEN

Rehellisyys ei aina ei tunnu hyvältä. Rohkeus ilmaista ja kuulla erilaisia näkökulmia on merkityksellisyden edellytys. Jos yhteisössä ei uskalleta myöntää asioita ääneen, emme pääse eteenpäin. Ole siis radikaalin rohkea ja luo tilaa muutokselle.

6 KOHTAA KAIKKI

Avoin dialogi pohjautuu aitoon kohtaamiseen ja läsnäoloon, jossa jokaista kuunnellaan ja kaikkien panosta arvostetaan. Jos voi luottaa siihen, että omaa ääntä kuullaan ja sillä on merkitystä, sen uskalletaan ja haluaa tuoda myös esiin.

MITÄ SITTEEN?

Näiden askelten myötä edetään kohti merkityksellistä arvoyhteisöä, joka näyttää jokaisessa järjestössä omanlaiseltaan. Arvoyhteisössä on tilaa erilaisille äänille ja avoimuus jatkuvalla oppimisella. Tämä luo aidoit tilaa nuorille tulla mukaan toimintaan ja vaikuttaa sekä järjestön sisällä että sen kautta. Kokellaan yhdessä!

Tämä malli on syntynyt Humanistisen ammattikorkeakoulun yhteisöpedagogi YAMK-tutkimuksen tuotoksena. Työn tilaaja on osaamiskeskus Kentauri.

LISÄTIEDOT
Majju Tuomainen: majju.tuomainen@proton.me
Terhi Ljungkvist: terhi.ljungkvist@gmail.com

OSAAMISKESKUS KENTAURI

Kuva 1: Arvolähtöisen osallistamisen malli -julisteet

8 ARVIOINTI JA REFLEKTIO

Järjestöt ja yhdistykset syntyvät ja elävät aatteesta. Arvot eivät ole niille uusi asia, vaan varsin paljon kolmannen sektorin työtä raamittava ja toiminnassa käsitelty aihe. Arvot ovat päämäärä, mutta varsinaisesti perille niiden osalta ei koskaan saavuta. Siksi yhteisöjen tulee aktiivisesti pyrkiä toiminnassaan ja vuorovaikutuksessaan vahvistamaan arvojen todeksi elämistä. Näemme, että tuotoksemme on laajalti sovellettavissa kolmannella sektorilla eri kokoisissa ja erilaisissa nuorten yhteiskunnallista vaikuttamista edistävässä yhdistyksissä ja yhteisöissä. Toivomme voivamme osaltamme rohkaista paitsi arvokeskusteluun, ennen kaikkea arvoista kumpuavaan käytännön työhön ja yhteisöjen kehittämiseen systeemi- ja valtakriittiset näkökulmat huomioiden. Kokemuksemme mukaan arvotyöskentelyssä törmää lähes väistämättä sisäisiin ristiriitoihin, paradokseihinkin. Näiden rakentava käsittely edellyttää turvallisuutta. Rohkeus kulkee turvallisuuden kumppanina. Tällöin vaikeitakin asioita uskalletaan lähestyä uteliaisuudella, oppimishaluisena ja toisia kunnioittaen. Opinnäytteemme on hyödynnettävissä kolmannen sektorin ulkopuolella myös muissa organisaatioissa (esimerkiksi työpaikoilla), sillä työssämme tunnustetaan useita aikaamme haastavia ja rakentavia, arvolähtöisiä, yhteiskunnallisia ja yhteisöllisiä ilmiöitä, jotka vaikuttavat yksilöiden ja ryhmien toimintamahdollisuuksiin.

Lähtökohtaisesti laadullisessa tutkimuksessa haastatteluilla ei ole tilastollista yleistettävyyttä (Pietilä 2017, 119). Näin on myös tämän työn osalta. Laadullinen aineisto antaa aina mahdollisuuksia useille analyysi- ja tulkintavaihtoehdoille (Alasuutari 2012, 68). Tutkimuksellista kehittämistyötä ei ole myöskään tarkoitus sellaisenaan toistaa vahvistuksen lisäämiseksi tai saamiseksi. Sen arvo ja tehtävä on toisenlainen. Pyrkimyksenämme on ottaa väkevästi kantaa nuorten toimintatilan vahvistamiseksi yhteiskunnallisen vaikuttamisen kontekstissa. Nuorten osallistumisen turvaaminen ja mahdollistaminen edellyttää sekä sensitiivisyyttä että periksi antamattomuutta, ja siinä olemme toivottavasti työssämme onnistuneet. Lähestymistapa on käyttökelpoinen ja hyödynnettävissä ikäryhmästä riippumatta.

8.1 Tutkimuksen luotettavuus ja eettinen pohdinta

Teimme opinnäytetyömme osin perinteisistä tutkimustavoista poiketen ja sovelsimme useampaa tutkimus- ja kehittämistyön menetelmää. Pyrimme omalla prosessillamme mallintamaan syntynyttä arvolähtöistä mallia. Tutkimuseettisen neuvottelukunnan ohjeistuksen (2012, 6) mukaisesti olemme seuranneet hyvää tieteellistä käytäntöä toimien rehellisesti, huolellisesti ja

tarkkaavaisesti, huomioineet muiden tutkijoiden työn arvostaen ja kunnioittavasti sekä viestineet avoimesti.

Taistelevassa tutkimuksessa pyritään tiedon, tietämisen ja toiminnan rakentamiseen dialogisesti ja uutta luovasti, jota mekin tavoittelimme. Taistelevan tutkimuksen onnistumista voidaan tarkastella arvioimalla sitä, miten tutkijat ovat onnistuneet kertomaan tekemistään valinnoista ja avanneet tutkimaansa toimintakokonaisuutta. Lisäksi kriteereinä voidaan käyttää tutkimuksen avoimuutta, yhteiskunnallista reagoitukykyä ja muutosvoimaisuutta. (Suoranta & Ryyänen 2016, 282.)

Olemme pyrkineet läpinäkyvyyteen ja avoimuuteen kuvatessamme etenemistämme, joka on kokeilukulttuurille ominaisesti poukkoileva ja kehittyvä. Toteutimme tutkimuksellisen kehittämistyömme useita lähestymistapoja soveltaen ja omaehtoisuuttakin siinä käyttäen. Aineistomme on kuitenkin varsin tyypillinen laadullisen työn aineisto pitäen sisällään havainnointi-raportteja (Elokapina, nuoret tasa-arvovaikuttajat, fokusryhmä), (litteroidun) teemahaastattelun (WA-keskustelu) ja fokusryhmän ryhmäkeskustelun (ks. Alasuutari 2012, 230–231). Avoimuus on huomioitu esimerkiksi siten, että tuotoksesta on erilaisia versioita, mukaan lukien saatavuttava malli. Olisimme voineet arvioida mallia vielä fokusryhmän kanssa tai kerätä muita käyttökokemuksia, joten siltä osin tutkimuksen avoimuus jäi vajavaiseksi. Mallin validoinnissa olisimme voineet toimia paremmin.

Yhteiskunnallisen reagoinnin kriteeri tarkastelee sitä, minkälaisen muutoksen tutkimus saa aikaan, kykeneekö se muuttamaan vallitsevaa tilannetta toivottuun suuntaan (Suoranta & Ryyänen 2016, 283). Koemme ennen kaikkea nuorisoalan tai muutoin nuorten parissa tiiviisti toimivien järjestöjen hyötyvän toimintansa kriittisestä tarkastelusta systeemi-, valta- ja arvonäkökulmista. Mallin käyttö ei kuitenkaan katso osallistujien ikää, vaan on sovellettavissa erilaisissa järjestöissä. Haluammekin kannustaa muokkaamaan siitä ja sen kysymyksistä omaa yhteisöä palvelevan. Tarkoitus on kannustaa muutosvoimaisuuteen, jota rakennetaan sen hyvän päälle ja mahdollistamana, joka yhteisöissä ja järjestöissä jo on.

Muutosvoimaisuuden kriteeri kiinnittää huomiota tutkimukseen osana ympäröivää yhteiskuntaa ja näin tutkimuksen arviointikin tulee ulottaa niihin paikallisiin tai laajempiin vaikutuksiin, joita tutkimuksella on tai tulee olemaan. Muutosvoimaisuuden kriteeri kysyy myös, miten pedagogiset käytännöt on huomioitu tutkimusta tehdessä: miten osallistujia on puhuteltu ja ravis-

teltu. (Suoranta & Ryyänen 2016, 283–284.) Muutosvoimaisuuden kriteerin täytyminen edellyttää tutkijalta aktiivista roolia, kenties aktiivisempaa kuin minkä me otimme haltuun soveltaessamme taistelevaa tutkimusta. Teimme tätä osin keskustellessamme fokusryhmän osallistujien kanssa. Toivomme kuitenkin onnistuneemme puhuttelemaan työllämme kansalaisyhteiskunnan kenttää tekemällä omalla pienellä panoksellamme nuorten kansalaistoimintaa ja sen merkitystä näkyväksi kansalaisoikeuksien ja -yhteiskunnan toimivuuden ja tärkeyden näkökulmista.

Olemme pohtineet tutkimuksemme eettisyyttä useammasta eri näkökulmasta. Pyrimme varmistamaan tutkimuksemme osallistuneille turvallisen kokemuksen. Yksi toteuttamistamme havainnoinneista tapahtui julkisella paikalla mielenosoituksessa, jolloin paikan päällä olijat eivät olleet tietoisia havainnoinnista. Tutkimuseettinen neuvottelukunta (2009, 7) linjaa ihmistieteisiin lukeutuvien alojen tutkimuksen eettisissä periaatteissa, että “havainnointiin julkisella paikalla ei tarvita tutkittavien suostumusta”. Emme keränneet julkisen mielenosoituksen havainnoinnissa mitään tunnistettavaa tietoa mielenosoitukseen osallistuneista, vaan kyseessä oli yleinen havainnointi, jolla pyrimme havainnoimaan yleistä ilmapiiriä ja sen valossa tutkimaan oletuksia, joita meille oli kirjallisuuden, mediakeskustelun, omien kokemusten ja aiempien tutkimusten myötä syntynyt.

Muissa havainnointitilanteissa olemme keränneet tarvittavat luvat joko kirjallisesti ja/tai suullisesti. Niissä läsnäolomme ja tarkoituksemme on ollut kaikkien tiedossa. Olemme informoineet tutkimukseen osallistuvia heidän oikeuksistaan ja painottaneet osallistumisen vapaaehtoisuutta. Varmistimme etukäteen Plan International Suomelta, että voimme toteuttaa tutkimusta heidän toimintansa sisällä ja käyttää heiltä saatua muuta aineistoa lähteenä. Kaikki fokusryhmän osallistujat olivat yli 15-vuotiaita, jolloin emme Tutkimuseettisen neuvottelukunnan (2021) ohjeistuksen mukaan tarvinneet tutkimuslupia huoltajilta. Alaikäisiltä oli kuitenkin kerätty Planin toimesta huoltajien lupa itse toimintaan.

Fokusryhmän aineistonkeruuseen ja havainnointiin liittyi tutkimuksen ulkopuolelle rajattuja henkilöitä (yli 29-vuotiaat ja etänä osallistuneet tyttöjen päivän koordinaattorit arviointitapaamisissa ja illallisella). Emme kirjanneet heidän puheenvuorojaan tai tehneet heistä havainnointia. Kerroimme heille avoimesti läsnäolostamme tilaisuudessa ja tehtävästämme tähän opinnäytteeseen liittyen. Heistä jokainen antoi suullisen suostumuksensa läsnäolollemme ja toiminnallemme. Katsoimme suostumuksen saamisen tärkeäksi, koska olimme suljetussa tilassa ja

ensisijaisesti heitä varten järjestetyssä tapahtumassa. Koska tyttöjen päivän arviointitilaisuuteen osallistui etäyhteydellä myös muita (yli 29-vuotiaita) tyttöjen päivän koordinaattoreita eri puolilta Suomea, koimme koko tilaisuuden nauhoittamisen epäeettisenä heitä kohtaan, jotka eivät sisälly tutkimukseen. Tämä näkyy tekemissämme menetelmävalinnoissa.

Eettisyyden lisäksi olemme huomioineet tietosuojan tutkimuksen eri vaiheissa. Keräsimme henkilötietoja vain fokusryhmän osallistujilta, jolloin informoimme heitä sekä suullisesti että kirjallisesti tutkimuksesta ja henkilötietojen käsittelystä. Tässä opinnäytetyössä heidän tietonsa on anonymisoitu. Täyttä varmuutta osallistujien anonymiteetin säilymisestä ei ole, jos sitä tarkastellaan niin sanotun pseudoanonymiteetin kautta, eli eri tietolähteitä (esim. tyttöjen päivästä julkaistuja mediatiedotteita tai muuta materiaalia ja tämän työn tietoja) yhdistelemällä (ks. Tietosuojaavaltuutetun toimisto 2023).

Toinen anonymiteettiä haastava tekijä on fokusryhmän haastatteluihin käyttämämme verkkoviestintäalusta WhatsAppin varmuuskopiointiasetukset ja tietoturvaavaoittuvuudet. Keskustellut varmuuskopioituvat kaikille ryhmän jäsenille automaattisesti, mikäli asetuksia ei ole muokattu. Pyrimme turvaamaan luottamuksellisuuden sillä, että keräsimme osallistujilta kirjalliset sitoumukset siihen, ettei ryhmän sisäisiä keskusteluja jaeta ryhmän ulkopuolelle. Yhteisen työskentelyn jälkeen poistimme WA-ryhmän keskusteluineen. Muistutimme osallistujia poistamaan mahdolliset varmuuskopiot omilta tileiltään. Tällä pyrimme vähentämään riskiä henkilötietojen paljastumiselle pidemmällä aikavälillä esimerkiksi ulkopuolisen verkkohyökkäyksen seurauksena. Menettelytapamme korostaa keskinäisen luottamuksen tärkeyttä, jota pyrimme vahvistamaan myös yhteisillä pelisäännöillä ja turvallisemman tilan periaatteilla. Keskustelu on joka tapauksessa tallentunut ja siihen liittyvä tietoturva jakautunut useammalle henkilölle ja taholle, mikä ei ole ihanteellinen tilanne tutkimus- ja kehittämistyössä.

Tuotoksemme käyttöönoton ja pitkäkestoisten vaikutuksen seuranta jää opinnäytetyömme ulkopuolelle. Kuitenkin tutkimuksemme luotettavuus perustuu avoimeen läpinäkyvyyteen, yhteiskunnalliseen reagointikykyyn ja kehittämistä ohjanneisiin arvoihin, joita refleктоimme seuraavaksi.

8.2 Reflektio: Arvot osana tutkimusta

Aloitimme yhteisen opinnäytetyömatkan tammikuussa 2022 ja teimme yhteistä matkaa reilun vuoden verran kevääseen 2023 saakka. Teimme päätöksen heittäytyä prosessin vietäväksi ja kuljeskella kohti maalia. Heittäytyä ei tässä yhteydessä tarkoita päämäärätöntä ajelehtimista tai summittaista hetkessä elämistä vaan sitä, että päätimme ohjaajamme Eeva Sinisalo-Juhan (2022) sanoja myötäillen luottaa prosessiin. Siihen, että emme voisi etukäteen tietää, mitä kokeilukulttuuria soveltavan kehittämistyömme lopputuloksena syntyisi. Opinnäytetyöprosessimme simuloi arvolähtöisen osallistamisen mallia. Harjoitimme muutokseen tarvittavia ajattelun- ja toimintatapoja, kuten kriittisyyttä, rehellisyyttä ja luottamusta, suhteessa itseemme, yhteiseen tekemiseen ja yhteiskunnalliseen ympäristöön, jossa elämme ja jonka osia olemme.

Opinnäytetyö syntyi yhtäläisestä sitoutuneisuudesta. Olemme kuljeskelleet ja kokeilleet ennen kaikkea tiiviisti työparina, mutta myös itseksemme. Työnjaon hyödyntäminen on mahdollistanut syvemmän yhteisöllisen oppimis- ja kehittämisprosessin – kasvamisen ja oppimisen. Kaiken keräämämme tietoperustan ja aineiston sekä niistä syntyneet johtopäätökset ja oivallukset olemme käsitelleet ja reflektoineet yhdessä. Seisomme molemmat tässä työssä tehtyjen valintojen, tulkintojen ja pohdintojen takana. Opinnäytteen tekeminen yhdessä on ollut antoisaa, opettavaista ja ruokkinut uteliaisuutta uusille näkökulmille: se mikä toiselta jäi huomaamatta, sen monesti toinen oivalsi. Opinnäytetyö ja suhteemme työparina toimi meille tunneturvapaikana, jossa saimme leikkiä ajatuksilla ja kokeiluilla, ilmaista erilaisia prosessiin liittyviä tunteita avoimessa ja dialogisessa suhteessa. Keskinäinen luottamus ja tilan antaminen toiselle oli työn etenemisessä ja loppuunsaattamisessa välttämättömyys.

Useamman lähestymistavan (taisteleva tutkimus ja kokeilukulttuuri) yhdistäminen ja soveltaminen omaan näkemykseemme arvolähtöisestä tekemisestä oli haastavaa ja vaikeaa, ehkä hieinan rajatontakin. Samaan aikaan se oli kehittämislle vapautta ja tilaa tuovaa. Tavoitimme mielestämme molempien lähestymistapojen ominaispiirteitä. Taistelevalle tutkimukselle ominaisesti annoimme neljännen sektorin toimijoiden johdatella meidät aktivistien arkeen (ks. Suoranta & Ryyänen 2016, 159), ja sitä kautta myös tuotoksemme lähti rakentumaan. Aktivistien arjessa olennaisia kysymyksiä oppimamme mukaan on mm. se, missä kannattaa olla mukana ja kenen ehdoilla. Ensisijainen tavoite on edistää omia ja liikkeen tavoitteita ja tätä voidaan edellyttää myös tutkimukselta, johon osallistutaan.

Taistelijoita olemme myös siinä mielessä, että pyrimme työllämme taistelemaan kansalaisyhteiskunnan elävyyden ja toimintamahdollisuuksien sekä nuorten osallisuuden puolesta. Nuorilla on yhteiskunnallisissa kysymyksissä harvoin samaa valtaa ja mahdollisuuksia (resursseja, kuten asemaa, rahaa, verkostoja, osaamista jne.) kuin vanhemmilla sukupolvilla. Siksi pidimme tärkeänä ottaa kantaa nuorten toimintamahdollisuuksien puolesta ja kehittää ylisukupolvista dialogia edistävä tuotos. Kokeilukulttuuri näkyy opinnäytetyömatkamme lopputuloksen ennakoinnattomuutena ja useina suunnanmuutoksina, joita tehtiin yhteisten keskusteluiden myötä syntyneiden uusien ajatusten ja lisääntyneen ymmärryksen saattelemina. Emme jääneet harmittelemaan roskeen päätyneitä työpajasuunnitelmia ja hukattuja työtunteja. Emme luultavasti olisi päätyneet tähän ilman kokeilukulttuurin mahdollistamaa ilmavuutta, ketteryttä ja uteliasta mieltä. Tuotoksena syntynyt arvolähtöisen osallistamisen malli on uudenlainen avaus järjestökentälle, joka haastaa totutun ja kutsuu tutkimaan uusia mahdollisuuksia organisoitua ja mahdollistaa yhteistoimintaa.

Ensimmäisissä opinnäytetyön raakiletekstiversioissa kirjoitimme, että pyrimme tutkijoina objektiivisuuteen ja kerroimme sen olevan vaikeaa. Emme kirjoittaisi niin enää ja kerromme nyt miksi. Jeremy Gould (2016, 10) kuvaa refleksiivisyyttä ajattelemisen tapana, jossa kehittyä sitä tietoisesti harjoittaessa. Reflektiosta ja sen kehittymisestä myös tässä pohdinnassa on kyse. Tutkijan on lähes mahdoton etäännyttää itsensä täysin tutkimastaan aiheesta ja ilmiöstä – eikä se ole mielestämme tässä työssä edes olennaisinta. Arvot ja asenteet vaikuttavat meissä kaikissa. Teimme jo varsin vaiheessa valinnan, että työtämme ohjaa tietty arvopohja, joka saa näkyä ja kuulua. Siitä huolimatta koimme ensin tarvetta sanoittaa työtämme objektiivisuuden kautta. Opinnäytetyömatkan aikana keskustelimme useasti arvoista ja siitä, minkälaista osallistumista itse pidämme tärkeänä ja tavoiteltavana, minkälaista yhteiskuntaa haluamme olla toiminnallamme ja käyttöömmä saadulla ja otetulla tilalla (opinnäyte) rakentamassa. Lopulta asia oli varsin kirkas paitsi meille, toivottavasti myös työmme lukijalle. Pidämme kansalaisyhteiskunnan ja -toiminnan moninaisuutta tärkeänä, haluamme vahvistaa nuorten osallistumis- ja vaikuttamismahdollisuuksia, osallistua kapitalististen rakenteiden purkamiseen ja kiinnittää huomiota vallan jakautumiseen yhteiskunnassa. Etäännytettyyn objektiivisuuteen pyrkimistä tärkeämpää tässä työssä oli kehittää ja edistää kriittistä ajattelua ja toimintaa arvolähtöisesti.

Edustamme ajatuksiltamme ja asenteiltamme pitkälti aiemmin mainittuihin Kaskealaan (2023) ja Andreottiin ym. (2015) viitaten muuttavaa valtaa. Kansalaisyhteiskunta, kolmannen ja neljännen sektorin moninainen toiminta, on arvokasta yhteiskunnallisen toimijuuden aluetta. Se

on keskeinen osallisuuden, oppimisen, kohtaamisen ja yhteisöllisyyden sekä vaikuttamisen areena. Kuulumme heihin, joiden fokus kohdentuu ensisijaisesti rakenteisiin ja yhteisöjen toimintaan ja vasta toissijaisesti yksittäisen ihmisen ratkaisuihin yhteiskunnallisen vaikuttamisen kontekstissa. Jokaisella on vastuu omien tekojensa seurauksista ja sen pohtimisesta, miten oma toiminta vaikuttaa muihin. Kansalaistoimintaa ja aktivismia on monenlaista, emmekä mekään seiso, tietenkään, kaikkien kansalaistoiminnan puitteissa ilmenevien tavoitteiden ja toimintatapojen takana, joskin puolustamme kaikkien ihmisten oikeutta ja mahdollisuutta osallistua. Onkin helppo myötäillä Laakkosta (2019, 189) siinä, että:

”kansalaiskasvatuksen päämääräksi ei siis tule ymmärtää tottelevaista kansalaista, vaan tavoitteena on pikemminkin aktiivinen, yhteiskunnallisesti ja poliittisesti osallistuva toimija, joka kyseenalaistaa normeja ja horjuttaa vahingollisiksi koekemiaan rakenteita”.

Rajanveto esimerkiksi oikeutetun aktivismin suhteen on vaikeaa. Joku voisi sanoa, että pelisäännöt ovat selvät: se on sallittua mikä ei ole lainsäädännössä kiellettyä. Tarkastelemme asiaa kuitenkin laajemmasta näkökulmasta peilaten sitä mm. käsittelemiimme vallan ja sosiaalisen muutoksen teorioihin. Mahdollisuutemme vaikuttaa yhteiskuntaan vaihtelee yksilöiden välillä, sillä siihen vaikuttavat mm. ne tiedot ja taidot, joita olemme kartuttaneet sekä sosiaaliset verkostot, joiden osaksi olemme päässeet elämämme varrella.

Laillisuuden ja oikeutuksen tarkastelu ei ole yksitelitteistä. Esimerkiksi katuja sulkevia mielenosoituksia on kritisoitu niiden laittomuudesta. Ihmisoikeusjärjestö Amnesty International (2022, 6) huomauttaa, että mielenosoitus on ihmis- ja perusoikeus, joka on turvattu perustuslaissa (sananvapaus ja kokoontumisvapaus) ja useissa ihmisoikeussopimuksissa (mm. Euroopan ihmisoikeussopimus, YK:n ihmisoikeuksien yleismaailmallinen julistus, YK:n kansalaisoikeuksia ja poliittisia oikeuksia koskeva yleissopimus). Mielenosoituksesta saa koitua häiriötä liikenteelle, jos se ei vaaranna ihmisten terveyttä tai siitä ei ole kohtuutonta haittaa ympäristölle ja omaisuudelle tai muutoin kohtuuttomasti häiritse sivullisia. Mielenosoitusoikeus on puolustettava oikeus. Edes Suomessa ihmisten tietämys mielenosoitusoikeudesta ei ole erityisen vahvaa, josta kertoo mm. se, että kesällä 2022 tehdyssä tutkimuksessa vain 17 % vastaajista tiesi, ettei mielenosoittamiseen tarvita poliisin lupaa (mt., 3, 7). Näemme Amnestyn (mt.) tavoin huolestuttavana sen, että useasti sekä mediassa että kansalaiskeskusteluissa osallistumis- ja vaikuttamisoikeuksia ja mahdollisuuksia tarkasteltaessa tilapäinen liikennehäiriö nousee ihmis- ja perusoikeuksia painavammaksi huolenaiheeksi. Tällaiset asenteet ja toiminta rajoittavat ennen kaikkea nuorten yhteiskunnallista ääntä ja vaikuttamista.

Systeemin vastustus muutokselle ja sen väkivaltaisuus erilaisia olemisen tapoja kohtaan tulee näkyviin juuri aktivismin ja sen rajoittamisen kautta. Slovenialainen filosofi ja kulttuurikriitikko Slavoj Žižek on verrannut tätä tunnettuun anekdoottiin, jossa 2. maailman sodan aikana saksalainen Gestapo –poliisi vierailee Picasson studiolla ja nähdessään inhimillistä kärsimystä kuvaavan *Guernica* –teoksen kysyy teoksen modernista kaaoksesta järkyttyneenä “Teitkö sinä tämän?”. Picasso vastaa tähän rauhallisena: “Ei, sinä teit tämän”. Tänä päivänä ihmisten kyseenalaistaessa ja järkyttyessä radikaalimman aktivismin keinoista ja niiden seurauksista kysyvät: “Teittekö te tämän?”. Tähän voi vastata kuten Picasso: “Ei, te teitte tämän. Tämä on seurausta *teidän* politiikastanne”. (Žižek 2009, 9–10.) Žižekiä mukaillen ongelma on se, että systeemi itsessään vastustaa muutosta eikä ole avoin kriittisille äänille ja kestävällä reformille, eivätkä ne radikaalimman suoran toiminnan keinot, joihin joudutaan turvautumaan, jotta turhautuminen tulee kuulluksi.

8.3 Mitä seuraavaksi?

Aineistomme nuorista piirtyy kuva aktiivisista, itseensä, toisiinsa ja tulevaisuuteen luottavista kansalaisista. Heistä välittyy toimijuuden haltuunotto ja asenne, että tulevaisuus on jotakin mikä tehdään ja johon voi itse vaikuttaa. Yhtenä jatkotutkimusaiheena voisikin olla tarkastella sitä, miten teoriaosuudessakin todetun yhteiskunnallisen osallisuuden kasautumista olisi mahdollista purkaa.

Kysymys nousi esiin fokusryhmän tapaamisen jälkeen. Työskentelemme molemmat nuorten ja nuorten aikuisten parissa. Toimintaympäristöt ja asiat, joiden merkeissä nuoria kohtaamme ovat kuitenkin merkittävästi erilaiset. Terhi kohtaa etsivässä nuorisotyössä pääasiassa koulutuksen ja työelämän ulkopuolella olevia alle 29-vuotiaita nuoria, joista yhteiskunnallisessa keskustelussa käytetään usein sanaa ”syrjäytyneet”. Avaamatta tässä yhteydessä käsitteen ongelmallisuutta, arkikokemuksen perusteella ja varauksella yleistäen etsivän nuorisotyön nuorilla on usein vaikeuksia luottaa tulevaan ja mahdollisuuksiinsa vaikuttaa siihen. He myös herkemmin jättäytyvät (tai heidät jätetään) sekä institutionaalisen että vähemmän muodollisen vaikuttamistoiminnan ulkopuolelle (ks. esim. Erola, Lahtinen & Wass 2017). Fokusryhmämme muodostaneet, Maijun ja Planin kanssa työskennelleet nuoret, vastaavat tutkimuskirjallisuuden käsitystä yhteiskunnalliseen vaikuttamiseen suuntautuvasta nuoresta. He ovat edenneet opinnoissaan hyvin ja ennustettavasti, ovat aktiivisia useilla eri elämäntilanteilla, heillä on sosiaalisia verkostoja

ja he suhtautuvat itseensä ja tulevaisuuteen pääosin luottavaisin mielin. Tästä nousee kaksi kysymystä: Miten vastaava aktiivinen kansalaisuus ja toimijuuden haltuunotto mahdollistuisi useammalle heidän vertaisikäryhmässään? Ja toisaalta, voisiko laajemman joukon mukana olo auttaa turvaamaan nuorten jaksamista?

Sen hyvän, mitä kansalaistoiminta ja yhteiskunnallinen vaikuttaminen yksilöille mahdollistaa, soisi jakaantuvan useammalle. Ja toisaalta voimavaralähtöisyys mielessä pitäen, sen on myös tarpeen jakautua useammalle. Ei ole mitään syytä sille, että iso joukko kolmannen ja neljännen sektorin toimijoita ”kilpailee” pienen aktiivisen joukon ajasta ja kiinnostuksesta, kun tavoiteltavampaa on, että yhä useampi kokisi kuuluvuuden tunnetta paitsi omassa elämässään, myös laajemmin yhteiskunnassa. Tarvitsemme monenlaisia ihmisiä kansalaistoimintaan ja mukaan yhteiskunnalliseen vaikuttamiseen. Siten on mahdollista varmistaa aito moniäänisyys yhteiskunnallisessa keskustelussa, sillä vallalla on taipumusta jatkaa kasautumistaan sinne missä sitä jo ennestään on. Osallistumisen kasautumiseen on tärkeä kiinnittää huomiota myös siksi, että siten voidaan murtaa herkästi sukupolvesta toiseen siirtyvää ja jatkuvaa yhteiskunnallisen osallistumisen polarisaatiota.

Tutkimuksemme nostaa esiin myös kysymyksiä nuorten systeemikriittisistä asenteista. Kuten aiemmin tässä työssä avattiin, nuorten poliittinen osallistuminen perinteiseen politiikkaan on vähentynyt, kun katsotaan äänestysaktiivisuutta, mutta toisaalta poliittinen aktiivisuus on lisääntynyt, kun katsotaan edustuksellisen demokratian ulkopuolella tapahtuvaa toimintaa (Pekkarinen & Myllyniemi 2018, 19). Tämän ristiriidan ja tulkinnan selkeyttämiseksi olisi tärkeää tutkia syvemmin nuorten systeemikriittisiä asenteita suhteessa nykyiseen poliittiseen järjestelmään. Äänestämättä jättäminen ei ole välttämättä merkki passiivisuudesta, vaan voi olla mitä suuremmissa määrin poliittinen teko, joskin Nuorisobarometrin (Pekkarinen & Myllyniemi 2018, 33) mukaan vain reilu viidesosa äänestämättä jättäneistä nuorista kokee sen vaikuttamiskeinoksi. Herääkin kysymys, missä määrin nuoret itse tunnistavat toimintansa poliittisuuden? Miten nuoret voivat ottaa tietoisemmin haltuun yhteiskunnallisen osallistumisen ja vaikuttamisen eri menetelmät? Ja toisaalta, jättäytyvätkö kaikista systeemikriittisimmät nuoret tarkoituksettisesti kaiken poliittiseksi ja yhteiskunnalliseksi kokemansa ulkopuolelle?

Yhteiskunnallisesti on syytä kiinnittää erityistä huomiota yhteiskunnallisen osallistumisen turvallisuuteen. Vihapuhe vähentää osallistumista sekä politiikkaan että julkiseen keskusteluun (Knuutila, Kosonen, Saresma, Haara & Pöyhtäri 2019). Vihapuhe on haavoittavaa ihan jokaiselle sitä kohtaavalle. Nuorelle vihapuheen kohteeksi joutuminen – tai edes pelko siitä – voi

olla lamaannuttava ja osallistumisen estävä kokemus. Valtion ja kansalaisyhteiskunnan on tehtävä kaikkensa, jotta yhteiskunnallinen osallistuminen on mahdollista ilman henkilöön käyvää häirintää.

Tiedostamme, että kehittämistyömme lopputuotoksena syntynyt malli on paikoin teoreettinen ja filosofinen. Se muotoutuukin konkreettiseksi vasta ihmisten omista käsistä ja niissä ryhmäprosesseissa, joihin toivomme sen kansalaistoiminnan kentällä päätyvän. Sosiaalisesti ja planeetaarisesti kestävä elämäntapa edellyttää transformatiivista oppimista niin yksilöiltä kuin yhteisöiltä. Sekä transformatiiviseen oppimiseen, että ekososiaaliseen sivistykseen sisältyy olennaisesti lohdullinen ja toivoa ylläpitävä ajatus keskeneräisyydestä, sen hyväksyminen, että emme koskaan ole lopullisesti perillä, vaan inhimillistä kasvua ja kehittymistä tapahtuu läpi elämän (Joutsenvirta & Salonen 2020, 52–53). Keskeneräisyys hyväksyen pyrimme suhtautumaan sekä tähän opinnäytteeseen että laajemmin toimintaamme elämässä ja kansalaistoimijoina.

Tuotosta ja opinnäytetyn oivalluksia tullaan jalkauttamaan useassa eri kanavassa. Opinnäytetyön oivallusten pohjalta julkaistiin joulukuussa 2022 artikkeli Kansalaisareenan *Nuorten vapaaehtoistoiminnan kehittäminen*-julkaisuun, jossa pohditaan nuorten arvolähtöistä vapaaehtoistoimintaa (Uutela & Tuomainen 2022). Kansalaisareena järjesti teoksen julkaisuwebinaarin 8.2.2023, jossa valmis arvolähtöinen malli esiteltiin järjestötoimijoille keinona saada nuoria mukaan toimintaan. Kansalaisareena on 140 järjestön kattojärjestö ja kaikkien vapaaehtoistoimijoiden edunvalvoja Suomessa (Kansalaisareena 2023), joten webinaarin kautta tavoitimme tuotoksen keskeistä kohderyhmää: nuorten vapaaehtoistoiminnan parissa toimivia järjestötyöntekijöitä. Tämän lisäksi tuotosta tullaan jalkauttamaan laajemmin järjestöalan käyttöön myös opinnäytetyön tilaajan nuorisoalan osaamiskeskus Kentaurin kanavien kautta.

Tässä opinnäytetyössä olemme tarjonneet katsauksen keskeisiin kansalaisyhteiskunnan muutoksiin ja sitä kautta kehittäneet yhden vaihtoehtoisen tavan organisoida nuorten yhteiskunnallista vaikuttamista järjestöissä. Kehitimme arvolähtöisen menetelmän, joka meidän parhaan näkemyksemme mukaan auttaa purkamaan isännän taloa eli nykyistä kestämatöntä systeemiä, kuten alussa viittasimme kansalaisaktivisti Audre Lorden sanoihin. Mallimme avaa tilaa nuorten kriittiselle ja toivoa luovalle äänelle järjestöissä, ja sitä kautta tuo muutosta nykyiseen systeemiimme. Uskomme, että ratkaisun avaimet löytyvät merkityksellisestä arvokeskustelusta, vapaammasta tilasta itse- ja tunneilmaisuudelle, yhdenvertaisuudesta, osallistujien ja toimintojen moninaisuudesta sekä vaihtoehtoista tavoista olla olemassa. Muutos ei ole uhka, vaan välttämättömyys, ja uudenlaisen hyvinvoinnin ja runsauden lähde.

*"The only way to make sense out of change is to plunge into it,
move with it, and join the dance."*

Filosofi Alan Watts (1951, 43)

LÄHTEET

- Aho, Terhi 2023. Kokeilukulttuuri: johda kasvua joka päivä. (E-kirja). Helsinki: Alma Talent.
- Alasuutari, Pertti 2012. Laadullinen tutkimus 2.0. (E-kirja.) Kustannusosakeyhtiö Vastapaino.
- Alasuutari, Pertti 1999. Laadullinen tutkimus. 3. uudistettu painos. Tampere: Vastapaino.
- Alhanen, Kai 2016. Dialogi demokratiassa. Helsinki: Gaudeamus.
- Amnesty International 2022. Mielenosoitustarkkailu. Amnestyn raportti 2022. Viitattu 19.2.2023. https://www.amnesty.fi/uploads/2023/02/raportti_mielenosoitustarkkailu.pdf
- Andreotti, Vanessa & Stein, Sharon & Ahenakew, Cash & Hunt, Dallas 2015. Mapping interpretations of decolonization in the context of higher education. *Decolonization: Indigeneity, Education & Society*. 4(1), 21–40. Viitattu 1.4.2022. <http://representing-education.gertrudecotton.info/wp-content/uploads/2016/08/andreotti-stein-ahenakew-hunt-decolonization.pdf>
- Antikainen, Riina & Kangas, Hanna-Liisa & Alhola, Katariina & Stenvall, Jari & Leponiemi, Ulriikka & Pekkola, Elias & Rannisto, Pasi-Heikki & Poskela, Jarno 2019. Kokeilukulttuuri Suomessa – nykytilanne ja kehittämistarpeet. Valtioneuvoston selvitys- ja tutkimustoiminnan julkaisusarja 2/2019. Viitattu 24.1.2023. <https://julkaisut.valtioneuvosto.fi/handle/10024/16128>
- Anttila, Pirkko 1996. Tutkimisen taito ja tiedon hankinta. (E-kirja). Helsinki: Akatiimi.
- A-studio 2022. Aktivismi rajat. Ajankohtaisohjelma 8.11.2022, 12:50–28:20. Yleisradio. Viitattu 30.12.2022. <https://areena.yle.fi/1-50949313>
- Black Lives Matter 2023. About us. Viitattu 19.1.2023. <https://blacklivesmatter.com/about/>
- Bennett, W. Lance 2012. The Personalization of Politics. *Political Identity, Social Media, and Changing Patterns of Participation*. *The Annals of the American Academy of Political and Social Science* 644(1), 20-39. 3.10.2012. Viitattu 14.2.2023. <https://doi.org/10.1177/0002716212451428>
- Bennett, W. Lance 2003. *New Media Power: The Internet and Global Activism*. Teoksessa Nick Couldry & James Curran (toim.) *Contesting Media Power: Alternative Media in a Networked World*. Lanham: Rowman and Littlefield, 17–38.
- Bloor, Michael 2001. Teoksessa Michael Bloor & Jane Frankland & Michelle Thomas & Kate Robson. *Focus Group in Social Research*. Introduction qualitative methods. SAGE Publications. Google Scholar.
- Boldt, Georg 2021. Citizens in Training. How institutional youth participation produces bystanders and active citizens in Finland. Tampereen yliopiston väitöskirjat 374. Tampere: Tampereen yliopisto. Viitattu 22.1.2023. <https://trepo.tuni.fi/bitstream/handle/10024/124696/978-952-03-1850-5.pdf?sequence=2&isAllowed=y>
- Campbell, Adina 2021. What is Black Lives Matter and what are the aims? BBC News: Explainers. Viitattu 18.1.2023. <https://www.bbc.com/news/explainers-53337780>

- Carnegie, Megan 2022. Gen Z: How young people are changing activism. BBC Worklife, 8.8.2022. Viitattu 9.1.2022. <https://www.bbc.com/worklife/article/20220803-gen-z-how-young-people-are-changing-activism>
- Chenoweth, Erica & Choi-Fitzpatrick, Austin & Pressman, Jeremy & Santos, Felipe & Ulfelder, Jay 2020. The global pandemic has spawned new forms of activism – and they’re flourishing. The Guardian 20.4.2020. Viitattu 4.1.2023. <https://www.theguardian.com/commentisfree/2020/apr/20/the-global-pandemic-has-spawned-new-forms-of-activism-and-theyre-flourishing>
- Civicus 2021. People power under attack: A report based on data from the Civicus Monitor. Viitattu 19.5.2022. <https://civicus.contentfiles.net/media/assets/file/2021GlobalReport.pdf>
- Convoy Finland 2022. Tavoitteemme. Viitattu 4.6.2022. <https://convoyfinland2022.org/>
- Dobson, Kit & McGlynn, Áine (toim.) 2013. Introduction: Transnationalism, Activism, Art. (E-kirja.) University of Toronto Press. Ebook Central Academic Complete International Edition, 13-18.
- Dufva, Mikko 2023. Megatrendit 2023 -julkistustilaisuus. Megatrendit – ymmärrystä yllätysten aikaan, 00:13:40-00:43:00. Verkkotapahtuma 12.1.2023. Sitra. Viitattu 14.1.2023. <https://www.sitra.fi/tapahtumat/203087/>
- Dufva, Mikko & Rekola, Sanna 2023. Megatrendit. Ymmärrystä yllätysten aikaan. Sitran selvityksiä 224. Helsinki: Sitra. Viitattu 21.1.2023. https://www.sitra.fi/app/uploads/2023/01/sitra_megatrendit-2023_ymmarrysta-yllatysten-aikaan.pdf
- Eduskunta 2023. Yhdistyslain muutos. Viitattu 21.1.2023. https://www.eduskunta.fi/FI/naineduskuntatoimii/kirjasto/aineistot/kotimainen_oikeus/LATI/Sivut/yhdistyslain-uudistaminen.aspx
- Edwards, Michael 2012. Civil Society. Kolmas painos. (E-kirja.) Cambridge: Polity Press.
- Elokapina 2022a. Yhteisöryhmät. Ota yhteyttä-verkkosivu. Viitattu 14.10.2022. <https://elokapina.fi/contact-us/>
- Elokapina 2022b. Elokapina on aloittanut mielenilmaisun Mannerheimintielle – liike vaatii hallitukselta välittömiä toimia luontokadon pysäyttämiseksi. Tiedote. Viitattu 9.1.2023. <https://elokapina.fi/news/press-release/2022/10/06/elokapina-palaa-mannerheimintielle/>
- Elokapina 2022c. Luontokatokapina 5.–14.10. Viitattu 12.12.2022. <https://elokapina.fi/luontokatokapina/>
- Eranti, Veikko & Boldt, Georg 2021. Arkinen, paikallinen ja julkinen: nuorten demokratiakäsitystä etsimässä. Teoksessa Kari Paakkunainen & Juri Mykkänen 2021 (toim.) Nuorisopolitiikka ja poliittinen nuoriso: objekteista subjekteiksi? Nuorisotutkimusverkosto/ Nuorisotutkimusseura, julkaisuja 229, 64–92. Turku: Nuorisotutkimusverkosto.
- Erola, Jani & Lahtinen, Hannu & Wass, Hanna 2017. Periytyvää eriytymistä – vanhemmilla selvä vaikutus nuorten äänestämiseen. Artikkelit 7.3.2017. Tilastokeskus. Viitattu 18.3.2023. <https://www.stat.fi/tietotrendit/artikkelit/2017/periytyvaa-eriytymista-vanhemmilla-selva-vaikutus-nuorten-aanestamiseen/>

- Extinction Rebellion 2023. About us. Viitattu 20.1.2023. <https://rebellion.global/about-us/>
- Faehnle, Maija & Mäenpää, Pasi 2021. Neljäs sektori – Kuinka kaupunkiaktivismi haastaa hallinnon, muuttaa markkinat ja laajentaa demokratiaa. Tampere: Vastapaino.
- Faehnle, Maija 2015. Aktivismit esiin kautta Suomen – tutkijat herättelevät kuntademokratiaa uusiutumaan. Blogi. Kaupunkiaktivismi metropolin voimavarana -hankkeen foorumi. Viitattu 13.5.2022. <https://kaupunkiaktivismi.wordpress.com/2015/08/20/aktivismit-esiin-kautta-suomen-tutkijat-herattelevat-kuntademokratiaa-uusiutumaan/>
- Fields, Marion & Lehtinen, Suvi-Tuuli 2021. Järjestöllisen sivistyksen jäljille. Teoksessa Marion Fields (toim.). Järjestöissä me innostutaan – Oppiminen ja kestävä sivistys järjestötoiminnassa. Opintokeskus Siviis, 8–11. Viitattu 13.2.2023. https://www.ok-sivis.fi/media/materiaalit-osio/jarjestoissa-me-innostutaan_julkaisu.pdf
- Finto 2022. Suomalainen asiasanasto- ja ontologiapalvelu. Viitattu 5.5.2022. <https://finto.fi/fi/>
- Firth-Godbehere, Richard 2020. Tunteiden maailmanhistoria. Bazar Kustannus.
- Frilander, Aino 2022. Ilmastoaktivistit heittivät perunamuusia Monet'n teoksen päälle. Helsingin Sanomat 24.10.2022. Viitattu 25.10.2022. <https://www.hs.fi/kulttuuri/art-2000009155160.html>
- Glenza, Jessica 2019. Climate strikes held around the world – as it happened. The Guardian 15.3.2019. Viitattu 16.1.2023. <https://www.theguardian.com/envment/live/2019/mar/15/climate-strikes-2019-live-latest-climate-change-global-warming>
- Gould, Jeremy 2016. Refleksiivisyyden poluilla. Epistemologisesti radikaalin yhteiskuntatieteen puolustus. Teoksessa Jeremy Gould & Katja Uusihakala (toim.) 2016. Tutkija peilin edessä. Refleksiivisyys ja etnografinen tieto. Helsinki: Gaudeamus Helsinki University Press, 9–37.
- Grönlund, Henrietta 2013. Arvot nuorten aikuisten vapaaehtoistoiminnassa. Aikuiskasvatus 1/2013: Kansalaisaktiivisuus ja demokratia. Vol 33 (1). Viitattu 14.2.2023. <https://doi.org/10.33336/aik.94016>
- Hajkowicz, Stefan 2015. Global Megatrends: Seven Patterns of Change Shaping Our Future. (E-kirja.) CSIRO Publishing.
- Hallama, Laura 2023. Näkiköhän joku, että kaadoin kahviini tavallista maitoa? Kolumni. Yle 5.1.2022. Viitattu 9.1.2022. <https://yle.fi/a/74-20008925>
- Harju, Aaro 2020. Suomalainen kansalaisyhteiskunta. Kansalaisyhteiskunta. Tietopankki. Viitattu 29.4.2022. <https://kansalaisyhteiskunta.fi/tietopankki/suomalainen-kansalaisyhteiskunta/>
- Harju, Aaro 2004. Aktiivisten kansalaisten Suomi. Keskusteluavaus järjestöllisen koulutuksen tehostamisesta. Oikeusministeriön julkaisu 2004:11. Helsinki: Oikeusministeriö. Viitattu https://julkaisut.valtioneuvosto.fi/bitstream/handle/10024/75839/omju_2004_11_aktiivisten_kansalaisten_suomi.pdf
- Heimans, Jeremy & Timms, Henry 2018. New power: How Power Works in Our Hyperconnected World. New York: Doubleday.

- Heimans, Jeremy & Timms, Henry 2014. Understanding “New Power”. Harvard Business Review: The Magazine 12.2014. Viitattu 14.3.2022. <https://hbr.org/2014/12/understanding-new-power>
- Helin, Satu & Leppänen, Mikko 2022. Rekkakuski kapina. Yle 12.2.2022. Viitattu 3.1.2022. <https://yle.fi/a/3-12308781>
- Hill, Symon 2013. Digital Revolutions: Activism in the Internet Age. (E-kirja.) Oxford: New Internationalist Publications Ltd.
- Hintikka, Kari A. 2022. Haktivismi. Kansalaisyhteiskunnan tutkimusportaali-verkkosivu. Jyväskylä: Jyväskylän yliopisto. Viitattu 2.8.2022. <http://kans.jyu.fi/sanasto/sanat-kansio/haktivismi>
- Hirvilampi, Tuuli & Laine, Sofia & Ojala, Satu 2021. Ekososiaaliset, talousmyönteiset ja vastustajat. Nuorten jakolinjat suhteessa kestävä kehityksen tavoitteisiin. Teoksessa Tomi Kiihlakoski (toim.) Kestävä teko. Nuorisobarometri 2021. Verkkojulkaisu. Nuorisotutkimusseura. Nro 169, 169–188. <https://tietoanuorista.fi/wp-content/uploads/2022/03/nuorisobarometri-2021-web.pdf>
- Häikiö, Liisa 2006. Kansalaisosallistuminen ja hallintaverkostot. Janus: Sosiaalipolitiikan ja sosiaalityön tutkimuksen aikakauslehti 14(1). 47–52. Viitattu 14.2.2023. <https://journal.fi/janus/article/view/50355>
- Iivonen, Esa 2005. MLL toimii vaikuttamalla ja vaikuttaa toimimalla. Teoksessa Anne Iivonen 2005 (toim.) Yksilö, yhteisö ja kansalaisyhteiskunta. Vantaa: Opintotoiminnan Keskusliitto ry, 80–90.
- Iivonen, Anne 2011. Miten vaikutan? Kansalaistoimijan vaikuttamisopas. OK-Opintokeskus. Viitattu 21.1.2023. <https://1584128.169.directo.fi/@Bin/2563895b19a64e0f624d0821cca2067c/1674305286/application/pdf/299855/Miten%20vaikutan.%20Kansalaistoimijan%20vaikuttamisopas.%20Anne%20Iivonen%20%28ID%2011502%29.pdf>
- Iivonen, Anne (toim.) 2005. Järjestötoiminta vaikuttaa Suomessa. Yksilö, yhteisö ja kansalaisyhteiskunta. Opintotoiminnan keskusliitto ry, 6–15.
- Jantunen, Salla 2021. Mitä Elokapina oikeasti haluaa? Iltalehti, 27.6.2021. Viitattu 20.1.2023. <https://www.is.fi/kotimaa/art-2000008071600.html>
- Jauhiainen, Jyrki & Tervonen, Markus 2021. Yhteisöllinen kansalaistoiminta 2020-luvulla. Luonnos hallituksen esitykseksi yhdistyslain muuttamiseksi ja toimintaryhmälainsäädännön julkaisuja. Mietintöjä ja lausuntoja. 2021:8. Helsinki: Oikeusministeriö. Viitattu 21.1.2023. https://julkaisut.valtioneuvosto.fi/bitstream/handle/10024/162854/OM_2021_8_ML.pdf?sequence=1&isAllowed=y
- Jolkonen, Emma 2019. Tytöt Näkyviksi! -työpajojen kehittäminen Plan Suomen vapaaehtoistoimintaan. Opinnäytetyö. Humanistinen ammattikorkeakoulu. 09/2019. Viitattu 21.4.2023.
- Jousilahti, Julia 2019. Kansalaisyhteiskunta on voimissaan, mutta erkaantuuko se kansasta? Valtioneuvoston kanslia. Tieto käyttöön! -blogi. Viitattu 16.1.2023. <https://tietokayttoon.fi/ajankohtaista/blogi/-/blogs/kansalaisyhteiskunta-on-voimissaan-mutta-erkaantuuko-se-kansasta->

- Joutsenvirta, Maria & Salonen, Arto O. 2020. *Sivistys vaurautena. Radikaalisti mutta lempeästi kohti kestäväää yhteiskuntaa*. Helsinki: Basam Books.
- Kanninen, Jaana & Töyrylä Katriina 2017. *Sadat suomalaiset majoittavat kotiinsa turvapaikanhakijoita – "Meillä on vain hirveän paljon kivempaa"*. Yle 6.7.2017. Viitattu 14.4.2023. <https://yle.fi/a/3-9704040>
- Kansalaisareena 2023. Etusivu. Viitattu 31.1.2023. <https://kansalaisareena.fi/>
- Kaskeala, Niklas 2023. *Megatrendit 2023 -julkistustilaisuus*. Paneelikeskustelu, 00:43:10-01:11:10. Verkkotapahtuma 12.1.2023. Sitra. Viitattu 14.1.2023. <https://www.sitra.fi/tapahtumat/203087/>
- Kaunismaa, Pekka 2022a. *Järjestöjen yhteiskunnalliset tehtävät*. Teoksessa Kimmo Lind & Pekka Kaunismaa (toim.) 2022. *Järjestöt valokeilassa Järjestöt organisaatioina, toimijoina ja tutkimuskohteina*, 13–19. Helsinki: Humanistinen ammattikorkeakoulu. Viitattu 4.1.2022. <https://www.humak.fi/wp-content/uploads/2022/03/jarjestot-valokeilassa-lind-kaunismaa-humak.pdf>
- Kaunismaa, Pekka 2022b. *Yleiskuva nuorten harrastuksista ja järjestötoiminnasta*. Teoksessa Pekka Kaunismaa (toim.) *Harrastus- ja järjestötoiminnan merkitys nuorten elämässä*, 6–8. Humanistinen ammattikorkeakoulu julkaisuja, 142. Helsinki: Humanistinen ammattikorkeakoulu. Viitattu 1.1.2023. <https://www.humak.fi/wp-content/uploads/2022/04/harrastus-ja-jarjestotoiminnan-merkitys-nuorten-elamassa.pdf>
- Keith, Lierre 2009. *The Vegetarian Myth: Food, Justice, and Sustainability*. 6. painos. CA: Flasspoint press.
- Kentauri 2022. *Mikä Kentauri?* Viitattu 11.6.2022. <https://kentauri.fi/mika-kentauri/>
- Kentauri 2021, *Harrastus- ja järjestötoiminnan merkitys nuorten elämässä -tutkimuksen vastaukset*. 7.9.2021. Ei julkaistu.
- Kiilakoski, Tomi 2021a (toim.) *Kestävää tekoa. Nuorisobarometri 2021*. Nuorisotutkimusseura. Nro 169. Viitattu 13.2.2023. <https://tietoanuorista.fi/wp-content/uploads/2022/03/nuorisobarometri-2021-web.pdf>
- Kiilakoski, Tomi 2021b. *Osallisuuden doksat: kriittinen luenta*. Teoksessa Kari Paakkunainen & Juri Mykkänen (toim.) *Nuorisopolitiikka ja poliittinen nuoriso: objekteista subjekteiksi?* Nuorisotutkimusseura, julkaisuja 229, sarja: Kenttä, 31–63.
- Knuutila, Alekski & Kosonen, Heidi & Saresma, Tuija & Haara, Paula & Pöyhtäri, Reeta 2019. *Viha vallassa: Vihapuheen vaikutukset yhteiskunnalliseen päätöksentekoon*. Valtioneuvoston selvitys- ja tutkimustoiminnan julkaisusarja 2019:57. Helsinki: Valtioneuvoston kanslia. Viitattu 20.2.2023. https://julkaisut.valtioneuvosto.fi/bitstream/handle/10024/161812/57_19_Viha%20vallassa_Vihapuheen%20vaikutukset%20_Netti%20.pdf
- Konttinen, Esa 2022. *Kansalaisyhteiskunta. Käsitteen kehitys*. Kansalaisyhteiskunnan tutkimusportaali. Jyväskylä: Jyväskylän yliopisto. Viitattu 19.5.2022. <http://kans.jyu.fi/sanasto/sanat-kansio/kansalaisyhteiskunta>
- Korhonen, Juha 2022. LIVE 14.10 KLO 17 Elokupina valtaamassa Mannerheimintietä taas. Video. Viitattu 9.1.2022. <https://www.youtube.com/watch?v=ofCDiEpwap4>

- Kuntalaki 2015/410. Viitattu 12.2.2023. <https://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/2015/20150410>
- Kuure, Essi & Yliräisänen-Seppänen Pia 2011. Yhteistyön riemua! Hyvinvointihaastatteluja muotoilemassa. Teoksessa Sirkka Saranki-Rantakokko & Raija Seppänen & Marita Turulin (toim.) Lappilaisia voimavaroja yhdistämällä hyvinvointia ja oppimista. KeSTO-hanke 2008–2011, 89–105. Rovaniemen ammattikorkeakoulun julkaisusarja C nro 29. Viitattu 21.4.2023. <http://www.ramk.fi/loader.aspx?id=06ed8a24-a7bb-414d-8282-ab18543521e1>
- Kuvaja, Sari 2007. Jyrääkö aktivismi perinteisen yhdistystoiminnan? Teoksessa Aaro Harju (toim.) Kansalaistoimintaan kätkeyty aarre. Sivistysliitto Kansalaisfoorumi SKAF ry., 118–127.
- Laakkonen, Erja 2019. Kohtuusliike kasvattaa ekososiaalisesti sivistyneitä ja aktiivisia kansalaisia. Teoksessa Topi Linjama & Markku Aho & Pauliina Kainulainen & Raija Simola (toim.) Kohtuuspamfletti. Elonkirjo edellä. Helsinki: Into Kustannus, 184–196.
- Laininen, Erkkä 2018. Transformatiivinen oppiminen ekososiaalisen sivistymisen mahdollistajana. *Ammattikasvatuksen Aikakauskirja*, 20(5), 16–38. Viitattu 14.2.2023. <https://journal.fi/akakk/article/view/84515>
- Lappalainen, Pertti 2022. Kansalaisaktivismi. Kansalaisyhteiskunnan tutkimusportaali. Jyväskylä: Jyväskylän yliopisto. Viitattu 19.5.2022. <http://kans.jyu.fi/sanasto/sanat-kansio/kansalaisaktivismi>
- Leemann, Lars & Kuusio, Hannamaria & Hämäläinen, Riitta-Maija 2015. Sosiaalinen osallisuus. Sosiaalisen osallisuuden edistämisen koordinaatiohanke (Sokra). Terveyden ja hyvinvoinnin laitos. Viitattu 5.8.2022. https://thl.fi/documents/966696/3775621/Tietopaketti_Sosiaalinen_Osallisuus.pdf
- Lehtinen, Don & Hirvonen, Saara 2022. Elokapina päätti mielenosoituksen Mannerheimintielle ja piti toisen Pitkälläsillalla – poliisi otti kiinni 53 mielenosoittajaa. Yle 14.10.2022. Viitattu 25.11.2022. <https://yle.fi/a/74-20001519>
- Lindholm, Arto 2019. Kokeilukulttuurista vaikuttavuutta kehittämiseen. Blogi. Humanistinen Ammattikorkeakoulu. Viitattu 24.1.2023. <https://www.humak.fi/blogit/kokeilukulttuurista-vaikuttavuutta-kehittamiseen/>
- Lindholm, Arto 2005. Maailmanparantajat. Globalisaatiokriittinen liike Suomessa. Väitöskirja. (E-kirja.) Helsinki: Gaudeamus.
- Lynch, David & Frost, Mark 1990. The Black Widow. Twin Peaks. TV-sarja. USA: Twin Peaks Productions. Propaganda Films. Kausi 2. Jakso 19.
- Martin, Brian 2007. Activism, Social and Political. Teoksessa Gary L. Anderson & Kathryn G. Herr (toim.), *Encyclopedia of Activism and Social Justice*. Thousand Oaks, CA: Sage, 19–27.
- Matikainen, Janne 2017. Miksi mun juttu on tärkeä? Teoksessa Anja Kuhalampi & Hilikka Laakso (toim.) Tässä mä olen: Tuloksia Mun juttu -meidän tulevaisuus -hankkeen toiminnasta. LUT Scientific and Expertise publications. Tutkimusraportit. Nro 72. Lappeenrannan teknillinen yliopisto. Viitattu 9.1.2023. <http://hdl.handle.net/10138/237935>
- Metsämäki, Mikko & Nisula, Petteri 2006. Aktivistit: suomalaisten kansalaisliikkeiden tarina. Helsinki: Edita Publishing.

- Mtvuutiset 2022. Poliisi: Liikenne Pitkälläsillalla kulkee taas normaalisti – Elokapinan mielenosoitus paikalla päättynyt, 14.10.2022. Viitattu 9.1.2023. <https://www.mtvuutiset.fi/artikkeli/elokapina-siirtynyt-eduskuntatalolta-pitkallesillalle-liikenne-sillalla-poikki/8549364#gs.mq2891>
- Mäkinen, Milla 2018. Palvelumuotoiluajattelulla paremmaksi?: opas järjestö- ja yhdistystoimijoille. Changeagentia.
- Nussbaum, Martha C. 2011. Talouskasvua tärkeämpää — miksi demokratia tarvitsee humanistista sivistystä? Helsinki: Gaudeamus.
- Näre, Sari (toim.) 1999. Tunteiden sosiologiaa. I Elämyksiä ja läheisyyttä. Helsinki: Suomalaisen kirjallisuuden seura, 9–18.
- Patentti- ja rekisterihallitus 2023. Yhdistysten ja uskonnollisten yhdyskuntien lukumäärät. 2.01.2023. Viitattu 16.1.2023. <https://www.prh.fi/fi/yhdistysrekisteri/yhdistysrekisterintilastoja/lukumaaratyhdistysrekisterissajauskonnollistenyhdyskuntienrekisterissa.html>
- Pauha, Teemu 2020. Sosiaalinen identiteetti ja ryhmien väliset suhteet. Depolarize –hankkeen blogi. Viitattu 9.1.2022 <https://blogs.helsinki.fi/sosiaalinen-identiteetti/2020/11/19/sosiaalinen-identiteetti-ja-ryhmien-valiset-suhteet/>
- Peipinen, Vesa 2012. Oikeus kaupunkiin! -Oranssi kaupunkiliikkeenä. Humanistinen ammattikorkeakoulu. Järjestö- ja nuorisotyön koulutusohjelma. Opinnäytetyö (YAMK). Viitattu 3.11.2022. <https://www.theseus.fi/bitstream/handle/10024/45981/Peipinen%20Vesa%202012..pdf?sequence=1&isAllowed=y>
- Pekkarinen, Elina & Myllyniemi, Sami (toim.) 2018. Vaikutusvaltaa Euroopan laidalla. Nuorisobarometri 2018. Nuorisotutkimusverkoston julkaisut. Helsinki: Nuorisotutkimusseura. Viitattu 1.5.2022. https://tietoanuorista.fi/wp-content/uploads/2019/03/NB_2018_web.pdf
- Pietilä, Ilkka 2017. Ryhmäkeskustelu. Teoksessa Matti Hyvärinen & Pirjo Nikander & Johanna Ruusuvaara (toim.) Tutkimushaastattelun käsikirja. Tampere: Vastapaino, 111–130.
- Plan International Suomi 2022a. Tytöt muuttavat maailmaa, vahvoina ja yhdessä. Plan International Suomen strategia 2022–2027. Viitattu 10.1.2023. <https://plan.fi/wp-content/uploads/2022/12/Plan-International-Suomi-strategia-FI.pdf>
- Plan International Suomi 2022b. Tyttöjen päivä. Viitattu 4.1.2023. <https://plan.fi/tyttojen-paiva/>
- Puohiniemi, Martti 2022. Suomalaisen arvomaailman muutos, globalisaatio ja ajan henki. 2. painos. (E-kirja.) Helsinki: Books on Demand.
- Rahkonen, Juho 2021. Vapaaehtoistyön tekeminen Suomessa. Tutkimusraportti 18.5.2021. Taloustutkimus & Kansalaisareena. Viitattu 2.2.2023. https://kansalaisareena.fi/wp-content/uploads/2021/05/Vapaaehtoistyö_tutkimusraportti_2021.pdf
- Rasmus, Ari 2006. Uudet liikkeet – Radikaali kansalaisaktivismi 1990-luvun Suomessa. Akateeminen väitöskirja. Tampere: Tampereen yliopistopaino Oy.
- Reddy, William M. 2001. The Navigation of Feeling: A Framework for the History of Emotions. Cambridge: Cambridge University Press.

- Reunamäki, Ilkka 2022. Aktivistit heittivät tomaattikeittoa van Goghin maailmankuululle maa-
laukselle. Yle Uutiset 14.10.2022. Viitattu 17.10.2022. <https://yle.fi/uutiset/3-12659525>
- Rinne, Jarmo & Della Porta, Donatella 2021. Haastattelu: Donatella della Porta ja poliittisen
osallistumisen uudet muodot. Teoksessa Kari Paakkunainen & Juri Mykkänen (toim.) Nuorisopolitiikka ja poliittinen nuoriso: objekteista subjekteiksi? Nuorisotutkimusseura, julkai-
suja 229, sarja: Kenttä, 175–181.
- Romu, Leena 2014. Sarjakuvan monet ruumiit – naisen kokemuksen kuvaukset nykysarjaku-
vassa. Alusta – Tampereen yliopiston yhteiskuntatieteiden tiedekunnan verkkojulkaisu
11.2.2014. Viitattu 21.4.2023. <https://www.tuni.fi/alustalehti/2014/02/11/sarjakuvan-monet-ruumiit-naisen-kokemuksen-kuvaukset-nykysarjakuvassa/>
- Ruuskanen, Petri & Jousilahti, Julia & Faehnle, Maija & Kuusikko, Kirsi & Kuittinen, Outi
& Virtanen, Johanna & Strömberg, Lisbeth 2020. Kansalaisyhteiskunnan tila ja tulevaisuus
2020-luvun Suomessa. Valtioneuvoston selvitys- ja tutkimustoimikunta 2020:47. Viitattu
13.6.2022. https://julkaisut.valtioneuvosto.fi/bitstream/handle/10024/162498/VNTEAS_2020_47.pdf
- Ryynänen, Sanna 2020. Kulttuurihäirintä haastaa itsestäänselvyydet. Artikkelit. Verkkosivut.
Kansalaisfoorumi. Viitattu 15.9.2022. <https://kansalaisyhteiskunta.fi/tietopankki/kulttuurihairinta-haastaa-itsestaanselvyydet/>
- Saavutettavasti.fi 2023. Värit ja kontrastit. Viitattu 3.2.2023. <https://www.saavutettavasti.fi/kuva-ja-aani/varit-ja-kontrastit/>
- Salami, Minna 2020. Aistien viisaus: Mustan feminismin näkökulma kaikille. Helsinki: Kus-
tantamo S&S.
- Salminen, Solmu & Sonerva, Anniina 2022. Poliisi sai Itä-Helsingin bussiväylän vapaaksi vasta
1,5 tunnin jälkeen – Elokapinan irrottamiseen tarvittiin työkaluja. Iltalehti. Viitattu 9.1.2022.
<https://www.iltalehti.fi/kotimaa/a/0ad8b153-19ee-40f7-8d08-6c985f751e53>
- Salonen, Arto & Bardy, Marjatta 2015. Ekososiaalinen sivistys herättää luottamusta tulevai-
suuteen. *Aikuiskasvatus* 35, 1/2015, 15.2.2015. 4–15. Viitattu 14.2.2023.
<https://doi.org/10.33336/aik.94118>
- Saukkonen, Pasi 2023. 2.4 Kansalaisjärjestöt ja yhteiskunnalliset liikkeet. Johdanto. Teoksessa
Tuija Lattunen 2003. Suomalainen kansalaisjärjestötoiminta – murroksia ja muutoksia. Suo-
malainen poliittinen järjestelmä -verkkokirja. Helsinki: Helsingin yliopisto. Viitattu
5.2.2023. <https://blogs.helsinki.fi/vol-spj/kansalaisjarjestot/suomalainen-kansalaisjarjesto-toiminta/>
- Siisiäinen, Martti 2004. Kansalais- ja järjestötoiminta. Teoksessa Sami Borg (toim.) Mahdollis-
suuksien maa. Kartoitusta ja puheenvuoroja suomalaisen kansalaisvaikuttamisen tutkimuk-
sesta. Oikeusministeriön julkaisuja 2004:10. Viitattu 14.2.2023. https://julkaisut.valtioneuvosto.fi/bitstream/handle/10024/75840/omju_2004_10_mahdollisuuksien_maa.pdf
- Sinisalo-Juha, Eeva 2022. Suullinen tiedonanto. 16.2.2022.
- Sitra 2020. Työkalut: Tekojen pikaideointi. Sitra 10.12.2020. Viitattu 19.4.2023.
<https://www.sitra.fi/caset/tekojen-pikaideointi/>

- Stanton, Andrew 2022. Anonymous Apparently Behind Doxing of 120K Russian Soldiers in Ukraine War. Newsweek 3.4.2022. Viitattu 19.1.2023. <https://www.newsweek.com/anonymous-leaks-personal-data-120k-russian-soldiers-fighting-ukraine-1694555>
- Sterling, Stephen 2003. Whole systems thinking as a basis for paradigm change in education: explorations in the context of sustainability. Submitted by Stephen Sterling for the degree of PhD of the University of Bath. Viitattu 29.1.2023. <http://www.bath.ac.uk/cree/sterling/sterlingthesis.pdf>
- Stranius, Leo & Laaksonen, Lassi 2011. Verkkovaikuttamista 2010-luvulla. Selvitys verkossa pääosin tai kokonaan tapahtuvan yhdistystoiminnan mahdollistamisesta. Oikeusministeriö: Selvityksiä ja ohjeita 1/2011. Viitattu 21.1.2022. https://julkaisut.valtioneuvosto.fi/bitstream/handle/10024/76290/01_2010_verkkovaikuttamista_2010-luvulla_60s.pdf?sequence=1&isAllowed=y
- Suomen perustuslaki 1999/731. Viitattu 21.1.2023. <https://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/1999/19990731>
- Suoranta, Juha 2019. Paulo Freire: Sorrettujen pedagogi. Helsinki: Into Kustannus Oy.
- Suoranta, Juha 2005. Radikaali kasvatus. Kohti kasvatuksen poliittista sosiologiaa. Helsinki: Gaudeamus Kirja. Oy Yliopistokustannus University Press Finland.
- Suoranta, Juha & Rynänen, Sanna 2016. Taisteleva tutkimus. 2. päivitetty painos. Helsinki: Into Kustannus.
- Säilynoja, Juhana 2014. Taiteilijaryhmä Suohpanterror nostaa vääryydet esiin. Artikkelit ja uutisvideo. Yleisradio 9.12.2014. Viitattu 2.8.2022. <https://yle.fi/aihe/artikkeli/2014/12/09/taiteilijaryhma-suohpanterror-nostaa-vaaryydet-esiin>
- Tietosuojavaltuutetun toimisto 2023. Pseudoanonymisoidut ja anonymisoidut tiedot. Viitattu 19.2.2023. <https://tietosuoja.fi/pseudonymisointi-anonymisointi>
- Tikanoja, Oona 2020. Osallistuva havainnointi. Videoluento 4.9.2020. Humanistinen ammattikorkeakoulu. Viitattu 16.1.2023. <https://youtu.be/7Lyh3bKGxac>
- Tuhkanen, Ari 2023. Helsingissä järjestettiin viime vuonna poikkeuksellisen paljon mielenosoituksia. Uutiset. Yle 3.2.2023. Viitattu 3.2.2023. <https://yle.fi/a/74-20016217>
- Tuomainen, Maiju 2019. Tulevaisuuden vapaaehtoinen valitsee arvojensa mukaista toimintaa. Blogit. Plan International Suomi 5.8.2019. Viitattu 10.1.2023. <https://plan.fi/blogi/tulevaisuuden-vapaaehtoinen-valitsee-arvojensa-mukaista-toimintaa/>
- Tutkimuseettinen neuvottelukunta 2021. Ihmistieteiden eettisen ennakoarvioinnin ohje. Verkkosivut. Helsinki: Tutkimuseettinen neuvottelukunta. Viitattu 18.2.2023. <https://tenk.fi/fi/ohjeet-ja-aineistot/ihmistieteiden-eettisen-ennakoarvioinnin-ohje>
- Tutkimuseettinen neuvottelukunta 2012. Hyvä tieteellinen käytäntö ja sen loukkausepäilyjen käsitteleminen Suomessa. Helsinki: Tutkimuseettinen neuvottelukunta. Viitattu 14.2.2023. https://www.tenk.fi/sites/tenk.fi/files/HTK_ohje_2012.pdf

- Tutkimuseettinen neuvottelukunta 2009. Humanistisen, yhteiskuntatieteellisen ja käyttäytymistieteellisen tutkimuksen eettiset periaatteet ja ehdotus eettisen ennakoarvioinnin järjestämiseksi. Helsinki 2009. Viitattu 30.1.2023. <https://www.tenk.fi/sites/tenk.fi/files/eettiset-periaatteet.pdf>
- Uutela, Emmi & Tuomainen, Maiju 2022. Arvolähtöistä vapaaehtoistoimintaa nuorille muuttuvassa maailmassa. Teoksessa Pinja Nieminen & Eve Lahikainen (toim.). Nuorten vapaaehtoistoiminnan kehittäminen. Kansalaisareenan julkaisuja, 1/2022, 8–15. Viitattu 31.1.2023. <https://kansalaisareena.fi/wp-content/uploads/2022/12/Nuorten-vapaaehtoistoiminnan-kehittaminen-DIGI.pdf>
- Valtion nuorisoneuvosto 2023. Nuorisobarometri. Verkkosivut. Viitattu 21.3.2023. <https://tietoanuurista.fi/nuorisobarometri/>
- Vilka, Hanna 2006. Tutki ja havainnoi. Helsinki: Tammi.
- Watts, Alan W. 1951. The Wisdom of Insecurity: A Message for an Age of Anxiety. New York: Vintage Books. Kappale 3: The Great Stream, 39–54
- Yhdistyslaki 1989. 26.5.1989/503. Viitattu 14.2.2023. <https://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/1989/19890503>
- Ylä-Anttila, Tuomas 2005. Julkisuus ja yhteiskunnalliset liikkeet – kansallisista globaaleiksi? Teoksessa Susanna Paasonen (toim.) Aktivismi: Verkostoja, järjestöjä ja arjen taitoja. Vaajakoski: Gummerus Kirjapaino Oy, 42–65.
- Yousafzai, Malala 2013. Malala Yousafzai: 16th birthday speech at the United Nations, 12.7.2013. Malala Fund. Viitattu 7.4.2023. <https://malala.org/newsroom/malala-un-speech>
- Žižek, Slavoj 2009. Violence. London: Profile Books Ltd.

LIITTEET

Liite 1: HYLÄTTY TYÖPAJASUUNNITELMA, HAHMOTELMA

Työpajan eteneminen

Etukäteisvalmistelut

- Kerrotaan, miten tietoa käytetään etukäteen. Pyritään saamaan yli 18-vuotiaita. Jos ilmoittautuu alle, tehdään lomake.
- Post-it lappuja ja kyniä mukaan
- Tilataan pizzat ja ostetaan limpparia/kuplavettä

1. Pelisäännöt ja aloitus 5 min

1. Keitä me olemme?
2. Ideoinnin säännöt ja turvallisemman tilan periaatteet.
3. Laitetaan nimilista kiertoon, jotta jokainen hyväksyy tiedonkeruun ja kirjaamisen. Tietojen anonymisointi.

2. Taustoitus ja lämmittely 15 min (avoin keskustelu)

- Minä vaikuttajana: miksi olet mukana aktivismissa? Mikä siinä on tärkeää?
- Kerro, missä olet mukana aktivismissa.
- Mikä ylläpitää uteliaisuuttasi ja kiinnostusta?

3. Tekojen pikaideointi: Toiveet ja tarpeet 30 min (nykytilan kartoitus)

Tekojen pikaideointi (brainwriting) on toimiva keinoja tuottaa paljon ideoita ja saada osallistujat heittäytymään (Sitra 2020). Sitä kutsutaan myös nimellä hiljaisuudessa kiertävät ideat, sillä jokainen ideoi määrätyn määrän ideoita paperille ja sitten jatkokehittää muiden ideoita eteenpäin (Kuure & Yliräisänen-Seppänen 2011, 96).

Kirjoitamme paperin yläkulmaan, miten –kysymyksen, johon ideoita tuotetaan. Jokaisella nuorella on oma paperi ja kaikissa niissä on eri miten-kysymys. Ryhmän jäsen ideoi kolme ratkaisua haasteeseen, jonka jälkeen idealappu annetaan eteenpäin, joka joko jatkokehittää ideaa tai synnyttää uuden idean aiemman pohjalta (sovitaan etukäteen, kumpi tehdään). Kierrosaika on

4 minuuttia. On tärkeää, että alustamme siten, että kaikki ideat ovat hyviä. Paperin kysymykset ovat:

1. Osallistuminen: Miten sinä haluat osallistua?
2. Vaikuttaminen: Miten sinä haluat vaikuttaa maailmaan/maailmassa? Mitä ja miten sinä haluat muuttaa?
3. Toimintaympäristö: Millainen toiminta sinua houkuttaa? Millaisessa ympäristössä viihdyt?
4. Yhteisö: Millaiseen yhteisöön haluat kuulua? Kenen kanssa haluat vaikuttaa?

Kun kysymykset on käyty läpi, keskustellaan yhteisesti.

Tämän menetelmän etuna on se, että saadaan muodostettua lyhyessä ajassa paljon ideoita ver-raten keskusteluun (Sitra 2020). Nuoret saavat vapaasti ideoita ja tuoda aidosti esiin sen, mitä haluavat ja miten toimivat. Me teemme aineiston analyysin jälkikäteen ja pohdimme, miten nuorten toiveita voidaan soveltaa järjestöpuolelle.

TAUKO 10 min

4. Yhteisöllinen sarjakuva: Aktivismin tulevaisuus 30 min

Osallistujat jaetaan määrästä riippuen 1–3 ryhmään. Jokainen ryhmä tuottaa yhdessä sarjakuvan. Aiheena on aktivismin tulevaisuus: miltä haluaisitte, että aktivismi näyttää 10 vuoden päästä? Sarjakuva tuotetaan yhdessä ja havainnoimme keskustelua, joka syntyy. Aineisto syn-tyy sekä tuotetusta sarjakuvasta että havainnoituista keskusteluista, joista kirjataan huomioita ylös.

Feminististä yhteisösarjakuvaa on kokeiltu Plan International Suomen toiminnassa onnistu-neesti aiemmin yhteisöpedagogi Emma Jolkkosen suunnittelemana ja ohjaamana (kts. Jolkkonen 2019). Feministinen sarjakuva korostaa sen käyttömahdollisuuksia yhteiskunnan epäkoh-tien kritisoimiseen (Romu 2014). Tämän vuoksi uskomme yhteisöllisen sarjakuvan tarjoavan sekä luovan ja yhteisöllisen tavan päästä käsiksi nuorten aktivistien tulevaisuuden toiveisiin, että keinon tutkia yhteiskuntaa kriittisesti ulkopuolelta.

5. Lopetus ja loppurefleksio 15 min

Kerrotaan, mihin työpajan tuloksia käytetään. Loppuun kysymys: oletko ollut mukana myös järjestötoiminnassa? (Mikäli tämä ei tule muutoin ilmi). Pidetään yhteinen loppurefleksio ja keskustellaan, millaisia tunteita työpaja on herättänyt.

Roolitus: Terhi fasilitaattori ja Maiju kirjuri.

Kesto: 2 tuntia

Pyrimme saamaan työpajaan 5–10 nuorta. Kutsumme nuoria työpajoihin omien verkostojemme kautta.

Liite 2: KUTSU MUKAAN VERKKOTYÖSKENTELYYN

Moikka!

Kutsumme sinut 18–29-vuotias nuori mukaan jakamaan ajatuksiasi ja kokemuksiasi aktivis-
mista yhteisöllisessä verkkoryhmässä 19.9.–16.10.2022.

Opiskelemme yhteisöpedagogin YAMK-tutkintoa Humanistisessa ammattikorkeakoulussa ja
teemme opinnäytetyötä 4. sektorin aktivismista. Työn tilaajana on osaamiskeskus Kentauri ja
sen tuloksia käytetään nuorten kansalaistoiminnan kehittämiseen. Tahdomme kuulla juuri sinun
näkemyksesi ja ajatuksesi aktivismista nyt ja tulevaisuudessa.

Pääset refleктоimaan omaa kokemustasi aktivismista ja keskustelemaan muiden aktivistien
kanssa. Varsinainen keskustelu tapahtuu nimettömästi Padlet-alustalla. Työskentelyä varten
olemme perustaneet WhatsApp-ryhmään, johon saat halutessasi kutsun. Ryhmässä alustamme
kunkin viikon teeman ja voit käydä keskustelua muiden osallistujien kanssa. Tämä voidaan
tehdä halutessasi myös yksityisesti esimerkiksi sähköpostitse.

Kuukauden aikana jokaisella viikolla on oma teema, johon voit vastata sinulle sopivana ajan-
kohtana. Toivomme osallistujien sitoutuvan ryhmän työskentelyyn 19.9.–16.10. Osallistumi-
nen vie arviolta noin 15–30 minuuttia viikossa, eli yhteensä koko kuukauden ajalta tunnista
pariin tuntiin. Käytössä on turvallisemman tilan periaatteet.

Kiinnostuitko ja haluat olla mukana? Vastaa tähän viestiin ja saat lisätietoa. Jos heräsi kysyttä-
vää, voit olla yhteydessä sähköpostitse tai WhatsAppin kautta. Osallistujille saavat panokses-
taan pienen kiitoksen.

Tervetuloa mukaan 😊

Parhain terveisin,

Maiju ja Terhi

Maiju Tuomainen: [puhelinnumero](#), [sähköposti](#)

Terhi Ljungkvist: [puhelinnumero](#), [sähköposti](#)

LIITE 3: HYLÄTTY FASILITOITU VERKKOTYÖSKENTELYSUUNNITELMA (alustava)

Verkkotyöskentelyn tavoitteena on selvittää aktivismin vaikuttavuutta, innostavuutta ja veto-voimaa nuorten näkökulmasta.

Opinnäytetyö lähtee tutkimaan seuraavia kysymyksiä:

- Mitä järjestöt voivat oppia vapaasta ja verkostomaisesta neljännen sektorin aktivis-
mista? Mitä uutta vapaa ja verkostomainen neljännen sektorin aktivismi voi tuoda/antaa
järjestöille?
 - Mitä järjestöissä voidaan tehdä kriittisen äänen ja toimintatilan vahvistamiseksi?
 - Minkälainen merkitys tunteilla on neljännen sektorin vetovoimatekijänä?
 - Miten järjestöt voivat pysyä mukana muutoksessa ja olla relevantteja toimijoita
verkostomaisen vallan ja globaalien liikkeiden aikakautena?

Fasilitoitu verkkotyöskentely

Ei tuoda esiin sektoreita tai puhuta vastakkainasettelusta. Lähdetään liikkeelle tietämättömyy-
den tilasta ja annetaan vastausten nousta aidosti nuorista. Nuorille fokuksessa on se, että he
pääsevät refleктоimaan ja jakamaan kokemuksia aktivismin vaikuttavuudesta, innostavuudesta
ja vetovoimasta. Olemme pyrkineet huomioimaan erilaiset osallistujat, tarpeet sekä hyödyntä-
mään moninaisia menetelmiä tarjoamalla myös mahdollisuuden vastata esimerkiksi kuvin.

Verkkotyöskentelyn eteneminen

Kesto: 19.9.-16.10.2022

Etukäteisvalmistelut ja osallistujien kerääminen

- Kerrotaan, miten tietoa käytetään etukäteen. Pyritään saamaan yli 18-vuotiaita. Jos il-
moittautuu alle, tehdään lomake.
- Valmistellaan tiedoksianto ja kutsu osallistujille, joka on välitetty eri aktivistiryhmille
Suomessa sekä tekijöiden omien aktivismikontaktien kautta hankituille henkilöille.
 - Kohtasimme alussa haasteen, että aktivistiryhmät ovat melko suljettuja eivätkä
ne lähtökohtaisesti osallistu tutkimuksiin, jotka eivät edistä heidän omia tavoit-

teitaan. Tämän vuoksi päädyimme käyttämään myös henkilökohtaisia kontaktejamme, jotta pääsemme sisälle ryhmiin ja tämä madaltaa kynnystä osallistua. Toinen tekijöistä on töissä lastenoikeusjärjestö Plan International Suomessa ja järjestää työkseen fasilitoituja aktivismikoulutuksia - tätä kautta hänellä on laaja verkosto eri aktivistiryhmien jäseniä Suomessa.

- Joka viikko kaksi kysymystä on yksilöfokuksella ja kolmas kannustaa yhteisölliseen keskusteluun ja reflektioon sekä toisten vastausten kommentointiin.

Pelissäännöt ja aloitus

4. Keitä me olemme? Esitellään itsemme WhatsApp-ryhmässä
5. Pelissäännöt ja turvallisemman tilan periaatteet.

Viesti:

Meillä on tässä verkkotilassa käytössä turvallisemman tilan periaatteet, johon toivomme, että kaikki voimme sitoutua yhdessä. Se tarkoittaa sitä, että pyrimme tekemään tästä mahdollisimman turvallisen tilan kaikille:

- a. Luottamuksellisuus: Mitään tässä ryhmässä kirjoitettua ei jaeta ulkopuolelle.
- b. Kunnioitetaan erilaisia näkemyksiä ja toisiamme.
- c. Tunnistetaan omat olettamuksenne ja pyritään olemaan avoimia.
- d. Otetaan vastuu yhteisen turvallisen tilan luomisesta.

Jos missään vaiheessa tulee epämukava olo tai herää kysyttävää, Maijuun tai Terhiin voi olla yhteydessä henkilökohtaisesti tai täyttää tämän anonyymien kyselylomakkeen:

Pyydämme kaikilta kuittauksen chattiin, että sitoudut näihin periaatteisiin. Kiitos, että olet mukana!

Kuittaukseen aikaa pari päivää. Se on edellytys, että voi olla mukana.

Kun kuittaus kaikilta, siirrytään esittelemään ensimmäisen viikon teema:

1. Viikko: Minä aktivistina: oma kokemus ja merkityksellisyys

Ensimmäisen viikon teemana on ryhtyä miettimään itseään vaikuttajana ja sitä kautta tutustua myös muihin tässä ryhmässä. Kysymyksiin vastaaminen tapahtuu Padletissa. Tässä ryhmässä saa käydä keskustelua ja esittää kysymyksiä. Voit vastata myös kuvilla tekstin lisäksi.

Ensimmäisen viikon kysymykset:

1. Kerro, minkälaisessa toiminnassa olet mukana. YKSILÖ
2. Miksi olet mukana aktivismissa? Mikä siinä on tärkeää? YKSILÖ
3. Miten sinä määrittelet aktivismin? Mitä se tarkoittaa? RYHMÄ

Linkki Padlettiin: ~~poistettu julkaisusta~~

2. viikko: Vaikuttavuus

4. Miten määrittelisit itsesi vaikuttajana? Kuvaile itseäsi yhteiskunnallisena vaikuttajana omin sanoin. YKSILÖ
5. Mikä on erityisen vaikuttavaa siinä aktivismissa, jossa sinä olet mukana? YKSILÖ
6. Mitä pidät tärkeänä muuttaa maailmassa? RYHMÄ

LIITE 4: HYLÄTTY PALVELUMUOTOILUPROSESSI

LIITE 5: ARVOLÄHTÖISEN OSALLISTAMISEN MALLI

ARVOLÄHTÖISEN OSALLISTAMISEN MALLI

MIKSI?

Tarvitsemme muutoksen kestävämpään järjestelmään, joka tuottaa epätasa-arvoa ja kuormittaa ilmastoa yli rajojen. Tarvitsemme muutoksen, jossa jokainen on mukana.

Arvolähtöinen malli tukee järjestöjen uudistumista nykyajan vaatimuksiin, saamaan nuoret osaksi toimintaa ja olemaan osa ratkaisua nyky-yhteiskunnan ja tulevaisuuden haasteissa.

LÄPILEIKKAAVAT PERIAATTEET

KESKENERÄISYYS
Emme tule koskaan valmiiksi, eikä meidän tarvitsekaan.

VOIMAVARALÄHTÖISYYS
Tarvitsemme tilaa pysähtymiselle. Huomioidaan jokaisen yksilöllinen panos ja voimavarat.

MITEN?

Matka merkitykselliseen arvoperustaiseen osallistamiseen tapahtuu sekä yksilö- yhteisö- että rakennetasolla. Se uudistaa järjestön valtarakenteita ja tuo lisää tilaa olemiselle, jotka ovat muutoksen edellytykset. Prosessi sisältää kuusi askelta:

1 PURA VALTA

Pohdi valtaa omissa organisaatiossasi ja yhteiskunnassa laajemmin:

- Pyritäänkö asioita säilyttämään vai muuttamaan?
- Kenen ääni on se, jota kuunnellaan ja joka vaikuttaa?
- Kuunnellaanko nuoria?
- Onko kriittisille äänille tilaa?

2 REFLEKTOI

Vallan purkaminen vaatii itsereflektiota. Edustatko sinä muuttavaa vai säilyttävää valtaa?

Jos mukaan halutaan nuoria, se edellyttää meiltä muutosta. Uudenlaisia toimijoita ei saada mukaan vanhoilla ehdoilla.

3 OTA VASTUU

Kaikki tarvitaan mukaan muutoksen hyväksyvään ja hyvinvoivaan arvoyhteisöön. Jokaisen tulee kantaa vastuu siitä, mitä he tuovat osaksi yhteisöä.

4 SALLI TUNTEET

Psykologisen turvallisuuden luominen on tärkeää. Tarvitsemme sekä järjeä että tunteita viisaaseen toimintaan ja päätöksentekoon, nämä ovat yhtä. Turvallinen tunneyhteisö sallii erilaiset tunteet ja niiden rakentavan ilmaisuuden, myös kritiikin ja turhautumisen.

5 OLE REHELLINEN

Rehellisyys ei aina tunnu hyvältä. Rohkeus ilmaista ja kuulla erilaisia näkökulmia on merkityksellisyiden edellytys. Jos yhteisöissä ei uskalleta myöntää asioita ääneen, emme pääse eteenpäin. Ole siis radikaalin rohkea ja luo tilaa muutokselle.

6 KOHTAA KAIKKI

Avoin dialogi pohjautuu aitoon kohtaamiseen ja läsnäoloon, jossa jokaista kuunnellaan ja kaikkien panosta arvostetaan. Jos voi luottaa siihen, että omaa ääntä kuullaan ja sillä on merkitystä, sen uskaltaa ja haluaa tuoda myös esiin.

MITÄ SITTEEN?

Näiden askelten myötä syntyy merkityksellinen arvoyhteisö, joka näyttää jokaisessa järjestössä omanlaiseltaan. Arvoyhteisössä on tilaa erilaisille äänille ja avoimuus jatkuvale oppimiselle. Tämä luo aidosti tilaa nuorille tulla mukaan toimintaan ja vaikuttaa sekä järjestön sisällä että sen kautta. Kokeillaan yhdessä!

Tämä malli on syntynyt Humanistisen ammattikorkeakoulun yhteisöpedagogi YAMK-opinnäytteen tuotoksena. Työn tilaaja on osaamiskeskus Kentauri.

LISÄTIEDOT

Maiju Tuomainen: maiju.tuomainen@proton.me
Terhi Ljungkvist: terhi.ljungkvist@gmail.com

OSAAMISKESKUS KENTAURIT

HUMANISTINEN AMMATTIKORKEAKOULU

LIITE 6: ARVOLÄHTÖISEN OSALLISTAMISEN MALLI, TAUSTOITUS

Malli johdattaa kohti dialogia ja arvolähtöistä toimintaa kuuden askeleen kautta: 1. vallan ja rakenteiden tarkastelu ja purkaminen, 2. itsereflektioon kannustaminen, 3. vastuun korostaminen, 4. turvallisen tunneympäristön luominen, 5. radikaalinen rehellisyyden vaaliminen, ja 6. avoimen dialogin turvaaminen. Mallin taustalla vaikuttaa kaksi läpileikkaavaa periaatetta: 1. transformatiivinen oppiminen ja 2. voimavaralähtöisyys. Näiden askelten myötä syntyy vapaata tilaa merkitykselle arvokeskustelulle, kritiikille ja uusille innovaatioille. Vapaa tila mahdollistaa nuorten yhteiskunnallisen vaikuttamisen erilaiset ulottuvuudet ja erilaiset roolit, joiden kautta he voivat osallistua. Tämä on kuvattu tarkemmin alla olevassa taulukossa.

Kohti aidosti arvolähtöistä toimintaa	
Toimenpide	Kuvaus
Vallan ja rakenteiden tarkastelu ja purkaminen	Pohdi valtaa sekä omassa organisaatiossasi että yhteiskunnassa laajemmin. Pyritäänkö asioita säilyttämään vai muuttamaan? Kenen ääni on se, jota kuunnellaan? Kuunnellaanko nuoria? Onko kriittisille äänille tilaa?
Itsereflektioon kannustaminen	Vallan purkaminen vaatii itsereflektiota. Edustatko sinä muuttuvaa vai säilyttävää valtaa? Jos mukaan halutaan nuoria, se edellyttää meiltä muutosta. Uudenlaisia toimijoita ei saada mukaan vanhoilla ehdoilla.
Vastuun korostaminen	Jos halutaan muutoksen hyväksyvä ja aidosti dialoginen terveellinen tunneyhteisö, kaikki tarvitaan mukaan. Jokaisen tulee kantaa vastuu siitä, mitä he tuovat osaksi yhteisöä.
Turvallisen tunneyhteisön luominen	Psykologisen turvallisuuden luominen on tärkeää. Tarvitsemme sekä järkeä että tunteita viisaaseen päätöksentekoon. Järkeä ja tunne ovat yhtä. Turvallinen tunneyhteisö sallii erilaiset tunneilmaisut, myös kritiikin ja turhautumisen.
Radikaalin rehellisyyden vaaliminen	Kun tunneympäristö on turvallinen, on mahdollisuus päästä radikaaliin rehellisyyteen. Rehellisyys ei ole aina mukavaa ja tunnu hyvältä. Toisaalta se voi tehdä asioista kivuttomampia ja syventää ihmisten ja yhteisöjen välisiä suhteita. Rohkeus ilmaista ja kuulla erilaisia näkökulmia on keskeistä merkityksellisille kohtaamisille ja yhteistoiminnalle sekä ymmärryksen syntymiselle.
Avoimen dialogin turvaaminen	Avoimien dialogien pohjautuu aitoon kohtaukseen ja läsnäoloon, jossa jokaista kuunnellaan ja jokaisen panosta arvostetaan. Jos voi luottaa siihen, että omaa ääntä kuullaan ja sillä on vaikutusta, sen uskaltaa ja haluaa tuoda esiin.
Taustalla on kaksi läpileikkaavaa periaatetta	
Transformatiivinen oppiminen	Yksilö, yhteiskunta ja ympäristö ovat aina muutoksessa ja siten keskeneräisiä. Emme tule koskaan valmiiksi, eikä tarvitsekaan tulla. Voimme jatkaa oppimista ja vaihtoehtojen tunnistamista.
Voimavaralähtöisyys	Uupuminen on aikamme ilmiö. Ilman voimavaroja muutos ei ole mahdollista. Kaikilta ei voida odottaa samaa, vaan jokainen tekee sen, minkä omat voimavarat sallivat. Jos omassa organisaatiossasi on jatkuvia ongelmia jaksamisen kanssa, on hyvä suunnata katse vallan rakenteisiin, systeemin epäkohtiin ja yhteisön toimintaan.

Taulukko 5: Arvolähtöisen osallistamisen malli